Provincie Noord-Brabant

Bestuursrapportage-II 2026

Provincie Noord-Brabant

Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 681 28 12
www.brabant.nl

Inhoudsopgave **3**

Leeswijzer **4**

Samenvatting afwijkingen **5**

Programma 1 Bestuur en veiligheid **24**

Programma 2 Ruimte en wonen **40**

Programma 3 Water en bodem **49**

Programma 4 Natuur en milieu **63**

Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling **82**

Programma 6 Energie **89**

Programma 7 Landbouw en voedsel **95**

Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit **103**

Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling **112**

Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd **121**

Algemeen financieel beleid **129**

Paragrafen **130**

Bedrijfsvoering 130

Leeswijzer

Voor u ligt de tweede bestuursrapportage van 2026 (Burap-II 2026). In deze bestuursrapportage rapporteren wij middels een stoplichtenmodel over de voortgang van de uitvoering van doelstellingen en prestaties tot en met medio augustus en lichten we de voortgang van doelstellingen en prestaties nader toe. In het hoofdstuk samenvatting afwijkingen staat de beknopte toelichting van de afwijkingen.

Per programma geven we het verloop van de doelstellingen en prestaties weer, waarbij afwijkingen (stoplichtkleur 'oranje', of 'rood') van de planning nader worden toegelicht. De betekenis van de stoplichtkleuren luidt als volgt:

Bij doelstellingen:

- Groen: doelstelling wordt (naar verwachting) gehaald binnen de gestelde termijn;
- Oranje: in toelichting komt naar voren dat met huidige inzet doelstellingen (wellicht) niet gehaald wordt binnen gestelde termijn. Mogelijk is extra inzet nodig om doelstelling te realiseren;
- Rood: doelstelling wordt zeker niet gehaald binnen gestelde termijn.

Bij prestaties:

- Groen: prestatie wordt (naar verwachting) gerealiseerd dit jaar (90% of meer gerealiseerd);
- Oranje: met huidige inzet wordt prestatie (wellicht) niet gehaald wordt dit jaar. Mogelijk is extra inzet nodig om prestatie te realiseren (van 25% tot 90% gerealiseerd);
- Rood: prestatie wordt (naar verwachting) niet gehaald dit jaar (minder dan 25% gerealiseerd).

6 prestaties/doelstellingen hebben om uiteenlopende gegronde redenen geen stoplichtkleur meegekregen ('stoplichtkleur grijs')

N.B. bovengenoemde percentages bij prestaties dienen als handvat wanneer meerdere activiteiten onder één prestatie vallen.

In de programma's zijn de doelen, prestaties en middelen van de provincie opgenomen:

- Wat willen we bereiken? Dit zijn de doelstellingen die de provincie op lange termijn wil bereiken en onze koers 2030. Doelstellingen worden uitgedrukt in outcome indicatoren;
- Wat gaan we daarvoor doen? Dit zijn prestaties en concrete acties die de provincie op korte termijn onderneemt om onze doelstellingen te realiseren. Prestaties zijn uitgedrukt in output indicatoren;
- Wat mag het kosten? Dit is het overzicht met verloop van de begroting t/m wijziging 4 n.a.v. deze Bestuursrapportage.

Samenvatting afwijkingen Burap-II 2026

Programma 1 Bestuur en veiligheid

De uitvoering van het programma Bestuur en veiligheid ligt op koers: tweeendertig van de zesendertig doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Samenvatting afwijkingen

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	De Brabantse overheden dragen efficiënt en effectief bij aan de aanpak van maatschappelijke vraagstukken (slagvaardig bestuur).	
Prestatie	We organiseren bijeenkomsten vanuit de Brabantmakers voor volksvertegenwoordigers, bestuurders en ambtenaren.	
Prestatie	De regionale samenwerking met gemeenten en waterschappen is versterkt door middel van het organiseren van regionale ontwikkeldagen.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	We versterken het democratisch systeem in Brabant door de samenleving eerder en beter bij ons werk te betrekken. We bieden actief ondersteuning aan initiatieven die bijdragen aan onze ambities en versterken bestaande democratische instrumenten. (democratisch bestuur).	
Prestatie	We stellen een participatieverordening op.	
Prestatie	We voeren minimaal een generatietoets per jaar uit.	
Prestatie	We organiseren jaarlijks een jongerentop.	
Prestatie	We faciliteren een jongerenadviesplatform.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Het interbestuurlijk toezicht zoals de provincie Noord-Brabant dit uitvoert, draagt bij aan een bestendig en veilig Brabant met een sterk openbaar bestuur. Een bestuur waarop de mensen kunnen vertrouwen (rechtmatig bestuur). · *Toelichting afwijking: voor het onderdeel Financieel toezicht wordt de doelstelling behaald: alle Brabantse gemeenten hebben repressief toezicht voor Begroting 2026. Voor de toezichtgebieden Huisvesting vergunninghouders, Informatie- en archiefbeheer en Omgevingsrecht wordt op basis van de huidige inzichten de doelstelling in 2026 naar verwachting niet behaald en leidt daarmee tot de kleur rood als verwacht eindresultaat.*	
Prestatie	We voeren jaarlijks systematisch toezicht uit op de Brabantse gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Prestatie	We organiseren jaarlijks themaonderzoeken en kennisbijeenkomsten vanuit het interbestuurlijk toezicht waarin best practices van gemeenten centraal staan.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	We dragen actief bij aan oplossingen ter vergroting van de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen de ondermijnende criminaliteit (veilig en weerbaar bestuur).	
Prestatie	We verzorgen de workshop 'Samen Weerbaar' voor nieuwe medewerkers.	
Prestatie	We betrekken de Brabander als bondgenoot om Brabant weerbaarder te maken.	
Prestatie	We organiseren bijeenkomsten over de mogelijkheden tot het transformeren of vitaliseren van niet-vitale vakantieparken.	
Prestatie	De Riskfactory Midden- en West-Brabant wordt voortgezet en een Riskfactory in de veiligheidsregio's Brabant-Noord en Brabant-Zuidoost is verkend.	
Prestatie	Samen met de Brabantse RIEC's en de Vereniging van Brabantse Gemeenten stimuleren wij de Brabantse gemeenten om de aanpak van ondermijning als speerpunt op te nemen in haar gemeentelijke veiligheidsbeleid.	
Prestatie	We dragen bij aan een veiliger buitengebied.	

Gezondheid

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Verbeteren van de ervaren gezondheid van Brabanders. · *Toelichting afwijking: de prognose voor 2030 blijft met circa 1,2–1,3 extra gezonde levensjaren achter bij de ambitie van drie extra gezonde levensjaren.*	
Prestatie	We organiseren jaarlijks een interne en drie externe bijeenkomsten, wat leidt tot nieuwe samenwerkingen en succesvolle gezamenlijke gezondheidsprojecten.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Bijdragen aan de transitie van Zorg naar Positieve Gezondheid.	
Prestatie	We zorgen ervoor dat elk begrotingsprogramma minimaal aan een gezondheidsindicator werkt, wat de aandacht voor gezondheidsdoelstellingen binnen ons provinciale beleid vergroot.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Integreren van gezondheid in provinciale programma's en beleid.	
Prestatie	We werken het Dashboard Gezondheid bij, zodat iedereen de voortgang van gezondheidsdoelstellingen helder en actueel kan volgen.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Bijdragen aan de transitie van Zorg naar Positieve Gezondheid.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Prestatie	We zorgen ervoor dat elk begrotingsprogramma minimaal aan een gezondheidsindicator werkt, wat de aandacht voor gezondheidsdoelstellingen binnen ons provinciale beleid vergroot.	

Brede welvaart

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Brede welvaart als denk- en doekader integreren in al ons beleid.	
Prestatie	We vergroten het inzicht in verwachte neveneffecten van beleid.	
Prestatie	We zetten brede welvaart als leidraad voor het voeren van het juiste gesprek.	
Prestatie	We bepalen streef en drempelwaarden. · *Toelichting afwijking: het ontwikkelen van streef- en drempelwaarden blijkt complexer en vraagt meer tijd dan voorzien, mede vanwege de benodigde aansluiting op de P&C-cyclus.*	
Prestatie	We vergroten het inzicht in brede welvaart per regio.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	We investeren in concrete brede welvaartsuitdagingen en projecten.	
Prestatie	We definiëren cross-over projecten door samen te werken met programma's aan het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk.	
Prestatie	We zetten onze kennis, expertise en ons netwerk in om regio's te sterken in hun aanvraag bij het Rijk – als het gaat om regiodeals.	
Prestatie	We verkennen een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund.	
Prestatie	We investeren in regionale projecten met brede samenhang. · *Toelichting afwijking: van de beoogde minimaal vijf innovatieve projecten is één project gestart en worden twee aanvullende projecten opgewerkt; realisatie vraagt daarmee nog verdere voortgang.*	

Programma 2 Ruimte en wonen

De uitvoering van het programma Bestuur en veiligheid ligt op koers: dertien van de zestien doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Samenvatting afwijkingen

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Verbeteren van omgevingskwaliteit.	
Prestatie	Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact.	
Prestatie	Realiseren van voldoende woningen, die aansluiten op de vraag.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Realiseren van voldoende woningen, die aansluiten op de vraag. *Toelichting afwijking: Opwaartse lijn uit 2025 lijkt zich door te zetten, maar doelstelling van netto voorraadgroei van 13.500 woningen wordt met prognose van ca. 12.500-13.000 voor 2026 nog net niet gehaald.*	
Prestatie	Ondersteunen van versnelling woningbouw.	
Prestatie	Monitoren, herijken en bijdragen aan realisatie van de Regionale Woondeals.	
Prestatie	Stimuleren van het benutten bestaande voorraad.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Zorgdragen voor duurzame en toekomstbestendige werklocaties in Noord-Brabant.	
Prestatie	Uitvoeren en verdiepen project ‘Grote Oogst’.	
Prestatie	Ondersteunen van campussen en overige strategische werklocaties.	
Prestatie	Actualiseren van (regionale) afspraken bedrijventerreinen.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Integraal werken aan het toekomstbestendig maken van het stedelijk netwerk.	
Prestatie	Gezamenlijk met partners realiseren uitvoeringsagenda NOVEX Stedelijk Noord-Brabant.	
Prestatie	Mogelijk maken van stedelijke gebiedsontwikkelingen binnen de 12 grootste steden.	
Prestatie	Uitvoeren en doorontwikkelen kennisprogramma gebiedstransformaties.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Het verminderen van de stikstofuitstoot uit Noord-Brabantse bronnen om de stikstofdepositie op Natura2000 te reduceren, zodat vergunningverlening voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen weer mogelijk wordt. · *Toelichting afwijking: Op basis van de laatste landelijke cijfers is deze daling niet voldoende om de vergunningverlening weer op gang te brengen.*	
Prestatie	Uitvoeren Noord-Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) 2.0.	

Soort	Omschrijving	Kleur
	· *Toelichting afwijking: Het aantal ingediende hardheidsclausules in relatie tot de 'aanpak vermindering ammoniakemissie veehouderijen' kunnen tot vertraging gaan zorgen in het emissie reductiepad.*	

Programma 3 Water en bodem

De uitvoering van het programma Water en bodem ligt beperkt op koers: tien van de achttien doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Samenvatting afwijkingen

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Voldoende water. Niet te weinig diep en ondiep grondwater en oppervlaktewater met optimale zoetwaterbeschikbaarheid en waterverdeling in geval van extreme droogte, en niet te veel oppervlaktewater, om ernstige regionale wateroverlast zo veel mogelijk te voorkomen. · *Toelichting afwijking: het diepe en ondiepe grondwaterpakket is onvoldoende om duurzaam bij te dragen aan natuur en drinkwaterproductie.*	
Prestatie	Voldoende drinkwater.	
Prestatie	Verdrogingsaanpak natte natuurparels. · *Toelichting afwijking: de projecten voor de inrichtingsmaatregelen lopen minder snel dan gewenst.*	
Prestatie	Zuidwestelijke Delta en Geopark Peelhorst en Maasvallei.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Schoon water. Schoon grond- en oppervlaktewater voor onze volksgezondheid en natuur, conform de normen van de Kaderrichtlijn Water; het voorkomen van verontreiniging en het beschermen van diepe grondwatervoorraden. · *Toelichting afwijking: De waterkwaliteit voldoet op veel locaties nog niet aan alle wettelijke normen. Met de KRW-impuls Brabant nemen we een pakket aanvullende maatregelen om de waterkwaliteit verder te verbeteren, bovenop de bestaande inzet voor de KRW*	
Prestatie	Schoon drinkwater.	
Prestatie	Schoon grondwater.	
Prestatie	Schoon oppervlaktewater. · *Toelichting afwijking: de projecten voor de inrichtingsmaatregelen lopen minder snel dan gewenst.*	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Veilig water. Veiligheid tegen hoogwater in het hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem.	
Prestatie	Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen.	
Prestatie	Uitvoeren Deltaprogramma Maas. · *Toelichting afwijking: de stap naar de volgende projectfase voor de projecten Oeffelt en Lob van Gennep vergt meer tijd dan verwacht*	
Prestatie	Ruimtelijke inbedding en goedkeuringsbevoegdheid GS bij versterking van primaire dijken.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Vitale bodem. Vergroten van de vitaliteit, sponswerking, resistentie tegen ziekten en natuurlijk productievermogen van de bodem voor duurzame landbouw en biodiversiteit. · *Toelichting afwijking: Voor bodemvitaliteit zijn nog geen breed geaccepteerde normen. Herstel van de vitaliteit van de bodem vergt meerjarige inzet en effecten zijn pas na enkele jaren merkbaar.*	
Prestatie	Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden.	
Prestatie	Organiseren kennisuitwisseling voor agrariërs.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Klimaatadaptatie. Aanpassen aan klimaatverandering in alle domeinen van het provinciale waterbeleid. · *Toelichting afwijking: op de korte termijn liggen we op koers met de uitvoering van voorgenomen projecten. Op de lange termijn is het bereiken van het 2050 doel onzekerder.*	
Prestatie	Bewustwording, samenwerking en verankering ‘klimaatbestendig handelen’. · *Toelichting afwijking: De mate van volwassenheid in adaptatiebeleid en -uitvoering zal eind 2027 per programma (sterk) verschillen*	
Prestatie	Concrete aanpak in projecten en gebieden.	

Programma 4 Natuur en milieu

De uitvoering van het programma Natuur en milieu ligt beperkt op koers: eenentwintig van de vijfendertig doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Samenvatting afwijkingen

Natuur

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd. · *Toelichting afwijking: In 2030 zullen naar verwachting nog niet alle gronden beschikbaar zijn.*	
Prestatie	Realisatie Natuurnetwerk Brabant: grondverwerving / functieverandering.	
Prestatie	Realisatie Natuurnetwerk Brabant: inrichting.	
Prestatie	Realisatie ecologische verbindingszones. · *Toelichting afwijking: De realisatie valt naar verwachting iets lager uit voor 2026 dan gepland.*	
Prestatie	Beheer van het Natuurnetwerk.	
Prestatie	Realisatie Faunapassages.	
Prestatie	Kwaliteit van het Natuurnetwerk.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	N2000-gebieden hersteld en versterkt. · *Toelichting afwijking: Uit de natuurdoelanalyses (NDA's) 2023 blijkt dat het huidige maatregelenpakket voor stikstofreductie en natuurherstel – waaronder hydrologische maatregelen – onvoldoende is om voor alle habitattypen en soorten de instandhoudingsdoelen te behalen.*	
Prestatie	Verbeteren kwaliteit en kwantiteit van habitattypen en soorten.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Bossen aangelegd en gerevitaliseerd. · *Toelichting afwijking: De ambitie voor nieuwe en gezonde bossen is fors en de beschikbare middelen daarvoor vooralsnog ontoereikend.*	
Prestatie	Bosuitbreiding en bosomvorming.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Biodiversiteit beschermd. · *Toelichting afwijking: Het herstel van de biodiversiteit buiten Natura 2000-gebieden vraagt niet alleen om gerichte maatregelen voor kwetsbare soorten, maar is ook afhankelijk van bredere transities naar duurzame landbouw, energievoorziening en een natuurinclusieve samenleving.*	
Prestatie	Behouden stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren. · *Toelichting afwijking: De index wordt elke twee jaar bepaald. De index voor het jaar 2026 komt in 2027 beschikbaar.*	

Soort	Omschrijving	Kleur
Prestatie	Stoppen achteruitgang van kenmerkende soorten van het boerenland. · *Toelichting afwijking: De index wordt elke twee jaar bepaald. De index voor het jaar 2026 komt in 2027 beschikbaar.*	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit. · *Toelichting afwijking: Uit de nieuwe stikstofcijfers blijkt dat het percentage stikstofgevoelige habitats in de 17 Natura 2000-gebieden met een depositie onder de Kritische depositiewaarde is gestegen van ongeveer 10% in 2022 naar ongeveer 11% in 2023.*	
Prestatie	Reductie van emissie van stikstof. · *Toelichting afwijking: Gerefereerd naar programma 2 Ruimte en Wonen*	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Natuur meewegen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen.	
Prestatie	Natuurinclusiviteit toepassen binnen provinciale programma's	
Prestatie	Natuurinclusief ontwikkelen, bouwen en beheren.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen.	
Prestatie	Aanleg en herstel van landschapselementen.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Meer groen in de directe omgeving.	
Prestatie	Stimuleren vergroening van de wijk.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Versterken van de beweging van vergroening.	
Prestatie	Stimuleren van het aantal actieve 'groene' vrijwilligers.	

Milieu

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Zeer zorgwekkende stoffen: · *Toelichting afwijking: Brabantse burger wordt in 2030 minder blootgesteld aan ZZS en pZZS dan in 2023. De emissies van ZZS en pZZS door bedrijven naar water, bodem en lucht zijn in 2030 gehalveerd ten opzichte van 2023.*	
Prestatie	*Zeer zorgwekkende stoffen: minimalisatieverplichting voor provinciale bedrijven.* · *Toelichting afwijking: geldt dat bedrijven verplicht om gegevens over ZZS-emissies zelf in een nieuwe nationale database te zetten. Deze database wordt nu geëvalueerd en wordt naar verwachting in 2027 openbaar.*	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Luchtkwaliteit: 50% gezondheidswinst uit Brabantse bronnen ten opzichte van 2016. · *Toelichting afwijking: geldt dat de verwachte concentraties voor NO2 en PM2,5 volgens het scenario met aanvullende maatregelen niet worden behaald.*	
Prestatie	Luchtkwaliteit: gezondheidswinst door schonere lucht.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Geluid: Nieuwe geluidshindersituaties voorkomen en hinder van bestaande overlastsituaties terugdringen.	
Prestatie	Geluid: beperken van geluidsoverlast voor Brabanders.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Geur: Voor bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag wordt voldaan aan de grenswaarden, zoals opgenomen in de beleidsregel industriële geur. Voor geur veehouderij geldt dat de cumulatieve geurhinder of achtergrondbelasting op geurgevoelige objecten in de bebouwde kom niet hoger is dan 12% en in het buitengebied niet hoger dan 20%. · *Toelichting afwijking: over 2025 was een toename te zien het aantal klachten.*	
Prestatie	Geur: aantal klachten over geurhinder. · *Toelichting afwijking: in 2025 was sprake van een verhoging. Uit rapportages blijkt dat bij sommige bedrijven het aantal geurklachten is toegenomen. De oorzaken hiervan zijn divers. De komende tijd moet blijken of dit een eenmalige verhoging betreft, of dat sprake is van een structurele trend.*	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat.	
Prestatie	De vergunningverlening, het toezicht en de handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit. · *Toelichting afwijking: De vergunningverlening voor Natura 2000 blijft onder druk staan door de natuurdoelanalyses en het uitblijven van maatregelen. Hierdoor is vergunningverlening slechts beperkt mogelijk en is de werkvoorraad opgelopen*	

Programma 5 Economie, kennis en talentontwikkeling

De uitvoering van het programma Economie, kennis en talentontwikkeling ligt op koers: eenentwintig van de vijfendertig doelstellingen / prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Samenvatting afwijkingen

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Brabant is een vooraanstaande speler in het Europese innovatiesysteem. · *Toelichting afwijking: Noord-Brabant behoort weliswaar nog steeds tot de zogenaamde 'Innovation leaders' van Europa, maar we beginnen ons wel zorgen te maken of we een top-15 notering in 2030 gaan behalen. We moeten blijven investeren en inzetten op de randvoorwaarden voor ons vestigingsklimaat en in technologievelden waarin we uitblinken.*	
Prestatie	Stimuleren en faciliteren van het Brabantse MKB om innovatieve producten op de markt te brengen die bijdragen aan (een van de) vijf missies of de ontwikkeling van sleuteltechnologieën.	
Prestatie	Mogelijk maken en stimuleren van doorbraken en toepassingen van nieuwe technologieën door de ontwikkeling van nieuwe Brabantse coalities en de uitbouw van bestaande coalities.	
Prestatie	We organiseren internationale innovatie samenwerkingen.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Brabant heeft internationaal een uitstekende economische concurrentiepositie.	
Prestatie	Inspelen op uitdagingen en belemmeringen voor het Brabantse vestigingsklimaat	
Prestatie	Ontwikkelen, benutten en behouden van voldoende talent op alle niveaus · *Toelichting afwijking: De prestatie staat op oranje omdat de krapte op de arbeidsmarkt, ondanks een lichte afname, nog steeds groot is. De tekorten zijn vooral zichtbaar in de zorg, techniek, ICT en bouw. Als provincie zetten we in op het behouden en ontwikkelen van (ook praktisch opgeleid) talent voor Brabant. Zo hebben we onder meer Skills The Finals ondersteund, is voor PACT Brabant het Human Development Plan opgeleverd, hebben we de Onderwijs-Arbeidsmarkttop 2026 georganiseerd en zijn leerpaden ontwikkeld rondom cybersecurity, cyberweerbaarheid en waterstof.*	
Prestatie	Versterken van het fundament van de Brabantse data-economie, door inzet op de datamaturiteit van het stuwend MKB, het opleiden en behouden van datatalent, het verbeteren van de digitale infrastructuur en het verhogen van onze cyberweerbaarheid	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	In de Brabantse samenleving plukt iedereen de vruchten van economisch succes.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Prestatie	Verhogen van de welvaartsniveaus in alle Brabantse regio's door de kracht van de ene regio te verbinden aan de andere regio.	
Prestatie	Opstarten en/of uitvoeren van projecten gericht op innovatie in de zorg en/of preventie (bijdrage programma EKT aan Beleidskader Gezondheid)	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	De Brabantse economie is verregaand circulair. · *Toelichting afwijking: Landelijke en regionale monitoring op deze indicator heeft de afgelopen jaren laten zien dat het onzeker is of we de doelstelling gaan halen. O.b.v. de data over 2024, die verwacht wordt in het najaar van 2026, kunnen we nadere prognose afgeven.*	
Prestatie	Reduceren van het gebruik van primaire grondstoffen	

Programma 6 Energie

De uitvoering van het programma Energie ligt op koers: acht van de tien doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Samenvatting afwijkingen

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	In 2030 realiseren we 55% minder CO2-uitstoot in Brabant ten opzichte van 1990. We streven ernaar om in 2050 klimaatneutraal te zijn.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	In 2030 dient de helft van de energie (elektriciteit, warmte en brandstoffen) die in Brabant gebruikt wordt, opgewekt te zijn uit hernieuwbare bronnen, voornamelijk uit Brabant. · *Toelichting afwijking: hiervoor geldt dat het Brabantse energieverbruik daalt sinds 2019 naar 232,7 PJ in 2023. De opwek van hernieuwbare energie ligt boven de helft van de 2030-doelstelling, maar wordt belemmerd door netcongestie en ruimtelijke beperkingen. Wachtlijsten voor afname en teruglevering nemen sterk toe. Energiearmoede blijft rond 4%, maar hogere prijzen vergroten vermoedelijk de druk.*	
Prestatie	Ondersteunen gemeenten en faciliteren ontzorgingsloketten.	
Prestatie	Optimaliseren ruimtelijke procedures bij netuitbreidingen.	
Prestatie	Realisatie windparken (vergunningverlening).	
Prestatie	Energyhubs mogelijk maken.	
Prestatie	Verkennen rol van Provincie bij Publiek Warmtebedrijf.	
Prestatie	Opstellen Energieperspectief.	
Prestatie	Stimuleren laadinfra.	
Prestatie	Mobiliteit. · *Toelichting: deze prestatie staat in relatie tot duurzaam verbouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant en is raadpleegbaar in programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit.*	

Programma 7 Landbouw en voedsel

De uitvoering van het programma Landbouw en voedsel ligt op koers: zestien van de tweeentwintig doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Samenvatting afwijkingen

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Bevorderen van duurzame en circulaire landbouw.	
Prestatie	Opstellen plan van aanpak geuremissie en onderzoek naar aansluiten geuremissie landbouw en industrie. · *Toelichting afwijking: het plan van aanpak is verlaat door een grotere complexiteit dan eerder ingeschat.*	
Prestatie	Stimuleren van projecten/activiteiten ter verminderen van ammoniakemissies uit stallen (aantal: 4).	
Prestatie	Uitvoeren maatregelen schone luchtakkoord ter vermindering van de fijnstof emissie.	
Prestatie	Uitvoeren actieplan gewasbeschermingsmiddelen. · *Toelichting afwijking: het Actieplan zelf moet nog worden vastgesteld. Er is gewacht op het Landelijk Convenant gewasbescherming.*	
Prestatie	Actualiseren regelgeving aangaande duurzame land- en tuinbouw en gezondheid. · *Toelichting afwijking: dat is verlaat omdat het meer werk is dan gedacht.*	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Stimuleren van economisch toonaangevende landbouw- en voedselsector. · *Toelichting afwijking: hoewel de onderliggende prestaties wel worden geleverd, lukt het met name niet om het streefcijfer consumptie van 50% plantaardige eiwitten in 2030 te realiseren. Externe invloed is hier groter dan de invloed van onze prestaties.*	
Prestatie	Bijdrage leveren aan innovatieve projecten per jaar via Landbouw Innovatie Brabant (LIB) (aantal: 30).	
Prestatie	Uitvoeren van een actiepakket binnen landelijk programma Bean Deal gericht op meer teelt en consumptie van plantaardige eiwitten.	
Prestatie	Ondersteunen van netwerkorganisaties in de eiwittransitie.	
Prestatie	Bijdrage leveren aan de Agroproeftuin Noordoost Brabant.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Stimuleren van Natuur- en landschapsinclusieve landbouw. · *Toelichting afwijking: hoewel de onderliggende prestaties wel worden geleverd, lukt het met name niet om het streefcijfer 10% biologische landbouw in 2030 te realiseren. Externe invloed is hier groter dan de invloed van onze prestaties.*	
Prestatie	Ondersteunen van agrariërs die Natuurinclusief willen (gaan) ondernemen met coaching en via de regeling “Grondfonds Natuurinclusieve Landbouw.	
Prestatie	Bevorderen van het aantal deelnemers aan de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Prestatie	Stimuleren van activiteiten in regionale netwerken om de biologische afzet te vergroten.	
Prestatie	Aanpassen verpachtingsvoorwaarden provinciale gronden t.a.v. het beëindigen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest.	
Prestatie	Uitvoeren beleidsregels grond voor extensivering en grond voor natuurinclusieve landbouw.	
Prestatie	Ontwikkelen en uitvoeren overgangsgebiedenbeleid.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Versterken gemeenschapsinclusief. · *Toelichting afwijking: in samenwerking met PON Telos is een methode in ontwikkeling waarmee een tweejaarlijks te herhalen onderzoek uitgevoerd. Het eerste (de nulmeting) is in 2026 gereed.*	
Prestatie	Gezamenlijk met Vereniging Brabants Agrarisch Jongeren Kontakt (BAJK) uitvoeren van het actieplan jonge boeren.	
Prestatie	Uitvoeren van activiteiten op het gebied van ontwikkeling van kennis, vaardigheden, voedsel educatie en onderwijsvernieuwing (aantal: 5).	
Prestatie	Opstellen plan van aanpak Vitaal Platteland.	

Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit

De uitvoering van het programma Basisinfrastructuur mobiliteit ligt op koers: zes van de tien doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Samenvatting afwijkingen

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.	
Prestatie	Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur.	
Prestatie	Uitvoering OV-concessies en transitie gedeelde mobiliteit. · *Toelichting afwijking: beperkte financiële middelen, netcongestie en toenemende verkeersintensiteit zorgen voor druk op de uitvoering van de OV-concessies.*	
Prestatie	Data, digitalisering en Smart Mobility.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	We gaan voor veilige mobiliteit. · *Toelichting afwijking: te hoog aantal verkeersdoden en stijgende trend verkeersslachtoffers met lichamelijk letsel.*	
Prestatie	Verkeersveiligheid.	
Prestatie	Sociale veiligheid. · *Toelichting afwijking: lichte toename aantal incidenten.*	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.	
Prestatie	Duurzaamheid.	
Prestatie	OV concessies. · *Toelichting afwijking: leveringsproblemen en netcongestie.*	

Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling

De uitvoering van het programma Mobiliteitsontwikkeling ligt op koers: zes van de tien doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Samenvatting afwijkingen

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem. · *Toelichting afwijking: het pauzeren / vertragen van wegenprojecten door herprioritering Mobiliteitsfonds en stikstofproblematiek verhoogt de druk op het totale mobiliteitssysteem.*	
Prestatie	OV-netwerk. · *Door de omvang én complexiteit blijkt de doorlooptijd van een aantal spoorprojecten langer te zijn. Dit heeft in een aantal gevallen ook consequenties voor het budget.*	
Prestatie	Wegennet · *Toelichting afwijking: aantal Rijksprojecten is gepauzeerd. Provinciale projecten vertragen en worden duurder.*	
Prestatie	(Snel-)fietsroutenetwerk.	
Prestatie	Goederencorridor.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem.	
Prestatie	Ontwikkeling knooppunten / mobiliteitshubs. · *Toelichting afwijking: uitvoering projecten is complex.*	
Prestatie	Mobiliteitspakketten.	
Prestatie	Multimodaal goederenvervoer.	
Prestatie	Smart Mobility.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	We gaan voor mobiliteit voor iedereen. · *Toelichting afwijking: de afstand tot voorziening neemt toe. We zorgen ervoor dat de voorzieningen voor iedereen bereikbaar blijven.*	
Prestatie	Toegang tot mobiliteit.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.	
Prestatie	Omgevingskwaliteit en leefbaarheid.	

Programma 10 Cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd

De uitvoering van het programma Cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd ligt op koers: eenentwintig van de vierentwintig doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Samenvatting afwijkingen

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Bevorderen van een passend aanbod.	
Prestatie	Versterking professionele- en amateurkunst.	
Prestatie	Ondersteunen bibliotheken.	
Prestatie	Vertellen van verhalen van Brabant.	
Prestatie	Bijdragen aan de instandhouding van cultureel erfgoed.	
Prestatie	Stimuleren van topsportevenementen met maatschappelijke impact.	
Prestatie	Vergroten van de bekendheid van het aanbod.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Bevorderen van breed en divers aanbod met focus op jongeren (inclusief aanbod).	
Prestatie	Stimuleren van inclusief cultuuraanbod.	
Prestatie	Verankeren van cultuureducatie in het onderwijs.	
Prestatie	Versterken van erfgoedparticipatie.	
Prestatie	Vergroten mogelijkheden voor uniek sporten/- sporters.	
Prestatie	Vergroten en verbeteren van het aanbod.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Stimuleren van innovatie en vernieuwing, inclusief talentontwikkeling.	
Prestatie	Versterking van design, ontwerp en AV/film. · *Toelichting afwijking: Momenteel loopt er een verkenning naar de stand van zaken en kansen in Brabant op het gebied van AV/film en gaming. Besloten is om design hierin niet mee te nemen, omdat de sectoren te verschillend bleken en het deelnemersveld daardoor te breed zou worden. De kleur oranje van deze prestatie is met name ingegeven door de late start van de verkenning. We verwachten de uitkomsten eind 2026. Deze kunnen worden meegenomen als input volgende bestuursperiode.*	
Prestatie	Bijdragen aan toptalentontwikkeling Cultuur.	
Prestatie	Vergroten van private betrokkenheid in de cultuursector.	
Prestatie	Beheren, vernieuwend presenteren en ontsluiten van collecties.	
Prestatie	Bijdragen aan de ondersteuning van toptalenten Sport.	
Prestatie	Versterken innovatie in de sport.	

Soort	Omschrijving	Kleur
Doelstelling	Bijdrage aan maatschappelijke opgaven. · *Toelichting afwijking: hoewel het aandeel jongeren en volwassen dat voldoet aan de beweegrichtlijnen is gestegen, liggen de streefwaarden nog ver weg. Er is t.o.v. vorige rapportage geen*	

Soort	Omschrijving	Kleur
	nieuwe data hierover beschikbaar, deze wordt in 2027 weer verwacht (jeugd). Uit de kwalitatieve rapportage blijkt dat de vier sectoren over het algemeen een positieve bijdrage zien van hun sector aan brede welvaart, maar vooral indirect is en de mate verschilt per thema. Een volgende rapportage volgt in 2027	
Prestatie	Inzetten van verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht. Beoogd was om in deze bestuursperiode 6 à 8 projecten uit te voeren. Het is onzeker of dit aantal in 2027 gehaald wordt. Hoewel het aantal projecten achterloopt, zijn er goede stappen gezet en is al de nodige praktijkervaring opgedaan. In 2026 is een opdracht over energierechtvaardigheid gestart. Daarnaast lopen er voorbereidingen o.a. in relatie tot beweegarmoede, klimaat en landbouw en voedsel.	
Prestatie	Erfgoed verbinden met ruimtelijke opgaven.	
Prestatie	Stimuleren dat Brabanders meer gaan bewegen.	

1 Programma Bestuur en veiligheid

Inleiding

Het realiseren van beleidsdoelstellingen vraagt om slagvaardig bestuurlijk handelen, met oog voor democratische legitimiteit en effectieve samenwerking. De provincie houdt toezicht op de rechtmatige uitvoering van taken door gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen. Daarnaast versterkt zij de weerbaarheid van Brabantse overheden en werkt zij zelf volgens de Brabantse norm voor een weerbare overheid. Samen met partners zet de provincie zich in voor gezondheid en brede welvaart. Voor gezondheid ligt de nadruk op het beschermen en bevorderen van een gezonde leefomgeving. Brede welvaart wordt gebruikt als maatstaf om verder te kijken dan economische groei, met aandacht voor de kwaliteit van leven in het hier en nu, én voor de effecten op toekomstige generaties en op leven elders.

Slagvaardig, democratisch en rechtmatig bestuur

Brabantmakers viert in 2026 zijn eerste jaar en heeft zich ontwikkeld tot een platform dat professionals, bestuurders en volksvertegenwoordigers verbindt rond praktijkvraagstukken. Op 2 oktober 2026 organiseert Brabantmakers samen met de Vereniging Brabantse Gemeenten (VBG) de Gemeentemiddag voor (nieuwe) decentrale bestuurders.

Na vaststelling van de participatieverordening (op 3 juli 2026) opent een loket voor maatschappelijke initiatieven, dat initiatiefnemers begeleidt en doorverwijst. Hiervoor wordt de organisatie versterkt. Ook start een pilot voor een Brabants Mediafonds ter ondersteuning van onafhankelijke journalistiek in de vorm van een subsidieregeling. De openstelling van de regeling wordt in de tweede helft van 2026 voorbereid.

De provincie werkt intensief samen met gemeenten en regio's via bestuurlijke overleggen en ontwikkelagenda's. In 2026 ligt de focus op versterking van regionale samenwerking, o.a. rond Brainport. Een onderzoek naar deze samenwerking volgt eind 2026. Verder wordt gewerkt aan een nieuwe agenda voor BrabantStad / MidStad.

Onze zienswijze op de herindeling tot samenvoeging van de gemeenten Best en Oirschot hebben wij vastgesteld. Deze hebben wij u, vergezeld van een Statenmededeling, ter kennisname aangeboden. Vervolgens is onze zienswijze, samen met het door de beide gemeenteraden vastgestelde herindelingsadvies, naar de minister van BZK gezonden. De minister werkt nu aan een herindelingswet met als doel de herindeling per 1 januari 2028 te effectueren.

Alle Brabantse gemeenten hebben voor begrotingsjaar 2026 repressief toezicht. De Voorjaarsnota van het nieuwe kabinet Jetten en de meicirculaire 2026 gemeentefonds geeft gemeenten nog geen oplossing in de brede discussie over de balans tussen taken & middelen. Er blijft aanhoudende financiële onzekerheid nu de inschatting bestaat dat vanaf 2028 een nieuw ravijnjaar ontstaat, ook vanwege onzekerheden over de financiering van Jeugdzorg en Wmo. Daarom is het voor gemeenten een uitdaging ook een sluitende meerjarenbegroting op te stellen. Op 8 juni 2026 is een geactualiseerd Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader 2026 gemeenten (GTK)

vastgesteld in samenwerking met alle provincies. Doel hiervan is het meer uniform toepassen van het financieel toezicht. De huisvesting van vergunninghouders staat onverminderd onder druk.

Veilig en weerbaar bestuur

In samenwerking met de beide RIEC's en andere partners is de Brabantse norm weerbare overheid geactualiseerd, naar een versie 2.0. Deze is voorzien van een handelingskader om gemeenten daarmee nog beter te faciliteren. Zowel bestuurlijk als ambtelijk zijn we nauw betrokken bij de steeds concreter wordende ontwikkeling van een Risk Factory binnen de Veiligheidsregio Brabant-Noord. Eveneens zijn we betrokken bij het aanstaande evaluatietraject van de Risk Factory Midden-West-Brabant. Tijdens de Dutch Design Week in oktober 2025 is Brabant op de Radar gelanceerd, inclusief het meldspel. Er wordt dit voorjaar een nieuwe 'piek' van aandacht gecreëerd via de Landelijke Week tegen Ondermijning. Verder zijn middelen vrijgemaakt om het meldspel kosteloos beschikbaar te stellen aan de eerste tien gemeenten die dit willen inzetten. In het spel worden spelers uitgedaagd om signalen te herkennen en te oefenen met lastige keuzes. De aanpak van vitale vakantieparken is bestendig voortgezet. Net als genoemde Brabantse norm is ook de Risicotaxatietool bedrijventerreinen geactualiseerd en hiervoor wordt een masterclass georganiseerd. Dit naast de gesprekken met gemeenten hierover. Ten aanzien van SSiB bezien we hoe te komen tot een verbeterde governance, scherpte op en draagvlak voor de ambities en prioriteiten voor de handhaving in het buitengebied.

Gezondheid

Gezondheid krijgt een steeds stevigere plek binnen het provinciale beleid. De afgelopen jaren zijn belangrijke stappen gezet om gezondheid structureel mee te nemen in beleidskeuzes op het gebied van leefomgeving, landbouw, natuur, water, mobiliteit, klimaat en brede welvaart.
Door gezondheid expliciet en consequent te verankeren in ons beleid werken wij aan een Brabant waarin iedereen gelijke kansen heeft op een gezond leven. Daarbij hanteren wij steeds nadrukkelijker het principe van Health in All Policies (HiAP): gezondheid wordt meegenomen in alle beleidsterreinen waarop de provincie actief is. Daarbij richten wij ons op de factoren waarop de provincie daadwerkelijk verschil kan maken, zoals een gezonde leefomgeving, schone lucht, voldoende groen en een aantrekkelijk woon- en leefklimaat.
Het Brabantse Model Positieve Gezondheid is verder toegepast als kader voor integraal gezondheidsbeleid. Hierdoor worden gezondheidskansen en gezondheidsrisico's steeds vaker vroegtijdig zichtbaar en meegewogen in beleidskeuzes.
Ook op complexe dossiers blijven wij actief. De gezondheidsrisico's rond geitenhouderijen, de mogelijke effecten van gewasbeschermingsmiddelen en de maatschappelijke gevolgen van zoönosen als Q-koorts en corona vragen om blijvende aandacht, kennisontwikkeling en samenwerking met partners.
De voortgang van het afgelopen jaar laat zien dat de ingezette koers werkt. Tegelijkertijd zijn wij er nog niet. Het versterken van gezondheid en het verkleinen van gezondheidsverschillen vragen om een lange adem. Daarom blijven wij investeren in een gezonde leefomgeving en een samenhangende aanpak die op termijn bijdraagt aan een gezonder Brabant.

Brede Welvaart

Met de uitvoeringsagenda Brede Welvaart heeft de provincie Noord-Brabant de beweging ingezet om brede welvaart steeds nadrukkelijker te verankeren in beleid, uitvoering en samenwerking. Het doel is om bewuste en transparante keuzes te maken in situaties waarin belangen, opgaven en schaarste samenkomen. De afgelopen periode zijn daarin belangrijke stappen gezet. Brede welvaart wordt beter zichtbaar in monitoring, vindt steeds vaker zijn weg

naar beleidsprocessen en biedt een gezamenlijk perspectief om maatschappelijke opgaven in samenhang te bekijken.
Tegelijkertijd laat de uitvoering zien dat het integreren van brede welvaart in de dagelijkse beleidspraktijk een leer- en ontwikkelproces is. Het vraagt om nieuwe manieren van denken, samenwerken en afwegen, waarbij over de grenzen van beleidsdomeinen heen wordt gekeken. Het in de praktijk zichtbaar maken van samenhang, afhankelijkheden, synergieën en afruilen tussen opgaven blijkt complex en kost tijd. Ook vraagt het om het ontwikkelen van passende instrumenten, kennis en werkwijzen die beleidsmakers ondersteunen bij integrale besluitvorming. De koers staat en de beweging is ingezet.

Slagvaardig, democratisch en rechtmatig bestuur

Wat willen we bereiken?

De Brabantse overheden dragen efficiënt en effectief bij aan de aanpak van maatschappelijke vraagstukken (slagvaardig bestuur).

Indicator:

- In 2027 is het percentage inwoners dat tevreden is over de slagvaardigheid van de provincie toegenomen ten opzichte van 2023.

Uit de rapportage ‘Burgerperspectief november 2025’ (IPO-TELOS) blijkt dat 14% van de Brabanders vindt dat de provincie slagvaardig handelt. In januari 2025 was dat nog 12%. In 2023 bedroeg dit percentage 11%. De gegevens uit de rapportage van november 2025 zijn nog steeds actueel. Met ingang van 2025 verschijnt de rapportage in het najaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

We organiseren bijeenkomsten vanuit de Brabantmakers voor volksvertegenwoordigers, bestuurders en ambtenaren.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal bijeenkomsten vanuit de Brabantmakers	≥4	≥4	≥4	≥4

In 2026 worden door Brabantmakers naar huidige inschatting 12 bijeenkomsten georganiseerd. In het eerste jaar van Brabantmakers, de periode tussen mei 2025 en mei 2026 vonden er al 12 bijeenkomsten plaats voor 526 deelnemers, gemiddeld bezocht door 53 deelnemers per bijeenkomst. Dit publiek bestond uit ambtenaren, bestuurders en volksvertegenwoordigers uit 55 Brabantse gemeenten. Naast fysieke bijeenkomsten ontwikkelde Brabantmakers ook 1 vodcast, 1 leergang, 8 video's en 1 webinar. Brabantmakers bijeenkomsten worden door bezoekers gemiddeld gewaardeerd met een 7,4. Brabantmakers krijgt als platform en netwerk voor het openbaar bestuur in Brabant van deelnemers rapportcijfer 7. Voor meer achtergrondinformatie wordt u verwezen naar de website van Brabantmakers.

De regionale samenwerking met gemeenten en waterschappen is versterkt door middel van het organiseren van regionale ontwikkeldagen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde regionale omgevingsdagen	≥8	≥8	≥8	≥8

In de regio Noordoost vindt dat dit jaar plaats via vier regiodagen, in Zuidoost via twee omgevingsdagen, in de regio SRWB via twee ontwikkeldagen naast minimaal drie stuurgroepoverleggen en in de regio SRBT via één ontwikkeldag en drie zogeheten Bestuurlijke Integratietafels. PS worden tweemaal per jaar via een memo gedeputeerde geïnformeerd over de belangrijkste resultaten van de ontwikkeldagen.

Wat willen we bereiken?

We versterken het democratisch systeem in Brabant door de samenleving eerder en beter bij ons werk te betrekken. We bieden actief ondersteuning aan initiatieven die bijdragen aan onze ambities en versterken bestaande democratische instrumenten (democratisch bestuur).

Indicatoren:

- In 2027 is het percentage inwoners dat tevreden is over het functioneren van de provinciale democratie toegenomen ten opzichte van 2023.
- Het opkomstpercentage in Noord-Brabant bij verkiezingen (BBV-verplichte indicator).

Uit de rapportage 'Burgerperspectief november 2025' (IPO-TELOS) blijkt dat 29% van de Brabanders tevreden is over het functioneren van de provinciale democratie. In januari 2025 was dat nog 27%. In 2023 bedroeg dit percentage 19%. De gegevens uit de rapportage van november 2025 zijn nog steeds actueel. Met ingang van 2025 verschijnt de rapportage in het najaar.

We voeren minimaal een generatietoets per jaar uit.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal generatietoetsen uitgevoerd	≥1	≥1	≥1	≥1

In 2026 zal de Brabantse Generatietoets een plaats krijgen binnen het team Brede Welvaart. Deze activiteit verschuift van het team Jongerenparticipatie naar het team Brede Welvaart. Er wordt binnen het team Brede Welvaart verkend welk instrument het gevolg- en toekomstdenken het beste kan borgen in onze organisatie. Die keuze hangt mede af van de verdere ontwikkeling van de Gevolgenscan en de Generatietoets op Rijksoverheidsniveau. De Brabantse Generatietoets zal mede de basis vormen voor de eigen brede welvaartsaanpak die de komende jaren verder zal worden geconcretiseerd door team Brede Welvaart.

Wat gaan we daarvoor doen?

We stellen een participatieverordening op.

Indicator:

- Uiterlijk 31 juli 2026 wordt een participatieverordening vastgesteld.

De ‘Verordening participatie Noord-Brabant’ werd op 3 juli 2026 in PS vastgesteld.

We organiseren jaarlijks een jongerentop.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde jongerentoppen	1	1	1	1

In november 2026 wordt weer een Jongerentop georganiseerd.

We faciliteren een jongerenadviesplatform.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal adviezen van jongeren	≥2	≥2	≥2	≥2

Op 30 maart 2026 boden de Young Professionals Brabant, het jongerenadviesplatform van de provincie Noord-Brabant, het Pact Financiële Weerbaarheid aan GS aan. Later dit jaar volgt een advies over de mobiliteitsvisie en verkeersveiligheid. Op 8 juni presenteerden jongeren een advies vanuit het project Brabant Gaat Beter over gezondheid, waaraan 150 mbo-studenten hebben meegedaan. Ook lieten we allerlei kleinere groepen studenten meedenken op verschillende beleidsuitdagingen; sociale veiligheid, duurzaam AI-gebruik en veiligheid van jonge boeren.

Wat willen we bereiken?

Het interbestuurlijk toezicht zoals de provincie Noord-Brabant dit uitvoert, draagt bij aan een bestendig en veilig Brabant met een sterk openbaar bestuur. Een bestuur waarop de mensen kunnen vertrouwen (rechtmatig bestuur).

Indicatoren:

- Er staat geen enkele gemeente onder preventief financieel toezicht (BBV-verplichte indicator).
- Geen enkele gemeente wordt als ‘voldoet niet’ beoordeeld op het toezichtgebied Huisvesting vergunninghouders.
- Geen enkele lokale overheid wordt als ‘voldoet niet’ beoordeeld op het toezichtgebied Informatie- en archiefbeheer.
- Geen enkele lokale overheid wordt als ‘voldoet niet’ beoordeeld op het toezichtgebied Omgevingsrecht.

Financieel toezicht: alle Brabantse gemeenten hebben voor begrotingsjaar 2026 repressief toezicht. De meerjarenramingen geven nog veel onzekerheden.

Huisvesting Vergunninghouders: De druk op de uitvoering van de taakstelling huisvesting vergunninghouders blijft hoog. Door de aanhoudende woningmarktkrapte realiseren diverse gemeenten de taakstelling niet of slechts gedeeltelijk, waardoor de noodzaak voor toezicht en bestuurlijke afstemming toeneemt. Daarnaast worden gemeenten vanuit verschillende betrokken partijen aangesproken op het versnellen van de huisvesting van vergunninghouders, hetgeen de bestuurlijke en uitvoeringsdruk verder vergroot. Tegelijkertijd bereidt interbestuurlijk toezicht zich voor op de uitvoering van nieuwe toezichttaken uit de Wet versterking regie op de volkshuisvesting. De gevolgen voor capaciteit, toezichtsystematiek en uitvoeringskosten worden momenteel onderzocht. De cumulatie van bestaande en nieuwe toezichttaken vormt een aandachtspunt voor de beschikbare personele capaciteit en middelen.

Informatie- en archiefbeheer: de verwachting is, op basis van de afgelopen jaren, dat een beperkt aantal lokale overheden als ‘voldoet niet’ zal worden beoordeeld. Daarover is echter pas aan het einde van dit jaar uitsluitsel.

Omgevingsrecht: de verwachting is, op basis van de afgelopen jaren, dat een beperkt aantal lokale overheden als ‘voldoet niet’ zal worden beoordeeld. Daarover is echter pas aan het einde van dit jaar uitsluitsel. Gemeenten waar bij de vorige beoordelingsronde (2025) sprake was van het toezichtoordeel ‘voldoet gedeeltelijk’ of ‘voldoet niet’ op basis van criteria kwaliteit en het tijdig vaststellen van uitvoerings- en handhavingsdocumenten hebben geleid tot actief toezicht en bij herhaaldelijke tekortkomingen tot het opleggen van een verbeterplan. In toezichtronde 2026 wordt onderzocht in hoeverre uitvoering is gegeven aan de verbeterpunten uit het verbeterplan.

Op www.brabant.nl/onderwerpen/kwaliteit-openbaar-bestuur/interbestuurlijk-toezicht/ presenteren wij met het dashboard-IBT de prestaties van de Brabantse gemeenten per toezichtgebied. Bij repressief toezicht of ‘voldoet’ voeren we periodiek met onze toezichtontvangers vooral gesprekken over onze bevindingen en kijken we gezamenlijk naar de meerwaarde die de provincie kan bieden. Bij een resultaat van ‘voldoet niet’ gaan wij proactief het gesprek aan met onze toezichtontvangers.

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren jaarlijks systematisch toezicht uit op de Brabantse gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen.

Indicator:

- Alle Brabantse gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen ontvangen jaarlijks een beoordeling.

Alle Brabantse gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen ontvangen gedurende dit jaar een beoordeling. Per brief informeren we de toezichtontvangers over het resultaat.

We organiseren jaarlijks themaonderzoeken en kennisbijeenkomsten vanuit het interbestuurlijk toezicht waarin best practices van gemeenten centraal staan.

Indicatoren	2026	2027	2028	2029
Aantal themaonderzoeken	≥1	≥1	≥1	≥1
Aantal kennisbijeenkomsten	≥3	≥3	≥3	≥3

Financieel toezicht heeft in juni een kennis/regiobijeenkomst voor de contactambtenaren financiën georganiseerd. Als alternatief voor themaonderzoek is na de toezichtronde op de begrotingen 2026 van gemeenten een Analyse van begrotingen 2026 Brabantse gemeenten gepubliceerd. Voor Huisvesting vergunninghouders zetten we in op kennisdeling en ondersteuning van gemeenten. In 2026 wordt gewerkt aan verdere versterking en doorontwikkeling van het toezicht op de huisvesting vergunninghouders. Voor Informatie- en archiefbeheer is dit jaar verder gewerkt aan het ontwikkelen van risicoprofielen ten behoeve van effectiever, efficiënter en risicogericht interbestuurlijk toezicht. Er wordt in overleg met de archivarissen in Brabant een pilot voorbereid. Bij wijze van kennisbijeenkomst bezoekt Informatie- en archiefbeheer verschillende regionale bijeenkomsten van archiefdiensten om daar een toelichting te geven op recente ontwikkelingen. De eerste hiervan staat gepland voor oktober. Voor omgevingsrecht worden in september twee regionale kennisbijeenkomsten samengevoegd tot een grotere bijeenkomst voor alle gemeenten. Voor 2026 zijn verder geen themaonderzoeken gepland.

Veilig en Weerbaar Bestuur

Wat willen we bereiken?

We dragen actief bij aan oplossingen ter vergroting van de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen de ondermijnende criminaliteit (veilig en weerbaar bestuur).

Indicator:

- In 2027 is het percentage inwoners dat vertrouwen heeft in de manier waarop de provincie wordt bestuurd toegenomen ten opzichte van 2023.

Uit de rapportage 'Burgerperspectief november 2025' (IPO-TELOS) blijkt dat 41% van Brabanders vertrouwen heeft in het provinciebestuur. In januari 2025 was dat 40%. In 2023 bedroeg dit percentage 15%. De gegevens uit de rapportage van november 2025 zijn nog steeds actueel. Met ingang van 2025 verschijnt de rapportage in het najaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

We verzorgen de workshop 'Samen Weerbaar' voor nieuwe medewerkers.

Door het periodiek organiseren van deze workshops vergroten we het risicobewustzijn van nieuwe medewerkers.

Indicator	2026	2027	2028	2029

Aantal voor nieuwe medewerkers georganiseerde workshops ‘Samen Weerbaar’	≥8	≥8	≥8	≥8

In de eerste 6 maanden van 2026 zijn er reeds 5 workshops geweest, er staan nog 6 workshops gepland voor de rest van 2026.

We betrekken de Brabander als bondgenoot om Brabant weerbaarder te maken

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde piekmomenten communicatie	≥2	≥1		

In het voorjaar van 2026 vond eind april de eerste communicatiepiek plaats, met de Masterclass op Omroep Brabant als centraal moment. De tweede piek in het najaar wordt thematisch opgebouwd. Zo staat één week in het teken van het buitengebied en een andere week in het teken van jeugd en jonge aanwas. Op deze manier brengen we meer gerichte focus aan per thema.

We organiseren bijeenkomsten over de mogelijkheden tot het transformeren of vitaliseren van niet-vitale vakantieparken.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde bijeenkomsten over het vitaliseren van vakantieparken	≥6	≥6	≥6	≥6

In juni 2026 heeft een cursusdag voor toezichthouders plaatsgevonden. Daarnaast wordt op 12 november 2026 opnieuw het symposium Vitale Vakantieparken georganiseerd. Ook zijn er twee werkateliers voor gemeenten georganiseerd.

De Riskfactory Midden- en West-Brabant wordt voortgezet en een Riskfactory in de veiligheidsregio’s Brabant-Noord en Brabant-Zuidoost is verkend.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal bezoekers van de Risk Factory	7800	≥7.500		

Mede door de uitbreiding met seniorenscenario’s en verbeterde monitoring van deelname door basisscholen laat het aantal bezoekers van de Risk Factory een gestage groei zien. De verwachting is dat de streefwaarde in 2027 wordt gerealiseerd. Voor 2026 wordt uitgegaan van circa 5.800 basisschoolleerlingen (op basis van schooljaar) en circa 2.000 senioren. De groei bij senioren zet naar verwachting nog licht door richting het einde van het jaar.In Brabant-Noord is, op basis van een besluit van het algemeen bestuur van de Veiligheidsregio Brabant-Noord en een subsidietoezegging, een positieve ontwikkeling ingezet richting realisatie van een eigen Risk Factory. De Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost geeft op dit moment prioriteit aan andere opgaven.

Samen met de Brabantse RIEC's en de Vereniging van Brabantse Gemeenten stimuleren wij de Brabantse gemeenten om de aanpak van ondermijning als speerpunt op te nemen in haar gemeentelijke veiligheidsbeleid.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage Brabantse gemeenten dat ondermijning in haar gemeentelijke veiligheidsbeleid noemt als speerpunt		≥80%		

Dit wordt mede bereikt door actieve promotie en acquisitie van de Brabantse Norm Weerbare Overheid. In maart 2026 is een geactualiseerde versie gepubliceerd (fysiek en digitaal). Gemeenten zijn actief betrokken bij deze actualisatie.

We dragen bij aan een veiliger buitengebied

Op 21 januari hebben wij het Symposium Buitengebied georganiseerd. Het buitengebied vormt één van de twee hoofdthema's binnen het programma Brabant op de Radar. Ter versterking van de aanpak wordt daarnaast via een impulsbijdrage geïnvesteerd in de vergroting van de groene boa-capaciteit van Samen Sterk in Brabant (SSiB). Tevens wordt ingezet op toekomstige verbeteringen in de aanpak, de samenwerking en het draagvlak binnen SSiB. In aansluiting op de eerder door het ministerie van Justitie en Veiligheid verstrekte subsidie voor de functie van vertrouwenspersoon buitengebied bij ZLTO, wordt voor de periode maart tot en met december 2026 opnieuw subsidie beschikbaar gesteld om de continuïteit van deze functie te waarborgen. Deze subsidie wordt gezamenlijk gefinancierd door de provincie Zeeland, ZLTO en onze organisatie.

Gezondheid

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van de ervaren gezondheid van Brabanders.

De provincie heeft de ambitie om drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030 te realiseren.

Indicator:

De Levensverwachting in Goed Ervaren Gezondheid (LGEG) is verhoogd met drie jaren tegen 2030.

De levensverwachting in goed ervaren gezondheid stijgt tussen 2022 en 2030 naar verwachting met 1,2 tot 1,3 jaar. In 2026 is dat 63,5 jaar voor mannen, 62 jaar voor vrouwen. (bron: VZinfo)

Wat gaan we daarvoor doen?

We organiseren jaarlijks een interne en drie externe bijeenkomsten, wat leidt tot nieuwe samenwerkingen en succesvolle gezamenlijke gezondheidsprojecten.

Indicatoren	2026	2027	2028	2029
Aantal interne bijeenkomsten	1	1	1	1
Aantal externe bijeenkomsten	3	3	3	3

In 2026 worden, net als in 2025, vier externe regiobijeenkomsten voor gemeenten georganiseerd en een jaarlijkse Dag van de Gezondheid in het provinciehuis voor alle netwerkpartners.

Wat willen we bereiken?

Bijdragen aan de transitie van Zorg naar Positieve Gezondheid.

Indicator:

- Ieder provinciaal begrotingsprogramma voert in de periode 2024-2027 minstens een project uit dat positieve gezondheid en preventie bevordert.

De projecten worden uitgevoerd. De projecten vanuit de verschillende begrotingsprogramma's die bijdragen aan positieve gezondheid en preventie zijn opgenomen in de *Uitvoeringsagenda Gezondheid* en worden gerealiseerd.

Wat gaan we daarvoor doen?

We zorgen ervoor dat elk begrotingsprogramma minimaal aan een gezondheidsindicator werkt, wat de aandacht voor gezondheidsdoelstellingen binnen ons provinciale beleid vergroot.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal gezondheidsindicatoren per begrotingsprogramma	≥1	≥1	≥1	≥1

Ieder begrotingsprogramma heeft in de begroting 2026 een of meer indicatoren voor gezondheid opgenomen.

Wat willen we bereiken?

Integreren van gezondheid in provinciale programma's en beleid.

Indicator:

- Provinciale programma's bevorderen de ervaren gezondheid en voorkomen negatieve gezondheidseffecten.

Programma's bevorderen gezondheid vooral door bij te dragen aan een gezonde leefomgeving, het stimuleren van beweging en sociale verbinding. Zo werken we aan het voorkomen van gezondheidsproblemen en het versterken van ervaren gezondheid.

Wat gaan we daarvoor doen?

We werken het Dashboard Gezondheid bij, zodat iedereen de voortgang van gezondheidsdoelstellingen helder en actueel kan volgen.

Indicator:

- Het Dashboard Gezondheid up-to-date houden om de actuele voortgang in gezondheidsdoelstellingen van de begrotingsprogramma's te laten zien.

De rapportage over gezondheid verloopt via het online Dashboard Gezondheid. Dit platform wordt jaarlijks in het najaar geactualiseerd.

Brede Welvaart

Wat willen we bereiken?

Brede welvaart stevig op de agenda zetten en samen met partners verder betekenis geven.

Indicatoren:

- Er zijn ten minste drie regio's als partner aangesloten bij de Academische Werkplaats.
- Jaarlijks organiseren we één themabijeenkomst besturen op brede welvaart voor Brabantse bestuurders
- Jaarlijks organiseren we vier themabijeenkomsten voor het praktijknetwerk brede welvaart.

Er is een nieuwe aansluitovereenkomst gesloten met de Academische Werkplaats van Tilburg University. Hiermee is de regio Hart van Brabant officieel aangesloten, en de gesprekken met MRE en Noordoost-Brabant lopen.

Samen met kennispartners bereiden we themabijeenkomsten voor bestuurders voor. De eerste met Het PON & Telos is al gepland. Ook vonden er diverse bijeenkomsten plaats, zoals introducties over *steward ownership*, de leergang Impactmanagement en in juni de vierde spotlightsessie over het versterken van bewonersinitiatieven. Mede hierdoor groeit het onlinenetwerk hard richting de 700 deelnemers.

Wat gaan we daarvoor doen?

We versterken de regionale kennisinfrastructuur brede welvaart.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal regio's als partner aangesloten bij de Academische werkplaats	≥3	≥3	≥3	≥3

Er is een nieuwe aansluitovereenkomst gesloten met de Academische Werkplaats van Tilburg University. Hiermee is de regio Hart van Brabant officieel aangesloten, en de gesprekken met MRE en Noordoost-Brabant lopen.

Wat willen we bereiken?

Brede welvaart als denk- en doekader integreren in al ons beleid.

Indicatoren:

- Jaarlijks gaan we aan de slag met en leren van onze eigen brede welvaartsaanpak, waarin we de belangrijkste elementen en aandachtspunten definiëren om met brede welvaart aan de slag te gaan in de beleidspraktijk.
- De Brabantse Monitor Brede Welvaart wordt gebruikt om inzicht in brede welvaart verder te vergroten.

De Brabantse monitor brede welvaart is succesvol doorontwikkeld en gepubliceerd, waarbij de ervaren brede welvaart in Brabant wordt gecombineerd met objectieve cijfers. Op dit moment is de opvolgende Brabantse Monitor Brede Welvaart 2027 in voorbereiding. In deze komende editie wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan kansengelijkheid en de eerlijke verdeling van Brede Welvaart (hier, nu, later en elders). Dit perspectief richt zich niet alleen op de uitkomsten, maar ook op de reële mogelijkheden die inwoners hebben om hun leven naar eigen inzicht vorm te geven. Op deze wijze ontstaat meer inzicht in de factoren die bijdragen aan brede welvaart voor alle Brabanders en in de verschillen tussen inwoners en regio's.

Wat gaan we daarvoor doen?

We vergroten het inzicht in verwachte neveneffecten van beleid

Indicatoren:

- Jaarlijks gaan we aan de slag met en leren van onze eigen brede welvaartsaanpak, waarin we de belangrijkste elementen en aandachtspunten definiëren om met brede welvaart aan de slag te gaan in de beleidspraktijk.
- Deze bestuursperiode ontwikkelen we een afweegkader voor het maken van integrale beleidsafwegingen.
- We ontwikkelen de generatietoets door om toe te kunnen passen in beleidsvoorbereiding en ontwikkeling.

Voor het vergroten van inzicht in neveneffecten is in samenwerking met TNO een eerste stappenplan brede welvaart ontwikkeld. Daarnaast is de feitelijke ontwikkeling van de generatietoets gestart, welke aansluitend getest en geïntegreerd zal worden in de provinciale beleidsontwikkeling.

We zetten brede welvaart in als leidraad voor het voeren van het juiste gesprek
Indicator:

- We ontwikkelen onze eigen aanpak als het gaat om het inzetten van zinvolle gesprekken met belanghebbenden.

Er is een organisatiebrede aanpak gestart en er wordt gebouwd aan een integrale toolbox. Onderdeel hiervan is de voltooide serious game over brede welvaart en integraal werken, welke gezamenlijk met de provincies Zuid-Holland en Utrecht is ontwikkeld. Er wordt momenteel concreet uitgewerkt hoe deze game en de toolbox na het zomerreces binnen de verschillende beleidsprogramma's worden ingezet.

We bepalen streef en drempelwaarden
Indicator:

- Deze bestuursperiode brengen we prioriteit aan in de thema's van brede welvaart. We verduidelijken onze streef- en drempelwaarden.

De inventarisatie van de streef- en drempelwaarden is inmiddels opgestart. Omdat we als provincie hiermee een pioniersrol vervullen, vraagt het zorgvuldig ontwikkelen van deze waarden om een gedegen en diepgaande aanpak. Dit innovatieve proces blijkt in de praktijk complex en vergt nauwe afstemming met de planning- en controlcyclus (P&C). Hierdoor is er meer tijd nodig voor de realisatie dan aanvankelijk was voorzien.

We vergroten het inzicht in brede welvaart per regio
Indicator:

- Jaarlijks wordt de Brabantse Monitor Brede Welvaart gebruikt om inzicht in brede welvaart verder te vergroten.

De Brabantse Monitor Brede Welvaart is opgeleverd en gepubliceerd, inclusief specifieke thematische verdiepingen op het gebied van gezondheid en jongeren. De monitor signaleert belangrijke regionale trends, zoals een toenemende geografische kloof tussen stad en platteland en de Oost-West-as (waarbij MRE het hoogst en West-Brabant het laagst scoort op tevredenheid). Dit onderstreept de noodzaak voor regiogebonden maatwerk en differentiatie. Daarvoor ontwikkelen we een zogenoemd Regio Kompas.

Wat willen we bereiken?

We investeren in concrete brede welvaartsuitdagingen en projecten.

Indicatoren:

- In 2025 verkennen we of de tweede ronde BOF ondergebracht kan worden bij de BOM (indien verkenning succesvol krijgt dit vervolg in 2026 (oprichting) en 2027 (uitvoering).
- Jaarlijks werkt team brede welvaart in drie cross-over projecten mee in het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk.
- Regio Deals: Iedere regio heeft een Regio Deal die bijdraagt aan de brede welvaart in de regio (vierde, vijfde of zesde tranche).
- We investeren in tenminste 5 innovatieve projecten die positieve impact willen maken op brede welvaart.

Brede Welvaart werkt actief aan de fysieke realisatie door deel te nemen aan cross-over projecten en regio's intensief te ondersteunen bij hun Regio Deals. Het Brabants Outcomes Fund (BOF 2) is succesvol doorontwikkeld en komt deze periode tot feitelijke uitvoering via een gerichte subsidieverlening aan Stichting DRK. Hiermee stimuleren we projecten die aantoonbare maatschappelijke impact maken in Brabant.

Wat gaan we daarvoor doen?

We definiëren cross-over projecten

Indicator:

- Team brede welvaart werkt in drie cross-over projecten mee in het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk.

Dit doel is behaald: brede welvaart is reeds succesvol als methodiek toegepast binnen drie grote provinciale cross-over projecten, te weten: Haven 8 Waalwijk, de Multimodale Mobiliteitsagenda en Powerport Moerdijk.

We zetten onze kennis, expertise en ons netwerk in om regio's te sterken in hun aanvraag bij het Rijk – als het gaat om regiodeals

Indicator:

- Elke regio heeft een Regio Deal die bijdraagt aan de brede welvaart in de regio.

Alle Brabantse regio's beschikken inmiddels over een toegekende Regio Deal en zijn bezig met de realisatie van de inhoudelijke projecten. De provincie treedt bij een aantal van deze projecten op als cofinancier.

We verkennen een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund

Indicator:

- In 2025 verkennen we of de tweede ronde BOF ondergebracht kan worden bij de BOM (indien verkenning succesvol krijgt dit vervolg in 2026 (oprichting) en 2027 (uitvoering).

De ontwikkelfase van BOF 2 is afgerond. De regeling wordt dit jaar operationeel en financieel ten uitvoer gebracht via de geselecteerde uitvoeringspartner Stichting DRK

We investeren in regionale projecten met brede samenhang

Indicator	2024 – 2027
Aantal ondersteunde innovatieve bedrijven en projecten	≥5

Het eerste innovatieve project, 'Maak Rimpels', is inmiddels succesvol opgestart. Daarnaast worden er momenteel twee aanvullende, vernieuwende regiogebonden projecten met brede samenhang opgewerkt. De formele toekenning en bijbehorende financiering hiervan zullen nog dit jaar plaatsvinden.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Financieel toezicht:

- Een groot deel van de Brabantse gemeenten presenteert in de meerjarenbegroting tekorten. Oorzaak hiervan is de daling van het gemeentefonds vanaf 2028 vanwege de herijking van het gemeentefonds, en de onzekerheden in de financiering van jeugdzorg en Wmo. Dit kan invloed hebben op de uitvoering en intensiteit van financieel toezicht op de begroting 2027 en latere jaren.

Huisvesting Vergunninghouders:

- Het wetgevingsproces rondom het voorgenomen verbod op voorrang bij sociale huur en de wijziging van de Huisvestingswet 2014 is nog niet afgerond. De uiteindelijke vorm en ingangsdatum zijn onzeker.
- De ontwikkeling van de landelijke instroom kan invloed hebben op toekomstige taakstellingen.
- De effectiviteit en snelheid van alternatieve huisvestingsvormen (zoals flexwoningen, kamergewijze verhuur, woningdelen/splitsen) zijn bepalend voor de uitvoerbaarheid van de taakstelling.

Nieuwe wettelijke taken

- De implementatie van de Wet versterking regie volkshuisvesting kan in de opstartfase leiden tot aanvullende afstemmingsvraagstukken binnen het toezichtdomein. In het provinciefonds worden middelen toegevoegd voor de invoering en uitvoering van deze nieuwe taak.
- De invoering van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen is naar verwachting van kracht vanaf 2027. In 2026 is gestart met de voorbereiding van de nieuwe toezichttaak. In het provinciefonds wordt naar verwachting circa € 50k toegevoegd voor uitvoering van deze nieuwe taak.
- De samenloop van bestaande toezichttaken en nieuwe wettelijke toezichttaken kan leiden tot een toenemende druk op de beschikbare personele en financiële capaciteit.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

1. Bestuur en veiligheid	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	29.439	-870	28.568
Baten	42	78	120
Saldo baten en lasten	29.396 N	948 V	28.448 N

2 Programma Ruimte en wonen

Inleiding

Het programma loopt op koers. Noord-Brabant staat voor grote en samenhangende ruimtelijke opgaven. Het accent verschuift in deze fase van de bestuursperiode van richting geven en voorbereiden naar mogelijk maken en uitvoeren. Knelpunten blijven, maar samenwerking, innovatie en integrale afweging bieden handelingsperspectief.

Voor de omgevingskwaliteit werken we aan de beleidsneutrale technische herijking van de Omgevingsvisie. Deze wordt naar verwachting voor het eerste kwartaal van 2027 afgerond. Aansluitend werken we toe naar een omgevingsprogramma, waarover Gedeputeerde Staten naar verwachting in het eerste kwartaal van 2027 besluiten (zie ook Statenmededeling). Ook werken we samen met het Rijk aan de verdere uitwerking van de Nota Ruimte. Daarbij is onder meer aandacht voor de ruimtelijke behoefte van Defensie in Noord-Brabant. Binnen SPRONG onderzoeken we hoe deze aanpak vanaf 2027 kan worden voortgezet en hoe integrale ruimtelijke afwegingen verder kunnen worden uitgewerkt.

De woningbouwopgave blijft urgent. Met de inwerkingtreding van de Wet versterking regie volkshuisvesting krijgt de provinciale regierol verder vorm (zie Statenmededeling). Tegelijkertijd ondersteunen we gemeenten en andere partners bij het versnellen van woningbouw. Via de stimuleringsaanpak voor een efficiënt planproces zetten we onder meer versnellingscoaches in. Daarnaast stimuleren we kennisdeling over praktische oplossingen, zoals woningdelen en woningsplitsen, en verkennen we nieuwe financieringsinstrumenten, waaronder de inzet van grondbeleid (zie memo gedeputeerde).

Ook op het gebied van werklocaties zetten we verdere stappen in de uitvoering. De aanpak Grote Oogst is uitgebreid met zes nieuwe bedrijventerreinen. Op basis van de ingediende plannen van aanpak zijn subsidies verstrekt en wordt gewerkt aan de uitvoering (zie Statenmededeling). Voor de Automotive Campus Helmond bereiden we, samen met de gemeente Helmond, afspraken voor over de verdere ontwikkeling (zie Statenvoorstel). Voor de herstructurering van bedrijventerreinen werken we de oprichting van een nieuwe verbonden partij of een herstructureringsbedrijf verder uit. Daarmee willen we de provinciale uitvoeringskracht vergroten en de herstructureringsopgave versneld tot realisatie brengen (zie memo gedeputeerde).

Binnen de stedelijke gebiedsontwikkelingen leidt de samenwerking met gemeenten, woningcorporaties en andere partners tot nieuwe of aangepaste overeenkomsten. In onder meer het Kenniskwartier in Tilburg, Havenkwartier in Meijerijstad en Stadshart-Noord in Roosendaal worden stappen gezet om complexe gebiedsontwikkelingen verder te brengen (zie verder Statenmededeling).

Na groen licht van de Raad van State vorig jaar is de Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) volop in uitvoering. De werkzaamheden die in 2026 worden uitgevoerd, betreft o.a. het saneren en verbeteren van op- en afritten A59 bij Drunen en Waalwijk, de aanleg van de snelfietsroute Waalwijk – 's-Hertogenbosch en de voorbereidingen voor de waterbergings- en

natuuropgave. Er is bij het GOL project sprake van hogere kosten als gevolg van het verleggen van kabels en leidingen van Enexis en hogere brandstofprijzen. Deze financiële tegenvallers kunnen worden opgevangen binnen de post Onvoorzien.

Uit AERIUS Monitor 2025 blijkt dat er jaar op jaar minder stikstofemissie uit Brabantse bronnen is, desondanks is de vergunningverlening rondom de meeste Natura 2000-gebieden nog niet op gang. Op 26 juni 2026 heeft het kabinet een omvangrijk pakket gepresenteerd (zie kamerbrief) met maatregelen die moeten gaan bijdrage aan het verder reduceren van stikstofemissie in de komende jaren om stapsgewijs (gebied voor gebied) weer vergunningen te kunnen gaan verlenen. Samen met het Rijk zijn wij bezig om (delen van) deze maatregelen verder uit te werken. Intussen blijft de opgave in Brabant groot, dus zijn wij doorgegaan met onze uitvoering. Belangrijk onderdeel hiervan is het project Brainport Open, die ook wordt vermeld in de kamerbrief. Hierbij heeft de inwerkingtreding van aanpassing van de omgevingsverordening op 1 juli 2026 voortkomende uit de Aanpak vermindering ammoniakemissie veehouderijen voor veel dynamiek gezorgd, er is een los werkproces opgestart om alle hardheidclausules af te werken. Ten aanzien van de aanvullende maatregelen zijn met behulp van de nieuwe weging- en prioriteringsaanpak twee nieuwe aanvullende maatregelen geselecteerd om te onderzoeken (zie Statenmededeling Actualiteiten Stikstof update 2-2026).

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van de Omgevingskwaliteit

Indicator:

- Kwalitatieve evaluatie naar de doorontwikkeling van het ‘diep, rond en breed’ werken conform Beleidskader Leefomgeving, uit te voeren in 2027

Voor de omgevingskwaliteit werken we aan de beleidsneutrale technische herijking van de Omgevingsvisie. Deze wordt naar verwachting voor het eerste kwartaal van 2027 afgerond (zie ook Statenmededeling).

Wat gaan we daarvoor doen?

Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact

We voeren in een vroegtijdig stadium overleg met gemeente over de ruimtelijke initiatieven en voor wat betreft de formele procedures reageren we binnen de daarvoor gestelde termijnen. We constateren wel dat veel gemeenten bezig met het correct inregelen van de juiste procedures m.b.t. de omgevingswet. Wij ondersteunen ze daarbij zowel proactief als reactief. Om scherp te krijgen waar procedures nog verbeterd kunnen worden wordt nu onderzoek uitgevoerd naar de onderlinge samenwerking.

Daarnaast is via het project SPRONG (Samen Bouwen met Partners in Regio’s aan Omgevingsplannen in Nederlandse Gemeenten) een gezamenlijk leer- en werktraject uitgevoerd voor het opstellen van gemeentelijke omgevingsplannen met als doel om kennis en capaciteit te bundelen en gezamenlijk voorbeeldregels en bouwstenen te ontwikkelen. We bezien hoe deze aanpak vanaf 2027 kan worden voortgezet en hoe integrale ruimtelijke afwegingen verder kunnen worden uitgewerkt. Overigens krijgt het Noord-Brabantse traject inmiddels ook landelijke navolging. De VNG breidt de aanpak wegens succes uit naar andere regio’s en het Rijk noemt SPRONG expliciet als voorbeeld van regionale uitvoeringsondersteuning voor gemeenten bij de Omgevingswet.

Wat willen we bereiken?

Realiseren van voldoende woningen, die aansluiten op de vraag

Indicatoren:

- Toename netto Noord-Brabantse woningvoorraad periode 2023-2035:
  - Totaal toename: circa 165.000/13.500 per jaar
  - Waarvan sociale huurwoningen: circa 49.500/4.125 per jaar
  - Waarvan middeldure huur- én betaalbare koopwoningen: circa 60.500/5.000 p/j

  NB. De aantallen zijn gebaseerd op de (periodieke) prognoses en kunnen daarmee afwijken van de nieuwe afspraken, zoals in project Beethoven.
- Zorgvuldige inpassing van nieuwe woonruimte: gemiddeld genomen wordt ca. tweederde van de jaarlijkse woningbouw (toevoeging aan de woningvoorraad) op binnenstedelijke locaties gerealiseerd.

Naar verwachting komt de bruto voorraadtoename dit jaar uit tussen de 14.500 en 15.000 woningen. Deze geprognotiseerde toename bestaat uit iets meer dan 12.000

nieuwbouwwoningen en voor circa 2.750 in andere vormen zoals bijvoorbeeld door het herbestemmen van leegstaande kantoren, winkels en ander vastgoed. Omdat er, vooral door sloop, ook woningen aan de voorraad worden onttrokken – gemiddeld jaarlijks rond de 2.000 – zal de netto groei in 2026 uitkomen op ca. 12.500-13.000 woningen. Met dergelijke groeicijfers lijkt de opwaartse lijn uit 2025 zich ook dit jaar door te zetten. Ondanks het positieve beeld blijft de groei nog wel achter op onze doelstelling om gemiddeld jaarlijks 13.500 aan de voorraad toe te voegen in de periode 2023-2035. Met de groeicijfers van de laatste jaren kan goeddeels worden voorzien in de toename van het aantal huishoudens in Noord-Brabant, maar wordt het bestaande woningtekort helaas (nog) niet ingelopen (zie ook nieuwsbericht). De oorzaak van het nog altijd wat achterblijvende bouwtempo hangt samen met tal van factoren waar de provincie maar weinig of geen invloed op heeft, zoals de capaciteit van het elektriciteitsnet, stikstofruimte, ambtelijke capaciteit, de financiële haalbaarheid van projecten en de investeringsruimte van woningcorporaties. Deze knelpunten vragen mede om een landelijke aanpak. Daarom wordt hierop ook actief ingezet via IPO-verband en in de afstemming met het Rijk. De verdeling over de verschillende betaalbaarheidscategorieën ligt naar verwachting in lijn met onze doelstellingen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van versnelling woningbouw

Het aanjagen van de versnelling doen we onder andere met de aanpak Efficiënt Planproces. Hierbij bieden we ondersteuning bij onder meer parallel plannen en de inzet van regionale versnellingscoaches. Daarnaast is het Noord-Brabants model intentieovereenkomst opgeleverd, waarmee woningbouw- en gebiedsontwikkelingen sneller en eenduidiger kunnen worden voorbereid.

Monitoren, herijken en bijdragen aan realisatie van de Regionale Woondeals

Begin 2026 zijn alle regionale woondeals geactualiseerd. Daarnaast is een evaluatie uitgevoerd, waarvan de uitkomsten begin van het derde kwartaal van 2026 beschikbaar komen. In de loop van dit jaar werken we de afspraken verder uit door jaarschijven tot en met 2035 toe te voegen en nieuwe regionale verdeelafspraken te maken, in lijn met de Wet regie op de volkshuisvesting die 1 juli 2026 van kracht is geworden.

Stimuleren van het benutten bestaande voorraad

We voeren het Plan van Aanpak Beter Benutten uit tot en met 2027. Inmiddels is de aanbesteding gestart voor het product Model Kavelsplitsing en vond op 26 mei het evenement ‘Woningsplitsen en -delen in de praktijk!’ plaats, gericht op kennisdeling en het versnellen van concrete toepassingen.

Wat willen we bereiken?

Zorgdragen voor duurzame en toekomstbestendige werklocaties in Noord-Brabant

Indicatoren:

- Ontwikkeling werklocaties. Oppervlakte harde en geprogrammeerde plancapaciteit voor nieuwe werklocaties, ten opzichte van de uitbreiding- en vervangingsvraag in het laagscenario t/m 2040 en in combinatie met de effecten van regionale en/of provinciale beleidskeuzes > streefwaarde 100%.
- De voortgang van de verduurzaming van Grote Oogst terreinen.
  - Ontwikkeling van een monitor om de voortgang van de verduurzaming van de 40 grootste bedrijventerreinen in beeld te brengen, om daarmee de relatieve voortgang op Grote Oogst terreinen t.o.v. niet-Grote Oogst terreinen te kunnen duiden.
  - Bij einde looptijd van de samenwerking is minimaal 90% van de verduurzamingsprojecten zoals opgenomen in de lokale plannen van aanpak afgerond of in uitvoering.
- Vanuit Beleidskader Gezondheid: Emissie van fijnstof (PM2,5) van bedrijven op bedrijventerreinen in Noord-Noord-Brabant, streefwaarde: lager dan referentiewaarde 2015 (1,3 Kton).

De voortgang loopt op koers. De plancapaciteit ligt op dit moment met circa 125% boven de streefwaarde van 100%. De projecten Grote Oogst (inclusief uitbreiding) zijn in uitvoering. Emissie fijnstof: In 2023 (meest recente gegevens) was de emissie 1,5 kton. Ten opzichte van 2022 is dit een duidelijke afname (11%). NB. Hiervan zijn op dit moment geen recentere cijfers.

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoeren en verdiepen Aanpak ‘Grote Oogst’

De Aanpak Grote Oogst behelst de versnelde verduurzaming van Noord-Brabantse bedrijventerreinen, waar opgaven rond energietransitie, circulariteit, klimaatadaptatie en vergroening samenkomen. De aanpak richt zich de komende periode op het realiseren en ‘oogsten’ van de projecten die op de bedrijventerreinen zijn gestart. De samenwerking met de terreinen uit de eerste tranche is verlengd en tevens zijn er 6 nieuwe terreinen toegevoegd, waardoor nu totaal 18 terreinen betrokken zijn bij de aanpak. Ook de icoonprojecten blijven belangrijke aanjagers, vanwege hun zichtbare en opschaalbare resultaten. In het vierde kwartaal wordt de aanpak geëvalueerd. De uitkomsten zijn richtinggevend voor het vervolg, mede in het licht van de keuzes in een nieuw Bestuursakkoord over continuering van de aanpak (zie verder Statenmededeling Voortgang Aanpak Grote Oogst).

Ondersteunen van campussen en overige strategische werklocaties

Voor de Automotive Campus Helmond bereiden de provincie Noord-Noord-Brabant en de gemeente Helmond een gezamenlijke overname voor. Beide partijen beogen als gelijkwaardige partners ieder 50% van de aandelen te verwerven en daarmee de publieke grip en regie op de strategische doorontwikkeling van de campus te versterken (zie Statenvoorstel). Ook werken we samen met de gemeente Tilburg aan een fonds voor watergebonden en waterverbonden bedrijvigheid en zijn we betrokken bij de ruimtelijke verdere ontwikkeling van verschillende campussen en werklocaties, waaronder de Brainport Industries Campus (BIC) in Eindhoven.

Actualiseren van (regionale) afspraken bedrijventerreinen

In alle regio's zijn eerder nieuwe afspraken over bedrijventerreinen gemaakt. Dit jaar werken we deze verder uit, onder meer door zoekgebieden en profielen voor grootschalige werklocaties te bepalen. Daarnaast zijn nieuwe prognoses in voorbereiding, die in het vierde kwartaal beschikbaar komen en als basis dienen voor de actualisatie van de regionale afspraken. Voor de versnelling van de herstructurering van bedrijventerreinen bereiden we, op basis van de verkenning uit 2025, de oprichting van een zelfstandige verbonden partij voor. Zodra de aanpak voldoende concreet is uitgewerkt, wordt een voorstel aan Provinciale Staten voorgelegd (zie ook memo gedeputeerde).

Wat willen we bereiken?

Integraal werken aan het toekomstbestendig maken van het stedelijk netwerk

Indicatoren:

- Kwalitatieve monitor, 1 keer per 2 jaar, 1e in 2024, volgende in 2026.
- Kwalitatieve evaluatie, 1 keer per 2 jaar, 1e in 2025, volgende in 2027.

De kwalitatieve monitor wordt naar verwachting in het vierde kwartaal van 2026 opgeleverd.

Wat gaan we daarvoor doen?

Gezamenlijk met partners realiseren uitvoeringsagenda NOVEX Stedelijk Noord-Brabant

Samen met de partners wordt uitvoering gegeven aan de realisatie van de uitvoeringsagenda. Begin 2026 is in het BO MIRT afgesproken om voor NOVEX Stedelijk Noord-Brabant één Investeringsagenda op te stellen als vervolg op en verdieping van de uitvoerings- en werkagenda's. Het proces start in juli 2026 en duurt naar verwachting circa één tot anderhalf jaar. De Investeringsagenda moet scherper maken wat nodig is om de verstedelijkingsopgaven te realiseren en helpt om middelen, uitvoeringskracht en bestuurlijke aandacht gerichter te bundelen. Noord-Brabant Bouwt en de Multimodale Agenda van SmartwayZ vormen hiervoor mede input. De inzet is om toe te werken naar een beperkt aantal sleutelprojecten voor Stedelijk Noord-Brabant.

Mogelijk maken van stedelijke gebiedsontwikkelingen binnen de 12 grootste steden

We dragen bij aan het richting geven aan, stimuleren van en mogelijk maken van 12 grootschalige en complexe stedelijke gebiedsontwikkelingen in (de spoorzones van de) grote steden en de (winkel)centra van middelgrote steden. Bij een toenemend aantal ontwikkelingen verschuift de aandacht naar de uitvoering. Zo is eerder dit jaar een

samenwerkingsagenda vastgesteld voor het Kenniskwartier in Tilburg (zie Statenmededeling), is met de gemeente Roosendaal een samenwerkingsovereenkomst gesloten voor de ontwikkeling van het stationsgebied (zie Statenmededeling). Voor de gebiedsontwikkeling Spoorzone in Oss voorzien we eind dit jaar samen met de gemeente een investeringsagenda en (op basis daarvan) een samenwerkingsovereenkomst op te stellen. Tot slot is onlangs ook een intentieovereenkomst met de gemeente Meijerijstad afgesloten voor de doorontwikkeling van het Havenkwartier.

Uitvoeren en doorontwikkelen kennisprogramma gebiedstransformaties

Ook in 2026 biedt het Kennis- en Netwerkprogramma Stedelijke Gebiedsontwikkeling een gevarieerd programma van webinars, lezingen, excursies en conferenties, waarin uiteenlopende thema's rond stedelijke gebiedsontwikkeling aan bod komen.

Wat willen we bereiken?

Het verminderen van de stikstofuitstoot uit Noord-Brabantse bronnen om de stikstofdepositie op Natura2000 te reduceren, zodat vergunningverlening voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen weer mogelijk wordt.

Indicatoren:

- De BOS 2.0 zorgt ieder jaar voor een dalende lijn in de stikstofreductie. Deze stikstofreductie wordt gedefinieerd als een emissiereductie van Noord-Brabantse bronnen. Als basisjaar wordt het jaar 2022 genomen (Emissieregistratie.nl).

De nieuwe regionale emissiegegevens over het jaar 2024 worden in september 2026 gepubliceerd. Hierover kan in deze bestuursrapportage niet gerapporteerd worden. De status blijft daarmee hetzelfde als de Burap-I.

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoeren Noord-Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) 2.0

Indicatoren:

Indicator	2026	2027	2028	2029
Onderzoek optimalisatie maatwerkregeling omgevingskwaliteit	In uitvoering			
Beëindigingsregeling voor oude stallen	In uitvoering			
Verplicht emissieloos/emissiearm bemesten landbouwgrond in provinciaal eigendom	In uitvoering			
Arrangement veldmaatregelen	In uitvoering			
Vrijwillige pilot Groene Hub	In uitvoering			

De daadwerkelijke uitvoering van de aanvullende maatregelen die zich bevinden in de voorbereidende fase is afhankelijk van verdere besluitvorming.

In de Omgevingsverordening staat dat veehouders vanaf 1 juli 2026 maatregelen moeten hebben toegepast om de ammoniakemissie uit verouderde huisvestingssystemen te verminderen. Hiermee is de maatregel met het grootste potentiële reductie (Aanpak vermindering ammoniakemissie veehouderijen) inwerking getreden. Er zijn echter veel hardheidclausules ingediend, wat voor vertraging kan gaan zorgen.

We zijn bezig met het onderzoek naar 9 (van de 17) mogelijk aanvullende maatregelen. Meer informatie over de voortgang van de onderzoeken is terug te vinden in de Statenmededeling Actualiteiten Stikstof update 2-2026.
Ook hebben we ons gericht op het vastleggen, wegen en prioriteren van nieuwe ideeën voor maatregelen, samen met de resterende mogelijke maatregelen uit de BOS 2.0. Daarbij hebben we geborgd dat er een vast proces is waarin nieuwe maatregelen transparant, uitlegbaar en consistent met de BOS 2.0 worden beoordeeld. Leden van het Brabants Platform Stikstof en het Brabants Bestuurlijke Tafel Stikstof zijn gevraagd om input (nieuwe ideeën) en feedback te geven op de werkprocessen om mede-eigenaarschap te stimuleren.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Veel van de prestaties worden geleverd in samenwerking met externe partners. Daarmee geeft dat ook onzekerheden ten aanzien van de (timing van) uitputting van budgetten. Voorbeelden hiervan zijn de uitnutting van de regeling Stimulering woningbouw en de uitgaven voor Werklocaties.

De Kamerbrief Taskforce Stikstof 26 juni 2026 kan impact gaan hebben op de uitvoeringsagenda BOS2.0, omdat er capaciteit nodig is voor de uitvoer van de landelijke maatregelen.
Bij het opstellen van de BOS2.0 zat het project Brainport open (ook opgenomen in de kamerbrief) nog niet in de pijplijn. Inmiddels is meer concreet wat het project inhoudt. Het is daarmee onderdeel van onze aanpak en zal op termijn bij ons in de aanpak worden opgenomen.
Daarnaast was de aanpak vermindering ammoniakemissie veehouderijen in huidige vorm geen onderdeel van deze uitvoeringsagenda. Door de aanpassing van de omgevingsverordening is deze aanpak integraal onderdeel geworden van onze uitvoeringsaanpak.
Van de aanvullende maatregelen zijn 9 van de 17 onderzocht of in onderzoek. Waarschijnlijk worden niet alle 17 aanvullende maatregelen onderzocht in de looptijd van de uitvoeringsagenda. Daarbij zijn door voortschrijdend inzicht en nieuwe proces ter beoordeling wel 2 nieuwe aanvullende maatregelen (mogelijk) in onderzoek.
Het RIVM heeft de Kennisnotitie Vlaanderen gepubliceerd. De kennisnotitie laat zien dat het Vlaamse beleid, ondanks nieuw vergunde projecten, ervoor kan zorgen dat het doelgat richting 2030 kleiner wordt door lagere depositie afkomstig uit het buitenland (België). De extra verwachtte reductie alleen is niet voldoende om onder de kritische depositiewaarde te komen in onze N2000 gebieden, maar biedt wel perspectief dat de achtergronddepostie uit buitenlandse bronnen kleiner wordt.
Door het voorgenomen besluit tot intrekken de vergunningen van de 5 pluimveehouders zijn agrarische partners ZLTO en BAJK uit onze samenwerkingsverbanden gestapt. Het is onzeker of zij later weer aan gaan sluiten.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

2. Ruimte en wonen	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	42.364	-3.243	39.121
Baten	3.459	337	3.795
Saldo baten en lasten	38.905 N	3.580 V	35.325 N

3 Water en bodem

Inleiding

Hittegolven, droogte, natuurbranden, PFAS, drinkwaterbeschikbaarheid: water, bodem en klimaatadaptatie staan volop in de actualiteit. Met het Regionaal Water- en Bodemprogramma werken we aan deze opgaven, waarvan de uitvoering grotendeels op koers ligt. Wel is duidelijk geworden dat voor een deel van de KRW-opgaven de realisatie doorloopt tot en met 2028 en daarna, waardoor niet alle oorspronkelijke doelstellingen in 2027 worden bereikt. De werkzaamheden vanuit Water en Bodem dragen bij aan een bredere transitie: hoe maken we Brabant toekomstbestendig? Waterveiligheid, -kwaliteit, -beschikbaarheid (drinkwater/droogte) en bodemvitaliteit zijn grote maatschappelijke opgaven op zichzelf én raken direct aan andere grote opgaven: klimaatadaptatie, natuurherstel, landbouwvernieuwing, energietransitie en de woonopgave.
Met de maatregelen op basis van het Regionaal Water- en Bodemprogramma 2022-2027, de KRW-impuls Brabant en de Aanpak Landelijk Gebied zetten we, in navolging van het bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!', alles op alles om bij te dragen aan de KRW-doelen voor Brabant voor 2027 en daarna.
Onze doelen op het gebied van klimaatbestendigheid, schoon en voldoende water en een vitale bodem zijn onmisbaar voor de gezondheid van mens en natuur, voor een duurzame toekomst voor (landbouw)economie en samenleving en zodat Brabant beter bestand is tegen klimaatverandering.

In 2026 werken we door aan een robuust en klimaatbestendig water- en bodemsysteem, onder meer via de planvorming en realisatie van waterveiligheidsprojecten. Vanuit de gemeenten is er veel animo voor de Subsidieregeling integrale actieplannen hitte Noord-Brabant. We werken aan het verbeteren van de zoetwaterbeschikbaarheid, inclusief het borgen van de drinkwatervoorziening. Zo is het Koersdocument Brabantbreed beregeningsbeleid vastgesteld. Er is subsidie verleend aan De Waterbank, verbinder van vraag en aanbod van restwater, om het waterverbruik te verminderen. Daarnaast heeft de provincie het Manifest waterzuinige wijken onderschreven. Middels de Statenmededeling Inzet provincie op drinkwaterbesparing zijn uw Staten daarin meegenomen.
Via de Statenmededeling Stand van zaken vaarwegbeheer bent u geïnformeerd over het afronden van de inhaalslag baggeren en tevens aangegeven dat de toekomstige inzet op het in stand houden van de vaarwegen een grotere structurele inzet vergt.

Voor de realisatie van de voldoende en schoon water opgaven constateren we dat niet alle maatregelen voor 2027 kunnen worden uitgevoerd. Met de uitvoeringspartners is de looptijd verlengd tot en met 2028 en zijn de streefwaarden tot en met 2028 geactualiseerd. En we werken eind 2026 toe naar een nieuwe Koepelovereenkomst met de waterschappen voor de periode 2028-2033.
Momenteel werken we aan de voorbereiding van de provinciale inzet op het Deltaprogramma Zoetwater 3e fase (2028-2033) en op het Gebiedsprogramma Zuidwestelijke Delta.
Ondertussen gaat de uitvoering door, bijvoorbeeld via de start van drinkwaterlandschap Groote Heide waar de komende jaren een waterbuffer van 300 miljoen liter wordt gerealiseerd. In het najaar wordt de samenwerkingsovereenkomst voor het project Water tussen Wal en Schelde getekend. Voor waterveiligheid verwachten we in het najaar het financieringsvraagstuk en daarmee de voortgang op het project Lob van Gennep vlot te trekken. Daarnaast lag het programma Howabo ter inzage in aanloop naar vaststelling eind 2026.

We werken aan de kwaliteit van bodem, grondwater, oppervlaktewater en zwemwater. Voor het bereiken van een vitale bodem worden er via het project BodemUP door 1.750 deelnemers op meer dan 35.000 hectare landbouwgrond maatregelen genomen. Daarnaast werken we richting eind 2026 aan een gecombineerd vervolg van de projecten BodemUp en Schoon Water voor Brabant voor de periode 2028-2033.
Naast de realisatie van het Regionaal Water- en Bodemprogramma (RWP) 2022-2027 vraagt de voorbereiding, inclusief financiering, van de planperiode 2028-2033 onze aandacht. Begin 2027 is het ontwerp Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033 gereed voor inspraak.

Milieu:
De uitvoering van de diverse bodem saneringsprojecten (drugsafval, diffuus Lood en PFAS) loopt op schema.

Wat willen we bereiken?

Voldoende Water. Niet te weinig diep en ondiep grondwater en oppervlaktewater met optimale zoetwaterbeschikbaarheid en waterverdeling in geval van extreme droogte, en niet te veel oppervlaktewater, om ernstige regionale wateroverlast zo veel mogelijk te voorkomen

Indicatoren:

- De grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn: Grondwaterstand en stijghoogte in de grondwaterlichamen voldoet aan de norm (uiterlijk 2027 moeten beide grondwaterlichamen voldoen, 1 voldoet momenteel niet).
- Voldoende grondwater voor de natuur: Areaal natte natuurparels dat niet langer verdroogd is (uiterlijk 2027 is 12.000 ha NNP niet langer verdroogd).
- Voldoende (grond)water voor de bereiding van drinkwater voor openbare drinkwatervoorziening (gehele verzorgingsgebied kan zonder problemen worden bediend).

Op basis van de huidige toestand van het grondwatersysteem (diepe grondwaterlichaam Maas Slenk diep en ondiepe grondwaterlichaam Zand Maas) en de aanhoudende verdroging is het niet aannemelijk dat alle doelstellingen voor voldoende water voor natte natuur in 2027 worden gehaald.
De drinkwatervoorziening is momenteel gegarandeerd, maar met de verwachte toename van de drinkwaterbehoefte door groei van economie, bevolking en door klimaatverandering komt deze, zonder aanvullende maatregelen (aanvullende bronnen, (drink)waterbesparing) verder onder druk te staan.

Wat gaan we daarvoor doen?

Voldoende drinkwater

Indicator	2026	2027	2028	2029
Voortgang realisatie aanvullende bronnen:				
Kruisland	Projectbesluit ter inzage	Projectbesluit definitief	Operationeel	Operationeel
Brak grondwater	Pilotfase	Opschaling naar productie	Opschaling naar productie	Opschaling naar productie (t/m 2030)
Zeewater	Start pilotfase	Pilotfase	Pilotfase	Pilotfase
Toename volume aan drinkwater (m3/jaar) beschikbaar door aanvullende bronnen			3,5 mln	8,5 mln (2030) 18,5 mln (2035)
Vermindering verbruik drinkwater:				

Zakelijk gebruik (mln. m3) (*)				14 (2035 e.v)
Huishoudelijk gebruik (lpppd) (**)	125-120	125-120	125-120	100 (2035 e.v.)

(*) Referentie (periode 2015-2019) industrieel-grootzakelijke klanten (>100.000 m3/jaar): 18 miljoen m3.
(**) Referentie (periode 2015-2019) huishoudelijk gebruik in liter per persoon per dag (lpppd): 128 lpppd.

De voortgang op de procesindicatoren is conform planning. Het ontwerp-projectbesluit Kruisland ligt eind 2026 ter inzage. Dit najaar ontvangen uw Staten een Statenmededeling over circulair watergebruik in de industrie.

Verdrogingsaanpak natte natuurparels

Indicator	2026	2027	2028	2029
Hectares binnen natte natuurparel waarin maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief) (KRW doelstelling 12.000 ha in 2027)	1.500	4.600	6.800 (*)	(*)

** Eind 2027 wordt het geactualiseerde Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.*

De streefwaarden zijn aangepast op basis van overleggen met de waterschappen over de realistische ramingen tot en met 2028. In 2026 van 2.000 ha naar 1.500 ha, 2027 van 9.600 ha naar 4.600 ha en 2028 van 0 ha naar 6.800 ha. Er zijn diverse lopende projecten die niet in 2027 tot realisatie komen, maar pas in 2028 gerealiseerd worden. Ze zijn wel reeds beschikt, vandaar dat het jaar 2028 nu ook is ingevuld voor een realistische inschatting. Daarnaast voeren we in 2026 gesprekken met de vier waterschappen over de inzet en ambitie in de volgende planperiode, die in de waterbeheerprogramma's van de waterschappen en in het Regionale Water- en Bodemprogramma voor de periode 2028-2033 verankerd gaan worden.

Zuidwestelijke Delta en Geopark Peelhorst en Maasvallei

Indicator	2026	2027	2028	2029
Project Roode Vaart	Verkenning fase 2	Plan fase 2	Realisatie fase 2	Realisatie fase 2
Voortgang Geopark Schelde Delta	Financiële bijdrage	Financiële bijdrage	-	-

Roode Vaart

De Raad van Arbitrage bij Bouwgeschillen heeft in april 2025 uitspraak gedaan in het juridisch geschil tussen de bouwcombinatie en gemeente Moerdijk met betrekking tot het heropenen van de Roode Vaart. Dit jaar is de planfase gestart om tot een definitieve invulling van de permanente voorziening te komen bij de inlaat van de Roode Vaart in het centrum van Zevenbergen. Dit bevindt zich in de verkenningsfase, naar verwachting zijn in 2027 de resultaten hiervan bekend en worden mogelijk nieuwe samenwerkingsafspraken gemaakt om tot realisatie te komen.

Geopark Schelde Delta
In 2026 wordt een vervolg gegeven aan het beheer en ontwikkeling van het Geopark Schelde Delta conform /het jaarprogramma. Daarnaast is een start gemaakt met de ontwikkeling van het Mobiel Deltarium, als onderdeel van het Interreg programma (Be)Leefbare Schelde, dit project wordt in 2027 opgeleverd. Er is een start gemaakt met de verkenning van de overdracht van rechten en plichten van provincie Noord-Brabant naar de West-Brabantse gemeenten.

Wat willen we bereiken?

Schoon Water. Schoon grond- en oppervlaktewater voor onze volksgezondheid en natuur, conform de normen van de Kaderrichtlijn Water; het voorkomen van verontreiniging en het beschermen van diepe grondwatervoorraden

Indicatoren:

Basis op orde: alle oppervlaktewateren en het grondwater voldoen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027. (bevat verplichte indicator BBV: % van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit)

- Alle fysische, biologische en chemische parameters zijn op orde voor zowel de KRW-oppervlaktewateren als de overige oppervlaktewateren.
- Het grondwaterlichaam verkeert in een goede chemische (grondwater)toestand;
- Er vindt geen trendmatige achteruitgang van de (grond)- waterkwaliteit plaats

Verminderde inbreng stoffen:

- De inbreng van antropogene stoffen en stoffen die expliciet in de KRW genoemd zijn wordt voorkomen en beperkt. Dit geldt voor alle gevaarlijke stoffen, ook als er momenteel nog geen waternormen voor zijn, zoals voor PFAS, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en plastics.

Grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd:

- Bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde en staan kwalitatief niet onder druk (Brabant breed ruim voldoende schone bronnen aanwezig).

Deze indicatoren dragen bij aan de provinciale doelstelling: ‘3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander’.

De waterkwaliteit voldoet op veel locaties nog niet aan alle wettelijke normen. Samen met de waterschappen De Dommel, Aa en Maas en Brabantse Delta voeren we de KRW-impuls Brabant uit: een pakket aanvullende maatregelen om de waterkwaliteit verder te verbeteren, bovenop de bestaande inzet voor de KRW. De opgave is groter dan de huidige maatregelen kunnen oplossen. Het is zeer waarschijnlijk dat Nederland – en ook Noord-Brabant – in 2027 nog niet aan alle KRW-doelen voldoet.
De resultaten van de meetronde grondwaterkwaliteit in 2024 laat zien dat de aanwezigheid van milieuvreemde stoffen in het grondwater nog steeds hoog is. In bijna

alle meetpunten worden één of meer milieuvreemde stoffen aangetroffen, waarvan de grootste normoverschrijdingen gevonden worden in de stofgroepen bestrijdingsmiddelen en PFAS.
De huidige monitoringsgegevens laten zien dat PFAS breed worden aangetroffen in het grondwater. Naar verwachting voldoet de algemene chemische toestand van het grondwater in Noord-Brabant in 2027 niet aan de Europese normen voor PFAS die vanaf 2027 gaan gelden voor de KRW en de grondwaterrichtlijn.

Wat gaan we daarvoor doen?

Schoon Drinkwater

Indicator	2026	2027	2028	2029
Realisatie Uitvoeringsprogramma Drinkwaterwinningen: (% maatregelen)				
In uitvoering	50-75%	75-100%		
Gereed	25-50%	50-75%	100% + Nieuw Uitvoeringsprogramma	
Aantal grondwaterbeschermingsgebieden met aanvullend provinciaal beleid (cumulatief) (*)	0	14	14	14

(*) In alle 38 grondwaterbeschermingsgebieden geldt landelijke regelgeving m.b.t. gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten. Binnen de KRW-Impuls Brabant en het Actieplan Gewasbeschermingsmiddelen zijn mogelijke maatregelen onderzocht om emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten te realiseren. De ontwikkelingen in het landelijke Convenant Gewasbeschermingsmiddelen en de LVVN Kamerbrief 'Weer ruimte voor boer, natuur en bouw' zijn kaderstellend voor de eventuele noodzaak voor aanvullend provinciaal beleid.

Circa de helft van de maatregelen uit het Uitvoeringsprogramma Drinkwaterwinningen is gereed, de overige maatregelen zijn in uitvoering. De nieuwe gebiedsdossiers voor de drinkwaterwinningen zijn afgerond. In de tweede helft van 2026 wordt op basis van deze gebiedsdossiers gestart met het opstellen van het nieuwe uitvoeringsprogramma. Ook het onderzoeksrapport van CLM naar de mogelijkheden van het sturen op gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in Grondwaterbeschermingsgebieden is opgeleverd (zie nieuwsbericht). Momenteel wordt bezien hoe dit een vervolg krijgt, ook in relatie tot de landelijke ontwikkelingen rond het terugdringen van gewasbeschermingsmiddelen.

Schoon grondwater

Indicator (*)	2026	2027	2028	2029
Percentage deelnemers aan Schoon Water voor Brabant 2024-2026 in de 11 meest kwetsbare	80%			

grondwaterbeschermingsgebieden (blijvende inspanning nodig) *	

** In afwachting van het vervolg Schoon water voor Brabant 2024-2026 is geen streefwaarde opgenomen in 2027 e.v.*

Het percentage deelnemers in de 11 meest kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden bedraagt circa 80%. In 2026 is ingezet op het intensiveren van de aanpak bij bestaande deelnemers. Daarnaast is gewerkt aan een voorstel voor de integratie van het project Schoon Water voor Brabant met BodemUp. Het gezamenlijke projectplan voor BodemUP en Schoon Water wordt naar verwachting eind 2026 opgeleverd.

Schoon oppervlaktewater

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal kilometers (cumulatief) herstelde beken en kreken en Natuurvriendelijke oevers (Kaderrichtlijn Water doelstelling 610 km in 2027)	100	200	280 (*)	(*)
Aantal (cumulatief) opgeloste vismigratieknelpunten (KRW-doelstelling 232 stuks in 2027)	80	120	140 (*)	(*)

** Eind 2027 wordt het geactualiseerde Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.*

Op basis van de actuele planning is het niet waarschijnlijk dat de KRW-streefwaarde voor 2027 volledig wordt gerealiseerd. Daarom staat deze indicator op oranje. De streefwaarden zijn aangepast op basis van overleggen met de waterschappen over de realistische ramingen tot en met 2028. Ten aanzien van herstelde beken, kreken en Natuurvriendelijke oevers zijn de streefwaarden in 2026 aangepast van 150 km naar 100 km, 2027 van 328 km naar 200 km en in 2028 van 0 km naar 280 km. Ten aanzien van opgeloste vismigratieknelpunten zijn de streefwaarden aangepast in 2026 van 100 stuks naar 80 stuks, 2027 van 160 stuks naar 120 stuks en in 2028 van 0 stuks naar 140 stuks.
Er zijn diverse lopende projecten die niet in 2027 tot realisatie komen, maar pas in 2028 gerealiseerd worden. Ze zijn wel reeds beschikt, vandaar dat het jaar 2028 nu ook is ingevuld voor een realistische inschatting. Daarnaast voeren we in 2026 gesprekken met de vier waterschappen over de inzet en ambitie in de volgende planperiode, die in de waterbeheerprogramma's van de waterschappen en in het beleidskader voor de periode 2028-2033 verankerd gaan worden.

De pilot voor het her- en bezien van de omgevingsvergunningen voor indirecte lozingen waarvoor de provincie het bevoegde gezag is, vordert. Eind 2026 wordt, op basis van deze pilot, de aanpak en benodigde capaciteit verder uitgewerkt en aan Provinciale Staten gerapporteerd via de Burap. Met een Memo Gedeputeerde zijn Provinciale Staten in april over deze voortgang geïnformeerd.

Wat willen we bereiken?

Veilig Water. Veiligheid tegen hoogwater in het hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem

Indicatoren:

Brabant is beschermd tegen overstromingen en biedt Ruimte voor de rivier:

- Het percentage rivierenlandschap waar sprake is van sterke dijken in combinatie met een uitbreiding van de afvoercapaciteit.
- De regionale keringen zijn veilig (100% voldoet aan de norm).

De versterking van de dijken valt onder het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Dit programma kent een planning tot 2050 om alle dijkversterkingsopgaven te realiseren. Binnen de lopende projecten, allen langs de Maas, wordt in Meanderende Maas rivierverruiming gerealiseerd. In de projecten Oeffelt, Lob van Gennep, Lith-Bokhoven, Howabo, WAD (Wilhelminakanaal, Amertak, Dongen) en Moerdijk-Drimmelen is rivierverruiming onderdeel van de verkenning en planuitwerking. De verwachting is dat door klimaatverandering de piekafvoeren van de rivieren toenemen waardoor er ook na 2050 een hoogwaterbeschermingsopgave blijft. Vanuit het voorzorgsprincipe worden vanuit het programma Ruimte voor de Rivier 2.0 dit jaar reserveringsgebieden aangewezen voor toekomstige rivierverruiming. In Noord-Brabant gaat het om een nieuw gebied in de gemeente Altena en bestaande reserveringsgebieden in de gemeenten ‘s Hertogenbosch en Land van Cuijk.

Alle verbeteropgaven voor de regionale keringen, die uit de laatste toetsronde uit 2019 voor voren zijn gekomen, zijn gerealiseerd. Op dit moment wordt de volgende toetsronde voor de regionale keringen voorbereid.

Wat gaan we daarvoor doen?

Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen

Indicator	2026	2027	2028	2029
Km te herstellen regionale keringen door het waterschap: i.h.k.v. provinciale toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen:				
- Brabantse Delta			34 (*)	(***)
- Aa en Maas	1 (**)			(***)
- De Dommel				(***)
- Rivierenland			(****)	(****)

** aanvullende opgave bij Waterschap Brabantse Delta bovenop de bestaande dijken ten aanzien van nieuwe dijk voor waterbergingsgebied met natuurontwikkeling langs de Mark en Drongelens Kanaal.*
*** Verbeteropgave naar aanleiding van onvoorziene omstandigeheden.*
**** aan de hand van laatste toetsing spelen er bij de waterschappen Aa en Maas en De Dommel geen verbeteropgaven (alleen beheer en onderhoud). De volgende toetsingscyclus wordt in 2031 opgeleverd.*
***** Definitieve toetsingsrapportage verwacht, hierna is inzichtelijk hoe groot de verbeteropgave voor de regionale keringen is.*

De verbeteropgaven naar aanleiding van de toetsing in 2019 zijn afgerond. Door de tussentijdse overdracht van RWS naar Waterschap Brabantse Delta van de keringen langs het Mark Kanaal en Drongelens Kanaal, zijn echter nieuwe verbeteropgaven in beeld gekomen. Deze worden meegenomen in het reguliere proces.
Er is een plan van aanpak opgeleverd met betrekking tot de nieuwe toetsingsronde van de regionale keringen. Deze toetsing is uiterlijk 2031 uitgevoerd, waarna met de waterschappen nieuwe verbeteropgaven voor de regionale keringen worden bepaald.

Uitvoeren Deltaprogramma Maas

Indicator	2026	2027	2028	2029
Voortgang rivierverruimingsprojecten (MIRT fase)				
· Meanderende Maas	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie (t/m 2030)
· Oeffelt	Planuitwerking / Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie
· Lob van Gennep*	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie

** Lob van Gennep is gelegen in Limburg en onderdeel van de drie Maaskoppelprojecten Meanderende Maas en Oeffelt die in het stroomgebied van Maas tussen Limburg en Noord-Brabant een waterstandsverlagend effect realiseren.*

Meanderende Maas is in uitvoering, dit project verloopt conform planning. Binnen de projecten Oeffelt en Lob van Gennep is met de partners gewerkt aan een aanpak om de stap naar de volgende projectfase te kunnen zetten. Het proces hiervoor loopt, naar verwachting wordt de uitgewerkte aanpak voor beide projecten in het najaar van 2026 bekrachtigd. Landelijk staat de financiering van het HWBP onder druk door bezuinigingen bij het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en Rijkswaterstaat.

Ruimtelijke inbedding en goedkeuringsbevoegdheid GS bij versterking van primaire dijken

Indicator	2026	2027	2028	2029
· Ravenstein-Lith (onderdeel Meanderende Maas)	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie (t/m 2030)
· Cuijk-Ravenstein	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	Realisatie
· Lith-Bokhoven	Verkenning / Planuitwerking	Planuitwerking	Planuitwerking	Planuitwerking (tm 2030 /

					Realisatie (2031-2034
·	Doeveren	Realisatie	Realisatie		
·	Moerdijk-Drimmelen	Verkenning / Planuitwerking	Planuitwerking	Planuitwerking / Realisatie	Realisatie (t/m 2031)
·	Willemstad-Noordschans	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie (tm 2032)
·	WAD (Wilhelminakanaal, Amertak, Dongen)	Voorverkenning	Voorverkenning	Voorverkenning	Voorverkenning
·	Geertuidenberg-Dombosch	Voorverkenning	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking
·	Keizersveer Waalwijk	Voorverkenning	(Voor)verkenning	Verkenning	Verkenning / Planuitwerking
·	HoWaBo*	Planuitwerking	Verkenning / Planuitwerking	Planuitwerking/ Realisatie	Planuitwerking/ Realisatie
·	Vierlingsbeek-Cuijk			Voorverkenning	Voorverkenning
·	Beren van Woudrichem	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie (tm 2030)
·	Drongelens Kanaal*	Voorverkenning	Voorverkenning	Verkenning	Verkenning
·	Vught- Essche stroom- Sint-Michielsgestel*	Verkenning	Verkenning / Planuitwerking	Planuitwerking	Planuitwerking / Realisatie

** Verbetering regionale keringen met ruimtelijke inbedding en goedkeuringsbevoegdheid bij GS*

De dijkversterkingsprojecten van de primaire en regionale keringen verlopen volgens planning. Er wordt door de provincie Noord-Brabant in de verschillende projecten meegewerkt aan de verkenningsfase, planuitwerking en realisatie om de ruimtelijke inbedding te begeleiden en waar mogelijk ruimtelijke kwaliteit toe te voegen. Bijvoorbeeld in Lith-Bokhoven waar door het Rijk Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) middelen zijn toegekend om de maatregelen GetijdeMaas, voor het project Howabo is het programma onder de omgevingswet door het waterschap ter inzage gelegd en is voor Doeveren een goed en efficiënt planproces doorlopen, waardoor de uitvoeringsfase snel kon starten.

Wat willen we bereiken?

Vitale Bodem. Vergroten van de vitaliteit, sponswerking, resistentie tegen ziekten en natuurlijk productievermogen van de bodem voor duurzame landbouw en biodiversiteit

Indicator:

In de agrarische beïnvloedingsgebieden rondom de prioritaire N2000 gebieden en natte natuurparels, in de voedingsgebieden voor strategische grondwatervoorraden, grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden met verhoogd risico op uitspoeling van nitraat en

afspoeling van fosfaat is de bodem vitaal en worden de normen voor de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn gehaald:

- de sponswerking voor water en voedingsstoffen is op orde: verliezen van voedingsstoffen naar het grond- en oppervlakte- water zijn minimaal en er is geen sprake meer van verdichting, zodat regenwater kan infiltreren;
- het gehalte aan organische stof is op zodanig niveau dat een gevarieerd bodemleven mogelijk is en meststoffen en water worden gebonden;
  Streven: 100% van de landbouwbodems in 2050 vitaal, gekoppeld aan klimaat adaptieve inrichting en gebruik.

Ecologische principes nemen een centrale plaats in de agrarische bedrijfsvoering in:

- het aantal praktiserende boeren neemt toe.

Deze indicatoren dragen via een verbeterde (grond)waterkwaliteit bij aan de provinciale doelstelling van '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

Voor bodemvitaliteit zijn nog geen breed geaccepteerde normen beschikbaar waarmee de ontwikkeling van bodemgezondheid eenduidig kan worden vastgesteld. Daarnaast vergt herstel van bodemvitaliteit een meerjarige inzet en worden effecten pas na verloop van tijd zichtbaar. Hierdoor kan op dit moment nog onvoldoende worden vastgesteld of de doelstelling volledig op koers ligt. Om die reden is de doelstelling als oranje beoordeeld.

In oktober 2025 is door het Europees Parlement positief gestemd over de implementatie van de EU-Richtlijn Bodemmonitoring en Veerkracht (kortweg de Richtlijn Bodemmonitoring). De richtlijn verplicht alle Europese lidstaten een geharmoniseerd monitoringsysteem op te zetten voor bodemgezondheid. Met als doel in 2050 alle bodems in Europa gezond te krijgen. Elke lidstaat heeft tot 1 december 2028 om de Europese wetgeving te vertalen naar nationale wetgeving. In 2030 moet de eerste monitoringsronde uitgevoerd zijn.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal hectaren (cumulatief) landbouwareaal binnen BodemUp	35.000	36.000	(*)	(*)

** Eind 2027 wordt het geactualiseerde Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.*

In 2026 streven we naar 425 nieuwe deelnemers aan BodemUP, per 30 april zijn er 374 nieuwe deelnemers gestart. Samen met de 1.380 boeren die reeds deelnemen, worden op meer dan 35.000 hectare landbouwgrond maatregelen uitgevoerd ter verbetering van bodem- en waterkwaliteit.

Organiseren kennisuitwisseling voor agrariërs

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal deelnemers aan kennisuitwisseling op praktijklocaties	500	500	(*)	(*)

** Eind 2027 wordt het geactualiseerde Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.*

In 2026 zullen vanuit BodemUP 15 studiegroepen (8 tot 12 deelnemers per groep) worden georganiseerd, die twee maal samen komen, en 10 openbare kennisbijeenkomsten met circa 10 tot 20 deelnemers per bijeenkomst. Daarnaast zullen BodemUP deelnemers ook onder begeleiding van een bodemcoach het veld ingaan.

Wat willen we bereiken?

Klimaatadaptatie. Aanpassen aan klimaatverandering in alle domeinen van het provinciale waterbeleid.

Indicator:

- Brabant heeft in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting: Brabant wordt klimaatbestendig en waterrobuust ingericht op basis van de leidende principes uit dit RWP. (100% in 2050)

Op de korte termijn liggen we op koers met de uitvoering van voorgenomen projecten. Op de lange termijn is het bereiken van het 2050 doel onzekerder. De klimaatverandering gaat sneller dan we verwachtten, zie de klimaatscenario's KNMI 2023.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bewustwording, samenwerking en verankering 'klimaatbestendig handelen'

Indicator	2026	2027	2028	2029
Een actueel uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland	1	1	(*)	(*)
Percentage provinciale programma's waarin klimaatadaptatie wordt verankerd	90%	100%	(*)	(*)

** Eind 2027 wordt het geactualiseerde Beleidskader Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.*

Het uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland loopt tot en met 2027 en is in 2025 geactualiseerd voor activiteiten van de werkregio's en die van en met de provincie, inclusief de eigen kennisomgeving. Onder meer uit het partner-evenement Expeditie 2100 in september 2026 volgen voornemens tot actualisatie voor de resterende looptijd van het programma.

De verankering van klimaatadaptatie in het provinciale beleid vergt een continue inspanning in de komende decennia. We verwachten dat er eind 2027 in elk (relevant) programma een vorm van borging van klimaatadaptatie-activiteiten heeft plaatsgevonden en dat er inzicht is wat in de periode daarna kan of moet gebeuren. Of dat voldoende is moet nog blijken, vandaar de oranje indicator.

Concrete aanpak in projecten en gebieden

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal medegefinancierde (uitvoerings)projecten gericht op klimaatadaptatie (cumulatief)	25	30	(*)	(*)

** Eind 2027 wordt het geactualiseerde Beleidskader Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.*

De streefwaarde voor het aantal uitvoeringsprojecten in 2026 wordt gerealiseerd. Ook voor 2027 liggen we op koers. Enkele voorbeelden van gerealiseerde projectmijlpalen in 2026 zijn de uitgebreide subsidieregeling voor hittestress , de voucherregeling voor het vergroenen van bedrijventerreinen, de nieuwe samenwerkingsovereenkomst met de Waterambassade en het onderschrijven door de provincie van het Manifest Drinkwaterzuiniger woningbouw. Naast de meerjarige samenwerking met Vlaanderen in het project Weerbaar Dommelland. Dit draait om beekherstel en het versterken van sponswerking van het landschap.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Voor meerdere subsidie- en bijdrageregelingen is het lastig om de uitgaven precies te ramen. Vanuit verschillende regelingen worden vrijwel alleen grote subsidies verstrekt, waardoor het verlenen van een subsidie in het huidige of het volgende jaar groot verschil kan maken voor de realisatie in een bepaald jaar. Andere regelingen ontvangen soms laat in het jaar grote aantallen aanvragen waardoor onzeker is of alle subsidieaanvragen nog dit jaar beschikt kunnen worden. Deze onzekerheden spelen bijvoorbeeld bij de Subsidieregeling integrale actieplannen hitte Noord-Brabant, Bijdrageregeling water en bodem Noord-Brabant, Subsidieregeling water en bodem Noord-Brabant en de bijdrageregeling Aanpak Landelijk Gebied.
- In 2026 ervaren we via hittegolven en droogte de problemen die door klimaatverandering versneld worden. De frequentie van optreden van dit soort weersverschijnselen is onzeker en brengt risico's met zich mee. Het grootste financiële risico voor de Water en Bodem opgaven zit in het vertraagd realiseren van de KRW opgave en het financieel-juridische vraagstuk van eventuele nadeelcompensatie bij strengere regelgeving zoals aangekondigd in het Regionaal Water- en Bodemprogramma.
- We verwachten eind 2026 een Samenwerkingsovereenkomst Bakenbomen te ondertekenen met Rijkswaterstaat en regio-partners voor de ontwikkeling en beheer van de bakenbomen langs de Maas. Hieruit voortvloeiende financiële consequenties volgen mogelijk in 2026 en worden zonodig verwerkt bij de Slotwijziging 2026.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

3. Water en Bodem	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	81.356	-29.446	51.910
Baten	36.597	-6.932	29.666
Saldo baten en lasten	44.759 N	22.514 V	22.244 N

4 Programma Natuur en milieu

Inleiding

Natuur

De organisatie van programma natuur is op orde en er wordt flink voortgang geboekt op alle fronten, variërend van onder meer realisatie van het natuurnetwerk, natuurherstelmaatregelen, bossen en de agenda natuurinclusief.

In deze bestuursrapportage is voor de volgende indicator de nadere uitwerking en de streefwaarde opgenomen:

- Natuurinclusiviteit toepassen binnen provinciale programma's

Aanpak Landelijk Gebied

De uitvoering van de Aanpak Landelijk Gebied (ALG) ontwikkelt zich in lijn met de verwachtingen voor deze fase van het programma.

Met het plan van aanpak voor de Aanpak Landelijk Gebied (ALG) van 4 februari 2025 is ingezet op het versterken van de uitvoeringskracht in het landelijk gebied en het versnellen van maatregelen voor natuur, water, bodem en klimaat. Ondanks wisselende landelijke kaders blijft de provincie sturen op het behalen van de wettelijke doelen, in samenwerking met gebiedspartners.

In het kader van de Aanpak Landelijk Gebied zijn voor de twaalf GGA-gebieden ruim honderd projectvoorstellen ingediend. Deze voorstellen zijn beoordeeld op hun bijdrage aan de doelen voor natuur, water, klimaat en landbouw, evenals op uitvoerbaarheid, bestuurlijk draagvlak, maatschappelijke impact, kosten en ruimtelijke inpasbaarheid.
De focus ligt op het realiseren van concrete uitvoeringsprojecten en het sluiten van afspraken met gebiedspartners, zodat projecten versneld in uitvoering kunnen worden gebracht. Een belangrijke stap hierin is de vaststelling van de Bijdrageregeling Aanpak Landelijk Gebied in juni 2026, waarmee de eerste tranche aan projecten financieel kan worden ondersteund.

Gedeputeerde Staten zijn via de Statenmededeling Kamerbrief geïnformeerd over de mogelijke consequenties van de landelijke ontwikkelingen uit de Kamerbrief "Weer ruimte voor boer, natuur en bouw: maatregelpakket voor landbouw, natuur en stikstof". In deze Kamerbrief kiest het kabinet voor een pakket aan maatregelen gericht op natuurherstel, stikstofreductie en het bieden van toekomstperspectief aan de landbouwsector. De provincie analyseert momenteel de betekenis van deze landelijke ontwikkelingen voor de Brabantse opgaven en instrumenten binnen de Aanpak Landelijk Gebied. De gebiedsgerichte aanpak die Brabant reeds uitvoert, sluit in belangrijke mate aan bij de richting die het Rijk heeft ingezet en biedt daarmee een solide basis voor de verdere realisatie van de wettelijke doelen voor natuur, water en klimaat.

Daarnaast wordt gewerkt aan vijf concrete water- en natuurprojecten (versnellingsdossiers) waarin de provincie waar nodig zwaardere instrumenten inzet om grond te verwerven en natuur- en waterprojecten te realiseren.
De gebiedsopgaven zijn geactualiseerd en gedeeld met de GGA-gebieden en vormen de basis voor verdere uitvoering. PS is op 21 oktober 2025 met de Statenmededeling Aanpak overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden geïnformeerd over de aanpak van overgangsgebieden rond Natura 2000gebieden, waarin uitvoering in de GGA en de vergunningsplicht voor gewasbeschermingsmiddelen en grondwateronttrekkingen centraal staan.

Milieu

In lijn met de Omgevingsvisie streven we naar een continue verbetering van onze leefomgeving. We hebben op een aantal thema's duidelijke resultaten geboekt. Met de uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord dragen we bij aan het landelijk doel om 50% gezondheidswinst te behalen. Voor Geluid zijn de geluidsproductieplafonds (GPP) vastgesteld. Daarnaast heeft de provincie Noord-Brabant als eerste provincie in Nederland de wettelijk verplichte geluidsaneringslijst vastgesteld. Met het actieplan Geluid 2024-2029 verminderen we het aantal mensen dat wordt gehinderd door het geluid van provinciale wegen. Tevens is naar aanleiding van de provinciale zienswijze het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie op onderdelen aangepast om geluidshinder te beperken en zijn we de eerste provincie die vermijdings- en reductieplannen hebben opgevraagd bij afvalbedrijven voor Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS).
Een aantal activiteiten uit de Uitvoeringsagenda Milieu zijn wettelijk vastgestelde taken en deze voeren we naar behoren uit. Dit zijn bijvoorbeeld reguliere bodemsaneringen (zoals industriële verontreinigingen en sanering na drugsdumpingen), het zorgdragen voor de nazorg van stortplaatsen en wettelijke taken rondom de luchthavens waarvoor de provincie bevoegd gezag is.

De druk op het milieu blijft echter onverminderd hoog, waardoor het bereiken van de doelstellingen bij een aantal thema's in het gedrang komen, met name bij de thema's luchtkwaliteit, ZZS en licht. Op deze thema's is een intensivering van de uitvoering nodig, zoals ook blijkt uit de bevindingen van de tussenevaluatie van het Beleidskader Milieu die in de eerste helft van 2026 is uitgevoerd en eind september met PS gedeeld wordt. Een aantal acties binnen de bevoegdheid van de Provincie hebben onvoldoende effect om de doelstellingen te behalen. Dit komt met name omdat we vaak afhankelijk zijn van zowel landelijke als Europese regelgeving en ontwikkelingen op het gebied van andere beleidsvelden.

In 2026 worden ook weer veel MER procedures gestart voor: de aanpassing van de N279, Hoogwaterbescherming Den Bosch, dijkversterking Cuijk-Ravenstein en Dijkversterking Lith-Bokhoven, ondergrondse hoogspanningsverbinding Eindhoven-Maarheeze en Eindhoven-Hapert, natuurherstel Dommeldal, en het Nationaal programma ruimte voor defensie.
Verder krijgt de samenwerking binnen de overlegtafels voor de regionale vliegvelden Breda International Airport en Kempen Airport een vervolg door in te zetten op de klachtenprocedure en communicatie.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

De uitvoering van de reguliere wettelijke taken uit de VTH Opdracht verloopt volgens verwachting. De doorvertaling van uitvoeringsagenda's naar de VTH Opdracht is in volle gang met betrekking tot thema's als energie, water en bodem, natuur (soorten), milieu en ZZS.

Op het gebied van vergunningenverlening, toezicht en handhaving met betrekking tot stikstof zijn er veel actualiteiten te melden. Zo is gestart met de maatregelen voor de ammoniakemissie eisen en met het intrekkingenbeleid voor latente ruimte voor zowel veehouderijen en industrie.

Pijler Robuuste Natuur

De Brabantse natuur is adequaat beschermd tegen ongewenste ruimtelijke ingrepen. Ze is vitaal en van voldoende omvang om bestand te zijn tegen schommelende omgevingsinvloeden zoals weersextremen. De Brabantse natuurgebieden vormen een onderling aangesloten netwerk waardoor uitwisseling kan plaatsvinden.

Wat willen we bereiken?

Natuurnetwerk ingericht, verbonden en beheerd

Indicator:

- In 2030 is het Natuurnetwerk ingericht, verbonden en beheerd

In 2030 zullen naar verwachting nog niet alle gronden beschikbaar zijn. Partners geven aan dat het beschikbaar krijgen van NNN-gronden op vrijwillige basis niet overal lukt. GS hebben op 1 april 2025 besloten het instrumentarium volledige schadeloosstelling met als sluitstuk onteigening in te zetten in een vijftal gebieden. En we zetten het instrument pachtafkoop in. Maar we merken dat een deel van de grondeigenaren, veelal agrariërs, zeker met de huidige rijksontwikkelingen en stijgende grondprijzen, hun gronden willen behouden of lang wachten met verkopen. Het eerste half jaar van 2026 is de grondprijs in Brabant met ca. 7% gestegen. Het risico op verder stijgende grondprijzen en toenemende inflatie, blijft groot.

Wat gaan we daarvoor doen?

Realisatie Natuurnetwerk: grondverwerving / functieverandering

Indicator	2012 t/m 2030	2026	2027	2028	2029
Gerealiseerde ha (cumulatief)	9.300	6.600	6.800	7.100	7.300

De geplande realisatie voor 2026 ligt op schema

Realisatie Natuurnetwerk: inrichting

Indicator (BBV-verplichte indicator)	2012 t/m 2030	2026	2027	2028	2029
Gerealiseerde ha (cumulatief)	14.900	9.000	9.300	10.200	11.000

Op basis van de laatste voortgangsrapportages liggen we op schema.

Realisatie ecologische verbindingszones

Indicator	2012 t/m 2035	2026	2027	2028	2029

Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.150	305	385	420	450

Naar verwachting valt de realisatie voor 2026 lager uit dan gepland. Er zijn een aantal beschikkingen ingetrokken, omdat deze Ecologische Verbindingszones nog niet in uitvoering waren, omdat de grond nog niet beschikbaar is of, omdat en zij eind van het jaar nieuwe aanvragen in willen dienen op basis van de aangepaste normbedragen voor realisatie. De meerjarenraming is hierop aangepast.
In de periode tot en met 2030 is er op dit moment voor 230 hectare in uitvoering en wordt er dit najaar nog een grote aanvraag van een waterschap verwacht. Om de realisatie van EVZ's te versnellen, is er bovendien extra externe capaciteit ingehuurd om gemeenten en waterschappen gericht te ondersteunen. Daarbij wordt actief voorwerk gedaan met grondeigenaren, zodat kansen sneller worden benut, knelpunten eerder worden opgelost en concrete vervolgstappen richting realisatie kunnen worden gezet.

Beheer van het Natuurnetwerk

Indicator (BBV- verplichte indicator)	2026	2027	2028	2029
Beheerde ha via de Subsidiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	82.300	84.000	84.300	84.600

Naar verwachting wordt de geplande realisatie voor 2026 gehaald.

Realisatie Faunapassages

Indicator	2023 t/m 2030	2026	2027	2028	2029
Aantal faunapassages (cumulatief)	100	80	85	90	95

De realisatie van het aantal geplande Faunapassages ligt op schema. Door het naar voren halen van middelen bij de openstelling 2026 van de subsidieregeling wordt een extra versnelling beoogd en uitvoering gegeven aan de motie M146-2025 versnelling faunapassages.

Kwaliteit van het Natuurnetwerk

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage van het NNN waarvan het beheertype gelijk is aan het ambitietype	65,0%	66,5%	68%	69,5%

Naar verwachting valt de realisatie eind 2026 iets lager uit dan eerder gepland als gevolg van ingediende wijzigingsverzoeken in het Natuurbeheerplan. De meerjarenraming is hierop aangepast.

Wat willen we bereiken?

N2000-gebieden hersteld en versterkt.

Indicator:

- De kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten uit de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) mogen nooit achteruitgaan.
- In 2030 zijn in de N2000-gebieden de VHR-habitattypen en soorten verbeterd in oppervlakte en/of kwaliteit t.o.v. 2023 daar waar nodig volgens aanwijzingsbesluit.

Uit de natuurdoelanalyses (NDA's) 2023 blijkt dat het huidige maatregelenpakket voor stikstofreductie en natuurherstel – waaronder hydrologische maatregelen – onvoldoende is om voor alle habitattypen en soorten de instandhoudingsdoelen te behalen. Voor een groot deel van de Natura 2000-gebieden in Brabant blijft het behalen van de doelen buiten bereik wanneer alleen wordt uitgegaan van het bestaande pakket aan herstel- en beheermaatregelen. De Rijksoverheid heeft onlangs een kamerbrief gestuurd waarin een pakket aan maatregelen voor natuurherstel en vermindering stikstofemissie is aangekondigd. Veel van deze maatregelen vereisen nog verdere uitwerking (op generiek en/of gebiedsniveau), het is nu nog niet mogelijk om in te schatten of dit pakket aan maatregelen voldoende is om in alle Natura 2000-gebieden tot herstel te komen. Brabant werkt daarnaast aan aanvullende maatregelen die nodig zijn om zowel de stikstofdepositie verder te reduceren als het natuurherstel te versterken. Gedeputeerde Staten hebben daarom eind 2024 aanvullende bronmaatregelen vastgesteld in de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS 2.0). Daarnaast zijn op 11 februari 2025 de Pakketten van maatregelen en onderzoeken vanuit de NDA's vastgesteld, waarin per Natura 2000-gebied een samenhangend pakket van herstelmaatregelen is opgenomen. De aanvullende natuurherstelmaatregelen landen grotendeels in de Aanpak Landelijk Gebied (ALG). De natuurherstelmaatregelen worden versneld uitgevoerd.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verbeteren kwaliteit en kwantiteit van habitattypen en soorten

Indicator	2026	2027	2028	2029
Realisatie herstelmaatregelen* in N2000-gebieden: De voor natuurherstel te nemen herstelmaatregelen zijn uitgevoerd.**	10%	20%	40%	60%

** Maatregelen en onderzoeken zoals benoemd in door GS vastgestelde Pakketten van maatregelen en onderzoeken NDA's.*

*** Voor veertien N2000-gebieden stellen we jaarlijks de realisatie van de maatregelen en onderzoeken uit de Pakketten van maatregelen en onderzoeken NDA's vast.*

Natuurherstelmaatregelen worden versneld uitgevoerd. Het percentage aan maatregelen en onderzoeken over geheel 2025 bedroeg 6,1%. Deze indicator meten we één keer per jaar en nu is nog geen actueel percentage te geven.

Wat willen we bereiken?

Bossen aangelegd en gerevitaliseerd

Indicator:

- In 2030 is in Brabant 13.000 ha nieuw bos aangelegd t.o.v. 2020.
- In 2030 is ca. 20.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos (revitalisering van bestaande bossen) t.o.v. 2020.

De ambitie voor nieuwe en gezonde bossen is fors en de beschikbare middelen daarvoor vooralsnog ontoereikend. De onderstaande indicatoren zijn daarom eerder aangepast naar reële hectaren op basis van te verwachten beschikbare middelen. Onderdeel van de ambitie is om aanvullende middelen te vinden door actief te zoeken naar nationale middelen en Europese fondsen en door de ambitie mee te koppelen met andere opgaven zoals woningbouw, energietransitie en circulaire economie. Met het toekennen van extra middelen via de Perspectiefnota 2025 en de toegekende Rijksmiddelen voor bosrevitalisering in het kader van de koplopersprojecten No-regret en voor boscompensatie in het kader van de 2e fase Landelijk Programma Natuur worden momenteel forse stappen gezet. Voor de lange termijn zijn de beschikbare middelen voor bosuitbreiding en bosrevitalisering vooralsnog onvoldoende om gestelde doelen te kunnen bereiken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bosuitbreiding en bosomvorming

Indicator	2020 t/m 2030	2026	2027	2028	2029
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	13.000	2.000	3.000	3.500	4.000
Gerevitaliseerd bos in ha (cumulatief)	20.000	3.500	4.000	4.500	pm

** Rijksmiddelen voor bosrevitalisering zijn beschikbaar tot en met 2028.*

Met de beschikbare middelen wordt ook in 2026 weer uitvoering gegeven aan het Actieplan Brabantse Bomen 2.0 en realisatie van bovengenoemde indicatoren voor 2026 verwacht. Voor bosuitbreiding is de meerjarenraming vanaf 2027 naar beneden bijgesteld naar een realisatie van 500 ha per jaar. De huidig beschikbare middelen zijn onvoldoende om de eerder geplande 1.000 ha per jaar te behalen.
Voor bosrevitalisatie is met de beschikbare rijksmiddelen de raming voor de jaren 2027 en 2028 naar boven bijgesteld. Er zijn diverse subsidies voor bosrevitalisatie verleend. Vanaf 2029 zijn er nog geen middelen beschikbaar voor bosrevitalisatie.

Wat willen we bereiken?

Biodiversiteit beschermd

Indicator:

- In 2030 is de stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren minimaal behouden t.o.v. 2022.

De biodiversiteit staat onder druk ook buiten de N2000-gebieden. Maatregelen zijn erop gericht om kwetsbare soorten te behouden, maar het resultaat daarvan is met name mede afhankelijk van de mate waarin de transities naar een duurzame landbouw en energievoorziening en naar een natuurinclusieve samenleving effect sorteren.

Wat gaan we daarvoor doen?

Behouden stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren

Indicator	2026	2027	2028	2029
Toename in 2030 t.o.v. 2023*	≥49%	-	≥49%	-

**De index laat de gemiddelde verandering in populatiegrootte van vaatplanten, broedvogels, dagvlinders en reptielen zien sinds 1995. Hierbij is een selectie gemaakt van soorten, die op de rode lijst staan met de status kwetsbaar t/m ernstig bedreigd. Een index van 50% betekent dat de populaties van de soorten gemiddeld genomen zijn gehalveerd. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 49% (stand kwetsbare soorten t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995. De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd.*

De index wordt elke twee jaar bepaald. Voor de index van 2026 worden de meetgegevens van 2025 en 2026 gebruikt op basis waarvan dan in Q1 2027 de index 2026 zal worden bepaald en gerapporteerd.

Stoppen achteruitgang van kenmerkende soorten van het boerenland

Indicator	2026	2027	2028	2029
Broedparen van kenmerkende vogelsoorten*	≥79%	-	≥79%	-

**De index laat de gemiddelde verandering in populatiegrootte van broedvogels zien sinds 1995. Hierbij is een selectie gemaakt van soorten, die gebruikt zijn voor de aanwijzing van agrarische leefgebieden binnen het natuurbeheerplan. Een index van 50% betekent dat de populaties van de soorten gemiddeld genomen zijn gehalveerd. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 79% (stand kwetsbare soorten t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995). De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd.*

De index wordt elke twee jaar bepaald. Voor de index van 2026 worden de meetgegevens van 2025 en 2026 gebruikt op basis waarvan dan in Q1 2027 de index 2026 zal worden bepaald en gerapporteerd.

Wat willen we bereiken?

Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit

Indicator:

- In 2030 is de emissie en depositie van stikstof in Noord-Brabant afgenomen tot een niveau zoals in het kader van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering is overeengekomen.

Op 7 oktober 2025 heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu de nieuwe stikstofdepositiecijfers voor Natura 2000-gebieden gepubliceerd. Via de Statenmededeling Actualisatie stikstofcijfers 2025 bent u geïnformeerd over deze actualisatie van de landelijke monitoringscijfers.
Uit de nieuwe stikstofcijfers blijkt dat het percentage stikstofgevoelige habitats in de 17 Natura 2000-gebieden met een depositie onder de Kritische depositiewaarde is gestegen van ongeveer 10% in 2022 naar ongeveer 11% in 2023. Dit betekent dat in 2023 voor circa 1.400 hectare de stikstofdepositie onder de Kritische depositiewaarde lag, terwijl dit voor circa 11.000 hectare niet het geval was. De prognose is dat het percentage stijgt naar circa 17% in 2030. Daarmee blijft ongeveer 83% van het stikstofgevoelige oppervlakte overbelast met stikstof. Wij verwachten de volgende actualisatie van de landelijke stikstofcijfers van het RIVM met u in het najaar van 2026 te kunnen delen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Reductie van emissie van stikstof

Zie programma 2 Ruimte en Wonen voor de indicatoren uit de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS).

Pijler Brabant Natuurinclusief

Natuur levert een bijdrage aan de welvaart en het welzijn van Brabant en de Brabanders. Andersom is natuur als vanzelfsprekend onderdeel van andere maatschappelijke, ruimtelijke en economische opgaven en verweven in alle maatschappelijke sectoren.

Wat willen we bereiken?

Natuur meewegen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen

Indicator:

- In 2030 is er een gedeelde basis voor een 'Natuurinclusief Brabant' en wordt natuurinclusiviteit aantoonbaar toegepast binnen relevante provinciale programma's en samenwerkingen.
- In 2030 is er een positieve trend voor biodiversiteit in het stedelijk gebied

In 2025 hebben Gedeputeerde Staten de Agenda Natuurinclusief Brabant vastgesteld. Hiermee is een gedeelde basis gelegd voor een natuurinclusief Brabant. De Agenda werkt natuurinclusiviteit uit over tien maatschappelijke domeinen en positioneert natuurinclusiviteit

niet als een apart thema, maar als een integrerend principe binnen bestaande provinciale programma's en samenwerkingen.
In 2026 richt de inzet zich op het verder laten landen van natuurinclusief denken en handelen binnen de provinciale organisatie en in de samenwerking met Brabantse partners. Daarmee werken we eraan dat natuur steeds vanzelfsprekender wordt meegewogen bij maatschappelijke, ruimtelijke en economische opgaven.

Wat gaan we daarvoor doen?

Natuurinclusiviteit toepassen binnen provinciale programma's

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal provinciale programma's waarin natuurinclusiviteit aantoonbaar is toegepast	minimaal 4 programma's	minimaal 6 programma's	herijking indicator via nieuwe uitvoeringsagenda's	pm

Een programma telt mee wanneer natuurinclusiviteit aantoonbaar is vertaald naar concrete acties, projecten, maatregelen, instrumenten of afspraken. In de jaarlijkse rapportage natuurinclusief Brabant wordt toegelicht welke programma's meetellen en op welke wijze natuurinclusiviteit daarin wordt toegepast

In 2026 is de uitvoering van de Agenda Natuurinclusief Brabant verder op gang gekomen. Binnen de organisatie zijn gesprekken gevoerd over de wijze waarop natuurinclusiviteit kan aansluiten bij bestaande opgaven en zijn contacten met partners verder uitgebouwd. Voor de Dutch Design Week (DDW) 2026 is via een open inschrijving een schetsontwerp geselecteerd voor verdere uitwerking: met als uitdaging om het onderwerp op een aansprekende en toegankelijke manier bespreekbaar te maken. Ook wordt een verkenning voorbereid naar versterking van de samenwerking en kennisuitwisseling met gemeenten. In de tweede helft van 2026 wordt geïnventariseerd in welke programma's natuurinclusiviteit aantoonbaar is toegepast. Daarnaast wordt toegewerkt naar het eerste Magazine Natuurinclusief Brabant. Dit magazine zal ook dienen als voortgangsrapportage en brengt praktijkvoorbeelden, opbrengsten, samenwerking en leerpunten op een toegankelijke manier in beeld. Omdat natuurinclusiviteit vooral binnen bestaande programma's, projecten en samenwerkingen vorm krijgt, is de indicator daarop gericht en verwachten we voorbeelden vanuit minimaal 4 programma's in het eerste magazine op te kunnen nemen.

Natuurinclusief ontwikkelen, bouwen en beheren

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal SoortenManagementPlannen (cumulatief)	10	30	50	56

Gemeenten worden, o.a. met een bijdrageregeling, gestimuleerd en gefaciliteerd om Soortenmanagementplannen (SMP) op te stellen. Hoewel het opstellen van een SMP minimaal 2 jaar doorlooptijd vraagt, verwachten we in 2026 weer een aantal SMP's te kunnen goedkeuren en daarmee cumulatief op 10 SMP's uit te komen.

Wat willen we bereiken?

Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen

Indicator:

- In 2050 bestaat minimaal 10% van het landelijk gebied uit groenblauwe dooradering

In samenwerking met gemeenten, waterschappen, agrarische collectieven en het coördinatiepunt landschapsbeheer stimuleren we particuliere initiatiefnemers in het buitengebied om landschapselementen te herstellen of aan te leggen, en ondersteunen waar mogelijk het beheer daarvan. Met de openstelling van de vernieuwde Stila-2.0 regeling per januari 2026 is het instrumentarium verder uitgebreid.

Wat gaan we daarvoor doen?

Aanleg en herstel van landschapselementen

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage groenblauwe dooradering van het landelijk gebied (op basis van definities van de landelijke systematiek)	6,93%	7,05%	7,18%	7,30%

In 2027 wordt een gestandaardiseerde, landelijke methode voor registratie van landschapselementen in opdracht van het ministerie van LVVN opgeleverd – een eigen doorrekening over 2025 verwachten we in de loop van 2026 beschikbaar te hebben. In januari 2026 is de vernieuwde Stila-2.0 regeling opengesteld waarmee ook SPUK-middelen voor de Aanpak Landelijk Gebied volop kunnen worden ingezet voor de aanleg en herstel van landschapselementen en daarmee wordt realisatie van bovengenoemde indicator voor 2026 verwacht.

Pijler Natuur voor en door Brabanders

Brabanders voelen zich verbonden met de natuur in natuurgebieden, in de stad, het dorp en het agrarisch gebied.

Wat willen we bereiken?

Meer groen in de directe omgeving

Indicator:

- In 2030 is het aantal vierkante meters groen per gemeente in de bebouwde kom (met 5%) toegenomen ten opzichte van 2023

Natuur en groen in de (directe) omgeving van de Brabanders draagt bij aan welzijn, welvaart, gezondheid, klimaatadaptatie en biodiversiteit. Het realiseren van meer groen in de directe omgeving doen we nadrukkelijk in samenwerking met anderen. Daarom stimuleren we dat meer Brabanders én organisaties meedoen om meer groen in de

omgeving te creëren. We hebben hiervoor subsidieregelingen zoals Schoolpleinen van de Toekomst en het Buurtnatuur- en buurtwaterfonds. De regeling Schoolpleinen van de Toekomst bereikte in 2026 al in de eerste week van openstelling het subsidieplafond van 250.000 euro. Daarnaast ondersteunen we initiatiefnemers van innovatieve vergroeningsprojecten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren vergroening van de wijk

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal m2 groen per gemeente in de bebouwde kom*	-	300.647.153	-	-

** De nulwaarde uit 2023 is vastgesteld op: 292.295.843 m^2. De meting herhalen we in 2027 en 2030. Het streefgetal voor 2027 is bepaald op basis van een 5% toename in 2030.*

We stimuleren samen met partners dat meer Brabanders én organisaties meedoen om meer groen in de omgeving te creëren. De eerste meting heeft plaatsgevonden in 2023. De meting herhalen we in 2027

Wat willen we bereiken?

Versterken van de beweging van vergroening

Indicator:

- Behoud van het aantal actieve ‘groene’ vrijwilligers

Groene vrijwilligers leveren een belangrijke bijdrage aan het beheer, behoud en de beleving van natuur en landschap. De gezamenlijke inzet van de groene vrijwilligers is een belangrijke maat voor de betrokkenheid van de Brabanders bij de natuur en vertegenwoordigt een enorme inbreng aan expertise, kennis en tijd. Vergrijzing en eenzijdige opbouw van het bestand vormen daarbij een uitdaging. Daarom werkt de provincie samen met de grotere Brabantse natuurorganisaties aan de werving van nieuwe, groene vrijwilligers om de omvang op peil te kunnen houden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren van het aantal actieve ‘groene’ vrijwilligers

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal ‘groene’ vrijwilligers dat via project Natuurverbinders in beeld is*	-	10.000	-	10.000

** Referentie juni 2025 (meest actuele meting): 10.000.*

De meest recente telling uit 2025 laat zien dat het aantal vrijwilligers gelijk is gebleven ten opzichte van de telling van 2019 (circa 10.000 vrijwilligers) en er daarmee in 2025 sprake was van behoud van het aantal actieve, groene vrijwilligers. De telling herhalen we in 2027.

Milieu

We willen dat Brabant een fijne, veilige en gezonde provincie is om in te wonen en te ondernemen. Een schone lucht en bodem en geen hinder van onder meer geluid en geur zijn hiervoor basisvoorwaarden.

Wat willen we bereiken?

Zeer zorgwekkende stoffen (ZZS): Brabantse burger wordt in 2030 minder blootgesteld aan ZZS en potentieel ZZS (pZZS) dan in 2023. De emissies van ZZS en pZZS door bedrijven naar water, bodem en lucht zijn in 2030 gehalveerd ten opzichte van 2023

Indicator:

- Emissie ZZS: Top 3 van ZZS die het meest voorkomen bij bedrijven die onder provinciaal gezag vallen, namelijk; Lood, Nikkel en Cadmium, daalt.

De emissie naar riool is in het algemeen afgenomen sinds 2000. De emissie naar lucht wisselt sterk over de jaren heen.
Bedrijven zijn sinds 1 januari 2025 verplicht gegevens over ZZS-emissies zelf in een nieuwe nationale database te zetten. Deze database wordt nu geëvalueerd en wordt naar verwachting in 2027 openbaar. Pas dan kunnen we de cijfers duiden, vergelijken en gebruiken voor toezicht, vergunningverlening en beleidsontwikkeling.

Wat gaan we daarvoor doen?

Zeer zorgwekkende stoffen: minimalisatieverplichting voor provinciale bedrijven

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage provinciale bedrijven* waarvan we:				
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen	100%	100%	100%	100%
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen én hebben beoordeeld	100%	100%	100%	100%
- Waar mogelijk op basis van het Vermijdings- en reductieprogramma maatregelen gerealiseerd zijn voor ZZS	100%	100%	100%	100%

***Van de bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is en waarvan bekend is dat er ZZS vrijkomen.*

De VRPs van de afvalbedrijven zijn voor ruim 3/4 beoordeeld. Voor de VRPs die nog niet zijn aangeleverd wordt handhavend opgetreden.
De VRPs van de overige bedrijven van de 2e ronde (na 5 jaar) zijn opgevraagd en de eerste binnengekomen VRPs zijn beoordeeld.

Wat willen we bereiken?

Luchtkwaliteit: 50% gezondheidswinst uit Brabantse bronnen ten opzichte van 2016

Indicator:

- WHO-advieswaarde PM_{10} van 15 µg/m^3 en NO_2 van 10 µg/m^3 in 2030 in Brabant
- WHO-advieswaarde $PM_{2,5}$ van 5 µg/m^3 in 2040 in Brabant

(Monitor RIVM: Luchtkwaliteit: [GIK] Dashboard Gezondheid 2024)

Voor 2030 berekent het RIVM wat op basis van het effect van het vastgestelde beleid de concentraties worden (prognose). Volgens het scenario met de aanvullende maatregelen waaronder de SLA-maatregelen (VES) is in 2030 de gemiddelde blootstelling (in ug/m^3) voor NO_2 10,3 en voor $PM_{2,5}$ 7,5 (RIVM, 2024). PM_{10} is niet berekend.

Wat gaan we daarvoor doen?

Luchtkwaliteit: gezondheidswinst door schonere lucht

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage gemeenten dat deelneemt aan het Schone Lucht Akkoord	52%	59%	67%	67%*

**SLA loopt tot 2030 waardoor we geen nieuwe deelnemende gemeenten meer verwachten in 2029*

Het aantal deelnemende gemeenten aan SLA is 33 van de 56 Brabantse gemeenten (57%). Hierin loopt Brabant als provincie voorop.

Wat willen we bereiken?

Geluid: Nieuwe geluidshindersituaties voorkomen en hinder van bestaande overlastsituaties terugdringen.

Indicator:

- Afname van het percentage Brabanders die ernstige hinder ondervinden door geluid.

In 2024 geeft 17% (2020 was 25%) van de Brabanders aan ernstige hinder te ondervinden van m.n. scooters/brommers, verkeer en buren. In 2027 vindt actualisatie plaats. Met het uitvoeren van saneringsprojecten zal het percentage afnemen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Geluid: beperken van geluidsoverlast voor Brabanders

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal resterende woningen met een geluidsbelasting > 60 dB met een onbekend binnenniveau of een binnenniveau > 36 dB) (provinciale wegen)	2.850	2.650	2.450	2.250

De prestaties van de indicator voor geluid rondom het aantal te saneren woningen is geactualiseerd op basis van de vastgestelde geluidsproductieplafonds (GGP's). Na vaststelling kon het overzicht van de saneringswoningen worden opgesteld, waarbij tevens een correctie doorgevoerd is voor woningen waar de gemeenten bevoegd gezag voor zijn op grond van het overgangsrecht. Wij zijn overigens de eerste provincie die deze saneringslijst heeft vastgesteld.

Wat willen we bereiken?

Geur: Voor bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag wordt voldaan aan de grenswaarden, zoals opgenomen in de beleidsregel industriële geur.

Indicator:

- aantal bestaande overlast situaties geur neemt af of blijft gelijk (van bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag)

Vorig jaren was sprake van een daling, maar in 2025 is het aantal klachten toegenomen (zie hieronder).

Wat gaan we daarvoor doen?

Geur: aantal klachten over geurhinder

We monitoren het aantal klachten bestaande overlast situaties geur (van bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag).

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal klachten over geurhinder	4.306	3.875	3.488	3.164

Aantal klachten in 2025 bedroeg 5.145 (2024 was 4.761), waarvan 1.075 betrekking hebben op bedrijven onder provinciaal gezag (2024 was 875). Tot en met 2024 was sprake van een daling. De omgevingsdienst zal een analyse uitvoeren om na te gaan of dit een incidentele verhoging betreft.

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)

Wat willen we bereiken?

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat.

Indicator:

- De kwaliteit van de uitvoering van VTH voldoet aan de kaders van landelijke wetgeving;
- Bij het opstellen van de provinciale beleidskaders en uitvoeringsagenda's voor o.a. Natuur, Water, Milieu, Energie, Landbouw en Voedsel, Wonen, Werken en Leefomgeving en Economie wordt bewust bezien of en hoe beschikbare VTH-instrumenten ingezet kunnen worden om een bijdrage te leveren aan het bereiken van een beleidsdoel.

De Zuidelijke Rekenkamer heeft een opvolgingsonderzoek uitgevoerd naar de uitvoering van de aanbevelingen uit het VTH-onderzoek uit 2020. Deze aanbevelingen hadden betrekking op onder meer VTH-processen, de koppeling tussen beleid en uitvoering en de informatievoorziening. Het bestuurlijk rapport van juli 2026 bevat nieuwe aanbevelingen op het gebied van informatievoorziening, de beleidscyclus en publiekscommunicatie. De bestuurlijke behandeling en besluitvorming door Provinciale Staten vinden plaats in de tweede helft van 2026.
Een belangrijk aandachtspunt is de verbinding tussen beleid en uitvoering. Om deze te versterken, wordt per milieuthema geanalyseerd hoe de beleidscyclus momenteel is ingericht en waar verbeteringen mogelijk zijn.
Daarbij sluiten we zoveel mogelijk aan bij bestaande trajecten, zoals Sturen met Kaders, de jaarlijkse opdrachtverstrekking aan de omgevingsdiensten en de verdere implementatie van de regionale beleidscyclus, inclusief outcomegericht werken, in samenwerking met IPO en VNG.

Wat gaan we daarvoor doen?

De vergunningverlening, het toezicht en de handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit

Indicator	2026	2027	2028	2029
De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit				
Aantal vergunningverleningsprocedures waarin gebruik wordt gemaakt van de Wet dwangsom	<1%	<1%	<1%	<1%
Beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld – norm 90%	90%	90%	90%	90%
Toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitseisen				
Handhavingsbeschikkingen blijven in stand na gerechtelijke toetsing	90%	90%	90%	90%
Mate van spontane naleving (na eerste controles)*	60%	60%	60%	60%

Effectief toezicht met als doel om de overtredingen zo veel mogelijk op te heffen				
Het % overtredingen dat bij hercontroles is opgelost	>55%	>55%	>55%	>55%

** We hanteren een % van 60% omdat sprake is van Risicogericht toezicht. Het continueren van dit niveau vraagt reeds een stevige inspanning. Indien dit goed plaats wordt dit % hoger omdat meer overtredingen worden geconstateerd. Dit staat echter haaks op het streven dat bedrijven zo goed mogelijk naleven. Dit wordt ook wel de nalevingsparadox genoemd.*

De uitvoering van de reguliere VTH-taken verloopt grotendeels volgens verwachting. Over de realisatie van de VTH-opdracht 2026 wordt afzonderlijk aan Provinciale Staten gerapporteerd.

De vergunningverlening voor Natura 2000 blijft onder druk staan door de natuurdoelanalyses en het uitblijven van maatregelen. Hierdoor is vergunningverlening slechts beperkt mogelijk en is de werkvoorraad opgelopen tot ruim 1.780 procedures (peildatum mei 2026).
De in december 2025 vastgestelde Omgevingsverordening is begin 2026 geïmplementeerd. Inmiddels zijn circa 1.480 meldingen ontvangen. De ODBN heeft maatregelen getroffen om de meldingen met betrekking tot de maatregelen ammoniakemissie-eisen efficiënt af te handelen, waaronder standaardisering, automatisering en extra capaciteit.
Daarnaast is gestart met het beperken van latente stikstofruimte. Voor de industrie gebeurt dit via een meersporenaanpak gericht op zowel piek- als dekenbelasters. Met twee bedrijven zijn overeenkomsten gesloten die leiden tot een emissiereductie van 85% respectievelijk 95%. Voor veehouderijen geldt sinds 1 juli 2026 een handelingsverbod. Naar verwachting wordt dit jaar bij circa 40 vergunningen latente ruimte ingetrokken. Ook de vergunningplicht voor gewasbeschermingsmiddelen leidt, mede naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State van 2 april 2025, tot extra werkzaamheden op het gebied van toezicht en handhaving.
Tot slot wordt de pilot indirecte lozingen eind 2026 afgerond. De resultaten vormen de basis voor de programmering van de vervolgfase in 2027.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Natuur

Voor meerdere subsidieregelingen is het lastig om de uitgaven precies te ramen. Vanuit verschillende regelingen worden ook grote subsidies verstrekt, waardoor het verlenen van een subsidie in het huidige of het volgende jaar groot verschil kan maken voor de realisatie in een bepaald jaar. Andere regelingen ontvangen soms laat in het jaar grote aantallen aanvragen waardoor onzeker is of alle subsidieaanvragen nog dit jaar beschikt kunnen worden. Deze onzekerheden spelen bijvoorbeeld bij de subsidieregeling natuur, onderdeel instandhouding N2000, de Stimuleringsregeling Landschap en de bijdrageregeling Aanpak Landelijk Gebied.

De kosten voor realisatie en beheer van het NNN zijn in de afgelopen jaren gestegen, onder meer door forse stijgende grondprijzen. Daarom gaan we in overleg met het Rijk over het Natuurpact 2.0 om tot passende afspraken te komen zodat we voldoende middelen hebben voor de volledige realisatie van het NNN (de combinatie van het natuurnetwerk Brabant en de Ecologische verbindingszones). Als de middelen niet toereikend zijn, zullen we keuzes moeten maken: minder realiseren, meer tijd uittrekken voor de realisatie, provinciale opgaven combineren en/of alternatieve bekostiging vinden. We bereiden hiervoor scenario's voor, zodat we afhankelijk van de onderhandeling met het Rijk koers kunnen bepalen over de realisatie van het resterend deel van het NNN. In de Voortgangsrapportage van de Uitvoeringsagenda Natuur hebben we Provinciale Staten geïnformeerd over de tussenstand afronding en beheer Natuurnetwerk Brabant.

Milieu

- Een onzekerheid in 2026 betreft de uitkomst van de ruimtelijke claim/uitbreiding van defensie op ruimtebeslag en gevolgen voor milieuaspecten (m.n. geluid, regionale luchtvaart).
- De stortplaatsen hebben een vermogen in het Nazorgfonds. Dat fonds moet gevuld worden en blijven om bij overdracht van de stortplaats de provincie de eeuwigdurende nazorg te kunnen laten uitvoeren (milieuhygiënisch en financieel). Belangrijk onderdeel is overdracht naar de provincie, met reële sluitingsdata en bijbehorende nazorgplannen die in kwaliteit voldoet en volledig is. Hier is zowel bestuurlijk als locatiespecifiek ambtelijk overleg over. Met de exploitanten is over het gewenste moment van sluiting met overdracht en de daarbij benodigde financiële middelen gesproken. De voorlopige aanslagen zijn opgelegd.
- De doelstelling van ‘externe veiligheid’ om het veiligheidsniveau van 2023 voor de toekomst te handhaven staat onder druk. Dit komt door een discussie op landelijk niveau (ministerie van I&W) over het al dan niet handhaven van de risicoplafonds.
- De Europese Unie heeft strengere regels voor luchtvervuiling vastgesteld. Deze dragen bij aan gezondere lucht. Als gevolg moeten provincies en gemeenten vanaf 2030 eerder ingrijpen als de luchtvervuiling te groot wordt.
- Door de juridische complexiteit rondom het thema zorgplicht en voorzorgsbeginsel staat de ambitie voor het scherper vergunnen bij diverse milieuthema’s zoals ZZS, geur en luchtkwaliteit onder druk.
- De mate van doelbereik voor Milieu is niet alleen sterk afhankelijk van Europees en nationaal beleid, maar ook van de afwegingen en prioriteiten binnen andere beleidsvelden van decentrale overheden zoals de provincie zelf en gemeenten.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

Het Kabinet heeft met de Kamerbrief van 26 juni jl. een stap gezet om Nederland ‘van het slot’ te krijgen. GS heeft geconcludeerd dat de Kamerbrief aansluit bij de lijn die Brabant al langer inzet, en dat het ingezette Brabantse beleid voortgezet moet worden om de doelen te kunnen realiseren. De diverse elementen van de Kamerbrief zullen in de komende tijd uitgewerkt moeten worden. De verwachting is dat vanaf het najaar van 2026 de eerste besluiten worden voorbereid en vanaf 2027 in werking zullen gaan treden. Ook ten gevolgen voor VTH worden hierbij meegenomen. De provincie is in nauw gesprek met het Rijk over de uitwerking.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

4. Natuur en milieu	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	232.891	-12.103	220.788
Baten	70.676	-14.907	55.768
Saldo baten en lasten	162.215 N	2.805 N	165.020 N

5 Programma Economie, kennis en talentontwikkeling

Inleiding

Afgelopen zomer werd bekend dat Nederland wederom tot de drie meest innovatieve landen behoort van Europa. Nederland staat derde op de European Innovation Scoreboard (EIS) van de EU, achter Zweden en Denemarken. Wel moet worden gezegd dat onze bijbehorende relatieve score al een aantal jaar op rij daalt, waarmee de innovatiepositie van Nederland is afgenomen t.o.v. het EU-gemiddelde. De nu nog goede positie van ons land komt vooral door onze wetenschap, opleidingen, digitalisering en publiek-private samenwerking. Op nationaal niveau blijven investeringen in onderzoek & ontwikkeling (R&D) en innovatie nodig om een sterke positie in de toekomst vast te kunnen houden.

Andere EU-landen en zeker landen van buiten Europa zetten immers meer stappen als het gaat om technologie en innovatie. Per saldo gaan we achteruit en dat is zorgelijk voor onze toekomstige welvaart, het vestigingsklimaat, maar ook onze veiligheid, aldus de minister van EZK. Een duidelijk signaal, dat oud ASML-topman Wennink in zijn rapport ook stevig naar voren bracht. Het kabinet heeft plannen in de maak om samen met bedrijven, kennisinstellingen en andere organisaties het tij te keren, bv. door de oprichting van het Agentschap voor Disruptieve Innovatie (NADI), de Nationale Investeringsinstelling (NII), stimuleren van productiviteit en talent.

De parallel met Brabant, dat een belangrijk aandeel heeft in de Nederlandse innovatiescore, is gemakkelijk te maken. We werken samen met het Rijk aan de genoemde plannen en we blijven investeren in de Brabantse innovatie- en concurrentiekracht, zoals in de financiering en ondersteuning van innovatieve start- en scale-ups, het vormen van coalities rondom innovaties voor maatschappelijke missies, de doorontwikkeling van onze innovatiecampussen en in het vergroten van de arbeidsproductiviteit. We brengen daarvoor focus en massa aan om het nationale belang te dienen, onder meer met andere provincies met dezelfde kenmerken als Brabant waar het innovatieve industrie betreft, zoals met Gelderland en Overijssel.

We hebben de afgelopen periode voortvarend gewerkt om onze beloofde resultaten voor 2026 te realiseren. Zo hebben Eurocommissaris Hoekstra, staatssecretaris De Bat en gedeputeerde Van Gruijthuijsen samen met CEO van Thorizon Lauwers in juni het startsein gegeven voor het inrichten van een testlocatie voor een gesmoltenzoutreactor op de High Tech Campus; hebben we in het voorjaar het ‘beroepenfestival’ Skills The Finals mede mogelijk gemaakt en hebben we de Brabantse prijswinnaars vervolgens gehuldigd; zijn er in- en uitkomende bezoeken geweest rondom waterstof- en elektrolyse-technologie met Duitse en Belgische deelstaten; hebben we een project rondom zorgrobotica t.b.v. het verhogen van de arbeidsproductiviteit gefinancierd; en heeft de provincie in juni samen met de BOM een seminar georganiseerd over Economische samenwerking met Oekraïne (‘Unlocking Opportunities: Dutch-Ukrainian Innovation & Business Collaboration’).

Wat willen we bereiken?

Brabant is een vooraanstaande speler in het Europese innovatiesysteem

Indicatoren:

- We streven naar een structurele top-15 notering in de Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie in 2030.

Regional Innovation Scoreboard (RIS) van de Europese Commissie is een gerenommeerde lijst van de meest innovatieve regio's in Europa (250 regio's in totaal). Voor 2026 zijn (nog) geen cijfers bekend. In 2025 zijn we gezakt naar positie 26 met 146,2 punten, ten opzichte van positie 19 met 140,8 punten in 2023. Onze totaalscore is dus verbeterd, wat betekent dat we op alle indicatoren gezamenlijk zijn gegroeid, maar andere Europese regio's zijn sneller gegroeid dan wij. Noord-Brabant behoort weliswaar nog steeds tot de zogenaamde 'Innovation leaders' van Europa, maar we beginnen ons wel zorgen te maken of we een top-15 notering in 2030 gaan behalen. Het is daarom van belang dat we, nu en in de toekomst, blijven investeren in de randvoorwaarden voor ons vestigingsklimaat en in technologievelden waarin we uitblinken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren en faciliteren van het Brabantse MKB om innovatieve producten op de markt te brengen die bijdragen aan (een van de) vijf missies of de ontwikkeling van sleuteltechnologieën

Indicator	2026	2027
We ondersteunen per jaar 200 kleine of middelgrote MKB'ers (op basis van de MIT-regeling samen met het rijk) die werken aan innovatie voor nieuwe producten, diensten of productieprocessen	200	200

De openstelling voor MIT Zuid Haalbaarheidsprojecten is geopend in april 2026. Er zijn 442 aanvragen ingediend en daarmee is het subsidieplafond overvraagd. Begin juni zijn 149 projecten beschikt. Op 9 juni jl. was de openstelling voor R&D-samenwerkingsprojecten. Het is bij dit schrijven nog te vroeg om iets te melden over het aantal aanvragers en het aantal gehonoreerde projecten. Wel kunnen we met enige zekerheid zeggen dat 200 MKB'ers worden bediend met deze regeling. Tevens kunnen we melden dat we met de provincies en het Rijk in gesprek zijn hoe we de MIT-regeling in 2027 gaan uitvoeren, vanwege een aangekondigde bezuiniging bij het Rijk.

Mogelijk maken en stimuleren van doorbraken en toepassingen van nieuwe technologieën door de ontwikkeling van nieuwe Brabantse coalities en de uitbouw van bestaande coalities

Indicator	2026	2027

In 2027 hebben we voor alle missies technologische doorbraken en nieuwe toepassingen (mede) mogelijk gemaakt met nieuwe coalities	3	2

In 2026 hebben we verder ingezet op het versterken van Brabantse innovatie- en concurrentiekracht door het mogelijk maken van innovatieve projecten en coalities met partners. We hebben onder andere een impuls gegeven aan opschaling Plantbased Biotechnologie binnen de innovatiecoalitie Eiwittransitie en binnen de Missie Energietransitie aan het verslimmen van de logistieke supply chain. Via de Missie Veiligheid zijn projecten uitgewerkt conform het Actieplan Missie Veiligheid. Binnen de High Tech Aanpak hebben we projecten gesubsidieerd die bijdragen aan de versterking van de high tech concurrentiekracht. En in het kader van de innovatiecoalitie Nucleaire Energie is het startsein gegeven voor het inrichten van een testlocatie voor een gesmoltenzoutreactor op de High Tech Campus in Eindhoven.

We organiseren internationale innovatie samenwerkingen.

Indicator	2026	2027
Aantal bedrijven en kennisinstellingen die actief betrokken zijn bij door ons georganiseerde internationale ontmoetingen.	100	100

In de eerste helft van het jaar hebben we middels verschillende in- en uitgaande bezoeken al meer dan 75% van het aantal ten doel gestelde bedrijven en kennisinstellingen weten te verbinden met potentiële innovatie ondernemingen en kennisinstellingen in het buitenland. Dit deden we op het thema waterstof zelfs in meervoudig verband met Baden-Württemberg, Saksen en Beieren. Met de Duitse deelstaten zijn ook verbindingen tot stand gekomen op het gebied van Industrie 4.0, scale-up beleid, en semicon. De Brabantse Innovation Day heeft het Japanse en Brabantse ecosysteem op hightech samengebracht. Daarnaast hebben we in Brabant buitenlandse delegaties ontvangen op verschillende thema's en hebben we de brug weten te slaan ten behoeve van economische kansen tijdens de Oekraïneconferentie.

Wat willen we bereiken?

Brabant heeft internationaal een uitstekende economische concurrentiepositie.

Indicatoren:

- We streven naar een top-15 notering in de Regional Competitiveness Index van de Europese Commissie in 2030.
- % toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar (BBV-verplichte indicator)

Sinds 2022 is de Regional Competitiveness Index nog niet geüpdatet. Brabant staat sindsdien op de 4e positie met 140,6 punten. Dat is een flinke stijging ten opzichte van 2019, toen Brabant nog plek 20 (137,6) bezette.

Volgens het CBS groeide het BRP van Brabant in 2024 (laatstbekende cijfer) t.o.v. het jaar ervoor met 0,7%. In 2023 was dat 0,5%, tegenover een krimp van -0,6% landelijk. Noord-Brabant is in Nederland groeimotor voor banen, bnp en arbeidsproductiviteit. Er wordt een bruto regionaal product verdiend wat neerkomt op ongeveer 15% van het nationale bruto binnenlands product.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspelen op uitdagingen en belemmeringen voor het Brabantse vestigingsklimaat

Indicator	2026	2027
We hebben voor drie schaarstevraagstukken, strategische perspectieven ontwikkeld en geïmplementeerd.	1 ontwikkeld	3 geïmplementeerd

Rapport Wennink heeft opnieuw onderstreept dat het creëren van de juiste randvoorwaarden en het wegnemen van belemmeringen voor het vestigingsklimaat van groot belang is. Inmiddels is het Ruimtelijk Economisch Handelingsperspectief opgesteld, dat een integraal antwoord moet bieden op complexe opgaven in het ruimtelijk en economisch domein. Daarnaast blijven we inzetten op ruimtelijke randvoorwaarden voor een toekomstbestendige innovatieve economie. Zo investeren we als provincie in de verdere ontwikkeling van de Automotive Campus, dragen we bij aan de vastgoedontwikkeling en ondersteuning van het onderhoudscluster voor luchtvaart op Business Park Aviolanda, en werken we samen met het Rijk aan het nationaal strategisch profiel voor het haven- en industriecluster Moerdijk. Op basis van het onderzoek “Waardeketens in beeld” wordt verdiepend onderzocht welk type ruimte nodig is voor belangrijke Brabantse waardeketens en hoe de ruimtelijke spreiding daarvan eruitziet. Daarbij wordt de samenhang gelegd met relevante ruimtelijke trajecten, zodat ruimtevragen vanuit economische ontwikkeling tijdig en integraal worden meegewogen.

Ontwikkelen, benutten en behouden van voldoende talent op alle niveaus

Indicator	2026	2027
We hebben onze aanpak om afgestudeerden te behouden voor het Brabantse MKB in tekortsectoren herijkt en geïmplementeerd.	Aanpak gereed	Aanpak geïmplementeerd

In 2026 hebben we ingezet op activiteiten die bijdragen aan de zichtbaarheid van praktisch talent en vakmanschap. Voorbeelden hiervan zijn de provinciale betrokkenheid bij Skills The Finals (gericht op VMBO en MBO), het project Crafted en de betrokkenheid van mbo-instellingen bij BOOST en regionale innovatie-ecosystemen. Hiermee wordt gewerkt aan een betere aansluiting tussen talentontwikkeling, praktisch onderwijs en de arbeidsmarktbehoefte in Brabant. De genoemde aanpak in de indicator wordt momenteel op wenselijkheid en actualiteit getoetst bij stakeholders.

Versterken van het fundament van de Brabantse data-economie, door inzet op de datamaturiteit van het stuwend MKB, het opleiden en behouden van datatalent, het verbeteren van de digitale infrastructuur en het verhogen van onze cyberweerbaarheid

Indicator	2026	2027
In 2027 zijn 1.000 innovatieve MKB-bedrijven geadviseerd en begeleid over digitale transformatie en andere transitiethema's	250	250

Inmiddels (zomer 2026) hebben de Brabantcoaches maar liefst 788 bedrijven in Brabant geadviseerd over thema's als data en AI, cyberweerbaarheid, circulariteit, arbeidsproductiviteit en Leven Lang Ontwikkelen. We liggen dus goed op koers richting 2027.Verder is het Brabant House of Cyber van start gegaan evenals het AI supercomputing initiatief Brabant.

Wat willen we bereiken?

In de Brabantse samenleving plukt iedereen de vruchten van economisch succes.

Indicatoren:

- We streven ernaar om in 2030 op de CBS-indicatoren voor brede welvaart 'bbp per hoofd bevolking' en 'Opleidingsniveau' beter dan wel gelijk te scoren ten opzichte van 2020 (startdatum Beleidskader)
- % bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) (BBV-verplichte indicator).

De indicator behorende bij BBP per hoofd van de bevolking in Noord-Brabant laat op basis van de beschikbare CBS-cijfers een positief beeld zien. Dat bedraagt in 2024 (laatst bekende cijfer) voorlopig € 64.658. Ook het opleidingsniveau ontwikkelt zich positief: het percentage van de Brabanders in 2024 dat een HBO of WO opleiding heeft afgerond als hoogst behaalde onderwijsniveau is gestegen van 29,9% in 2020 naar 32,2% in 2024. Dit ligt iets lager dan het landelijke percentage van 33,3% (2024). Het percentage van de Brabanders dat een MBO1 (dan wel een vmbo, havo of vwo-onderbouw) opleiding heeft afgerond is 17,7% (tegenover 19,3% in 2020) en het aandeel dat een MBO2-4 (dan wel havo of vwo) heeft afgerond als hoogst behaalde onderwijsniveau is 41,2% (ten opzichte van 42% in 2020).
De bruto arbeidsparticipatie bedroeg in 2025 76,5%. Dat is iets hoger dan het landelijke percentage in datzelfde jaar (76,2%).

Wat gaan we daarvoor doen?

Verhogen van de welvaartsniveaus in alle Brabantse regio's door de kracht van de ene regio te verbinden aan de andere regio.

Indicator	2026	2027
We hebben met de regio's afspraken gemaakt en een aanpak ontwikkeld die ervoor zorgt dat we meer hoogwaardige industrie voor Brabant behouden.	Aanpak gereed	In uitvoering

We ondersteunen en vergroten samen met de BOM en regionale triple helixorganisaties via de Brabantse Economische Agenda de veerkracht van het innovatieve mkb. Zo stroomlijnen we het Brabantse en regionale startup-ecosysteem en coördineren we via de BOM de aanpak van de Brabant Coaches met de vier triple helixorganisaties, en werken we aan nieuw en toekomstig verdienvermogen in waardeketens die alle Brabantse regio's raken. Op dit moment onderzoeken we de belangrijkste Brabantse waardeketens, hoe deze geografisch zijn verspreid en hoe we deze in de toekomst kunnen faciliteren. Hierover zijn we ook in gesprek met de Brabantse regio's en de bijbehorende triple helixorganisaties. Daarnaast hebben we met het ruimtelijk-economisch handelingsperspectief gewerkt aan een aantal aandachtspunten om dit te faciliteren. Hier bouwen we dit jaar op voort.

Opstarten en/of uitvoeren van projecten gericht op innovatie in de zorg en/of preventie (bijdrage programma EKT aan Beleidskader Gezondheid)

Indicator	2026	2027
Aantal projecten	1	1

Ter bevordering van de gezondheid van de Brabander is een aantal projecten gefinancierd, zoals op gebied van medische patches (slimme, draagbare toepassingen die bijdragen aan preventie, monitoring en efficiëntere zorgverlening), zorgrobotica (ten behoeve van het verhogen van arbeidsproductiviteit via de ontwikkeling van humoid robot en telepresence-robot voor resp. logistiek en anamnese) – beide als onderdeel van Plan Medtech 2025-2027 – en pop-up health hubs (op verschillende locaties in Brabant, gericht op tijdig en laagdrempelig signaleren van gezondheidsproblemen, verhoging van gezondheidsvaardigheden en het op de markt brengen van innovaties). Bovendien worden gezamenlijke proposities ontwikkeld met de provincies Gelderland en Overijssel om met bedrijven, kennisinstellingen en het Rijk gezamenlijk meerjarig te programmeren.

Wat willen we bereiken?

De Brabantse economie is verregaand circulair.

Indicatoren:

- Het gebruik van niet-vernieuwbare grondstoffen is volgens de landelijke afspraken met 50% verminderd in 2030.

  Landelijke en regionale monitoring op deze indicator heeft de afgelopen jaren laten zien dat het onzeker is of we de doelstelling voor 2030 gaan halen. Uit de meest recente data in Noord-Brabant kunnen we opmaken dat er sinds 2021 een reductie te zien is van ongeveer 13% (4.000 kton) in het gebruik van abiotische grondstoffen. Als nieuwe data over 2024 en 2025 beschikbaar komt dan kunnen we beter duiden of er sprake is van een structurele daling en of we de doelstelling voor 2030 gaan halen. We verwachten

de data over 2024 in het najaar van 2026. De data over 2025 verwachten we in 2027.

Wat gaan we daarvoor doen?

Reduceren van het gebruik van primaire grondstoffen

Indicator	2026	2027
In 2027 is de ketenaanpak in de maakindustrie in uitvoering gebracht voor prioritaire productgroepen (kapitaalgoederen): semicon, machinebouw algemeen.	Opdracht verleend/in uitvoering	In uitvoering

Innovatiecoalitie circular semicon is in uitvoering. Naast de 4 programmalijnen die een cofinanciering vanuit de provincie hebben ontvangen zijn er aanvullend drie programmalijnen ontwikkeld en in werking getreden vanuit de TKI HTSM. Bovendien wordt in het kader van deze innovatiecoalitie een verkenning gedaan naar de kansen en risico's met betrekking tot kritieke grondstoffen. Het Circular Businessprogram Semicon is genomineerd voor de Transition awards 2026.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Als onzekerheden zijn zeker aan te merken:

- I.v.m. afhankelijkheid derden geldt voor subsidiebeschikkingen m.b.t. MKB, Innovatiecoalities, campussen, Talentontwikkeling en DataEconomie dat het onzeker is of (alle) subsidiebeschikkingen nog in 2026 gerealiseerd kunnen worden of dat deze doorschuiven naar begin 2027.
- Europese Programma's/MIT; M.b.t. EFRO-bijdrage, Europese programma's en MIT gaan we v.w.b. cofinanciering (Europese) programma's, uit van de subsidieplafonds van de opengestelde regelingen. De daadwerkelijke (beschikkingen van deze) projecten kunnen natuurlijk lager uitvallen of later plaatsvinden ook hierbij zijn we afhankelijk van derden.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

5. Economie	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	74.223	24.428	98.651
Baten	14.208	16.094	30.303
Saldo baten en lasten	60.014 N	8.334 N	68.348 N

6 Programma Energie

Inleiding

De energietransitie blijft zich ontwikkelen, maar de voortgang verloopt niet op alle onderdelen in hetzelfde tempo. Factoren als netcongestie en ruimtelijke beperkingen zorgen ervoor dat de uitvoering van projecten onder druk staat. Tegelijkertijd worden op verschillende terreinen stappen gezet om het energiesysteem toekomstbestendig te maken. Daarbij gaat het niet alleen om duurzame opwek, maar ook om elektriciteitsinfrastructuur, warmte, flexibiliteit en samenwerking tussen overheden, netbeheerders en maatschappelijke partners.

Met de vaststelling van het Energieperspectief 2050 door Provinciale Staten in juni 2026 is een volgende stap gezet in de verdere ontwikkeling van het Brabantse energiebeleid. Het Energieperspectief 2050 biedt een integraal beeld van het energiesysteem richting 2050 en vormt een aanvulling op de Energieagenda 2019-2030. Het biedt richting voor de wijze waarop Brabant wil omgaan met vraagstukken rondom energie, ruimte, economie en leefomgeving en vormt de basis voor een meer samenhangende ontwikkeling van het energiesysteem.

De Uitvoeringsagenda Energie 2024-2027 blijft daarbij het kader voor de uitvoering op de korte termijn. Via de Brabantse aanpakken werken wij samen met gemeenten, regio's, netbeheerders, bedrijven en andere partners aan de realisatie van een betaalbaar, betrouwbaar en omgevingsbewust energiesysteem. Daarbij staan het uitbreiden, versterken en slimmer benutten van het elektriciteitsnet, de warmtetransitie, energiebesparing en de beschikbaarheid van duurzame energiedragers centraal.

In de afgelopen periode is onder meer gewerkt aan:

- het versnellen van uitbreidingen van de elektriciteitsinfrastructuur, waaronder door waar nodig de rol van coördinerend bevoegd gezag op ons te nemen;
- de verdere uitvoering van de Brabantse Aanpak Netcongestie, gericht op het beter benutten van beschikbare netcapaciteit;
- de voorbereiding op de nieuwe publieke rollen in de warmtetransitie en de verdere ontwikkeling van publieke warmte-instrumenten in samenhang met de Wet collectieve warmte en landelijke ontwikkelingen;
- de uitvoering van de afspraken uit de Regionale Energiestrategieën;
- uitoefening van bevoegd gezag van grootschalige opwekprojecten met aandacht voor participatie en lokaal eigendom;
- de voorbereiding van een Brabants Energiebeeld als inhoudelijke basis voor de verdere ontwikkeling van de provinciale rol binnen het energiesysteem
  De energietransitie vraagt blijvende bijsturing in beleid en uitvoering, zodat kan worden ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen, kansen en belemmeringen. Ontwikkelingen op het gebied van netcongestie, warmte, energie-infrastructuur en ruimtelijke inpassing grijpen steeds sterker op elkaar in. Tegelijkertijd wordt vanuit het Rijk gewerkt aan verdere interbestuurlijke afspraken over de inrichting van het energiesysteem. Tegen deze achtergrond blijft samenwerking met gemeenten, regio's, netbeheerders, maatschappelijke partners en het Rijk essentieel om de uitvoering van de Brabantse aanpakken te versnellen en de ambities uit de Energieagenda en het Energieperspectief te realiseren.

De meest recente beschikbare informatie over de indicatoren Energie en aanvullende, inhoudelijke data is te vinden in de Monitor Energieagenda 2019-2030.

Wat willen we bereiken?

In 2030 realiseren we 55% minder CO_2-uitstoot in Brabant ten opzichte van 1990. We streven ernaar om in 2050 klimaatneutraal te zijn.

Indicator:

- De uitstoot van energie gerelateerde CO_2 in Brabant (BBV-verplichte indicator).

Met betrekking tot de CO_2-uitstoot is in 2024 al een afname van 37% gerealiseerd. Het aandeel hernieuwbare energie in het totale energiegebruik bedraagt in 2023 14%. Hierbij wordt ervanuit gegaan dat de hernieuwbare energie die in Noord-Brabant wordt opgewekt ook in Noord-Brabant wordt gebruikt, in de praktijk kan dat afwijken.

Wat willen we bereiken?

In 2030 dient de helft van de energie (elektriciteit, warmte en brandstoffen) die in Brabant gebruikt wordt, opgewekt te zijn uit hernieuwbare bronnen, voornamelijk uit Brabant.

Indicatoren:

- De ontwikkeling van het totale energieverbruik in Brabant.
- De ontwikkeling van de opwek van hernieuwbare energie in Brabant (BBV-verplichte indicator).
- Totaal gevraagde vermogen voor afname op de wachtlijst bij Enexis
- Totaal gevraagde vermogen voor teruglevering op de wachtlijst bij Enexis
- Gemiddelde energiequota - Huishoudens waarbij de energierekening als aandeel van het inkomen (te) hoog is

De ontwikkeling van het totale energieverbruik in Brabant.
In 2023 is het totale energie verbruik in Noord-Brabant 232,7 PJ. In 2019 was het energieverbruik 276,3 PJ, er is dus een dalende trend.

De ontwikkeling van de opwek van hernieuwbare energie in Brabant.
Uit door Planbureau voor de Leefomgeving geverifieerde gegevens blijkt dat de Brabantse RES regio's per 1 januari 2024 ruim de helft van de opwekdoelstelling (6,6 TWh in 2030) hebben gerealiseerd. Regio's (met uitzondering van West Brabant) geven aan er rekening mee te houden dat realisatie van de doelstelling per 1 januari 2030 niet meer haalbaar is. Dat heeft nadrukkelijk te maken met zaken als netcongestie, mogelijke beperkingen die vanuit Defensie aan het ruimtegebruik worden opgelegd en een aanscherping van de zonneladder. Gedetailleerde informatie is te vinden in de Monitor energieagenda 2019-2030. Ook is er in september 2025 naar aanleiding van de voortgangsrapportages van de RES'en een Statenmededeling toegezonden aan PS.

Totaal gevraagde vermogen voor afname op de wachtlijst bij Enexis
Aanvragen voor aansluiting op het elektriciteitsnet worden op een wachtlijst geplaatst. In februari 2026 kent de wachtlijst voor afname een omvang van 1.716 MW (juli 2025 was

1.589 MW) Bron: Enexis, Capaciteitskaart elektriciteitsnet. De toename laat zowel zien dat de uitbreidingen van het elektriciteitsnet de toegenomen capaciteitsvraag (nog) niet kunnen bijbenen, maar ook dat de behoefte aan elektriciteit als toekomstbestendige energiebron (als alternatief voor fossiele energiebronnen) blijft toenemen.

Totaal gevraagde vermogen voor teruglevering op de wachtlijst bij Enexis
Knelpunten in het elektriciteitsnetwerk zorgen voor een wachtlijst voor een aansluiting voor de terug levering (opwek) van elektriciteit. In februari 2026 kent de wachtlijst voor invoeding een omvang van 941 MW (juli 2025 was 898 MW) Bron: Enexis Capaciteitskaart elektriciteitsnet. De toename laat zowel zien dat de uitbreidingen van het elektriciteitsnet de toegenomen capaciteitsvraag (nog) niet kunnen bijbenen, maar ook dat de behoefte om decentraal opgewekte elektriciteit aan het net te leveren blijft groeien.

Gemiddelde energiequota - Huishoudens waarbij de energierekening als aandeel van het inkomen (te) hoog is
Gemiddelde energiequota geeft het percentage huishoudens weer dat teveel betaald voor energie (meer dan 10% van het inkomen). Dit kan komen door een laag inkomen, een woning die slecht te verwarmen is, hoge energiekosten of een combinatie hiervan. In Brabant is dit in 2020 in 4,2% van de huishoudens het geval, in 2023 is dat 4,1%. Uit onderzoek van TNO blijkt dat de energiearmoede in Nederland 2024 is gestegen door hogere energieprijzen en het stoppen van steunmaatregelen. De verwachting is dat ook in Noord-Brabant deze stijging zich heeft voorgedaan. Momenteel stijgende energieprijzen door geopolitieke ontwikkelingen wat een negatieve gevolgen voor de energiearmoede. Via isolatie zetten wij ons in om het gebruik van energie te beperken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen gemeenten en faciliteren ontzorgingsloketten

Indicator	2026	2027	2028	2029
Ondersteunen opstellen soortenmanagementplannen (SMP)	Regeling open			
Faciliteren van ontzorgingsloketten: · Ontzorgingsloket Maatschappelijk Vastgoed · Ontzorgingsloket Midden en Kleinbedrijf · Duurzame Monumentenloket	Loketten in uitvoering	Loketten in uitvoering	Loketten in uitvoering	Loketten in uitvoering

De regeling Soortenmanagementplannen staat open.
Door het ondersteunen van verschillende ontzorgingsloketten en het delen van kennis versnellen we de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed. Door afnemende vraag naar de energiescans van het Sportloket is in goed overleg besloten de samenwerking ten aanzien van de energiescans niet voort te zetten.

Optimaliseren ruimtelijke procedures bij netuitbreidingen

Indicator	2026	2027	2028	2029
150 kV-kabeltracé Hapert – Eindhoven Zuid	Voorkeursbesluit		Projectbesluit	
150 kV-kabeltracé Eindhoven Oost Maarheeze	voorkeursbesluit		Projectbesluit	

Intensieve voorbereidingen zijn gestart, o.a. in samenwerking met de 13 betrokken gemeenten en de netbeheerder TenneT.

Realisatie windparken (vergunningverlening)

Indicator	2026	2027	2028	2029
Windpark Bergeijk (De Pielis)	Voorbereiding	Voorkeurs-besluit	Projectbesluit	
Windpark Someren*	Standpunt bepaling GS			

* In 2026 zal GS haar standpunt bepalen over wel of geen provinciaal projectbesluit windpark Someren.

Voorbereidingen zijn gestart voor het op laten stellen van een Plan-Mer voor het windpark De Pielis (Bergeijk). In de jaarrekening 2025 is gemeld dat de standpuntbepaling door GS over windpark Someren in 2026 zal plaatsvinden.

Energyhubs mogelijk maken

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal ontwerpen van Energy hubs (provinciale regeling) in Brabant mogelijk gemaakt (cumulatief)	17	25		
Aantal haalbaarheidsstudies naar Energyhubs (provinciale regeling)in Brabant mogelijk gemaakt (cumulatief)	30			

De subsidieregeling fase 2 is geopend, waarbij verwachting is dat de streefwaarden gehaald worden.

Verkennen rol van Provincie bij Regionaal Warmtebedrijf

We treffen voorbereidingen voor besluitvorming over een regionaal warmtebedrijf voor Brabant.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Nadere financiële en juridische verkenning.	afgerond			

Samen met publieke partners (o.a. Enexis en EBN) werken we aan de verdere ontwikkeling van publieke warmte-instrumenten in Brabant. Daarbij wordt, in samenhang met de landelijke ontwikkelingen rond de Nationale Deelneming Warmte (NDW) en de Wet collectieve warmte, bezien welke rol een regionaal warmtebedrijf in Brabant kan vervullen. We zijn van plan om €150 mln. te investeren in het Nationaal Warmtefonds, zodat meer woningeigenaren hun huis kunnen verduurzamen. Provinciale Staten krijgen in Q4 2026 de gelegenheid om wensen en bedenkingen mee te geven over het voornemen.

Opstellen Energieperspectief

Indicator	2026	2027	2028	2029
Energieperspectief opgesteld	Gereed			

Het Energieperspectief is vastgesteld.

Stimuleren laadinfra

Indicator	2026	2027	2028	2029
Uitrol Laadinfrastructuur: maximaal 15% van het publieke laadnetwerk in Brabant is 'druk'.	<15%	<15%	<15%	<15%

Eind 2026 is maximaal 15 % van het publieke laadnetwerk in Brabant 'druk' volgens de landelijke definitie voor een dekkend laadnetwerk voor elektrische personen- en bestelvoertuigen. De uitrol van publieke laadinfra in Brabant ligt op koers in verhouding tot de groei van elektrisch rijden, waarbij het meest recente cijfer uitkomt op 14%. Het hanteren van de doelstelling dat maximaal 15 % 'druk' is, is gelijkwaardig aan de eerdere doelstelling dat meer dan 75% 'ruim' of 'voldoende' is.

Mobiliteit

Zie programma 8 "Basisinfrastructuur Mobiliteit" m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Netcongestie
  Vele ontwikkelingen in Noord-Brabant zijn afhankelijk van het tijdstip waarop huidige knelpunten op het elektriciteitsnetwerk binnen Brabant zijn opgelost. Dit geldt zowel voor het lokale/regionale net van Enexis als het nationale net van TenneT. De provincie is hierover intensief in contact is met de netbeheerders, medeoverheden, het Brabantse bedrijfsleven en belangenorganisaties.
- Ontwikkelingen uitvoering klimaatakkoord
  Hier zijn we mede afhankelijk van de vorming van een nieuw kabinet en de beleidsmatige inzet op energietransitie / klimaataanpak.
- Rijksmiddelen personele capaciteit
  Voor de uitvoering van het Klimaat en Energieakkoord zijn door het Rijk middelen beschikbaar gesteld tot 2026. Na een lange tijd van onzekerheid is vorig jaar een brief ontvangen van het ministerie van EZK (voorheen KGG) waarin financiering, zij het afgeschaald, tot 2031 toegezegd is.
- Wet collectieve warmte
  De Wet collectieve warmte (Wcw) is een belangrijke randvoorwaarde om te kunnen komen tot een regionaal warmtebedrijf. De Wcw is op 9 december 2025 door de Eerste Kamer aangenomen en treedt in 2027 in werking.
- Realisatie (uitgaven) 2026
  In verband met afhankelijkheid derden geldt voor subsidiebeschikkingen en uitgaven i.h.k.v. specifieke uitkeringen, bijvoorbeeld de bijdrageregeling voor Versnelling energiebesparing door isolatie of voor de SPUK Regionale aanpak laadinfrastructuur dat het onzeker is of (alle) subsidiebeschikkingen nog in 2026 gerealiseerd (kunnen) worden of dat deze doorschuiven naar begin 2027.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

6. Energie	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	27.929	-1.646	26.283
Baten	10.502	957	11.459
Saldo baten en lasten	17.427 N	2.603 V	14.824 N

7 Programma Landbouw en voedsel

Inleiding

De afgelopen periode kent een soortgelijk beeld als de eerste maanden van het jaar: de afgesproken prestaties zijn nagenoeg allemaal geleverd en tegelijkertijd blijven enkele doelstellingen achter. Dit zijn de doelstellingen op het gebied van biologische landbouw en eiwittransitie. In beide gevallen omdat andere, externe factoren van grotere invloed zijn dan onze inspanningen.
In het kader van de aangekondigde tussentijdse evaluatie van het Beleidskader Landbouw & Voedsel 2030 (Statenmededeling) worden bezien of beide doelstellingen alsnog kunnen worden gerealiseerd dan wel aanpassing behoeven.
Op 26 juni jl. heeft de minister van LVVN zijn beleidsvoornemens op het gebied van landbouw, natuur en stikstof bekend gemaakt en begin juli heeft de staatssecretaris van LVVN het convenant Gewasbescherming bekend gemaakt. Deze beleidsvoornemens en (hoofdlijnen)convenant zijn van grote invloed op de verdere ontwikkeling van de landbouw in Noord-Brabant. In de loop van de 2e helft van 2026 zal duidelijker worden hoe de uitwerking van het voorgenomen beleid moet worden gezien.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van duurzame en circulaire landbouw

Indicatoren:

Streefwaarden	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
Geuremissie uit stallen o.b.v. vergunningen veehouderij	0,99 MouE/s	Significante afname
Ammoniakemissie uit stallen o.b.v. vergunningen veehouderij	15,2 kton/jaar	Significante afname
Totale fijnstofemissie uit stallen	1,5 kton/jaar	Significante afname

Er is een daling in alle drie de streefwaarden voor de vergunde stal emissie (milieu activiteit) van geur, 0,93 MouE/s, fijnstof 1,4 Kton en ammoniak 14,0 Kton. Er is geen significante daling in fijnstof te zien. Dat komt met name door het uitblijven van de invoer van extra landelijke reductie eisen voor fijnstof in de pluimveesector dat in 2023 was aangekondigd door het ministerie van I&W.

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen plan van aanpak geuremissie en onderzoek naar aansluiten geuremissie landbouw en industrie

Er wordt gewerkt aan een plan van aanpak industriële – agrarische geuremissie. Dit kost meer tijd dan verwacht door de complexiteit van het dossier. Het plan van aanpak wordt aan het einde van het jaar verwacht. Daarnaast werken we aan projecten met Wageningen UR en het Brabants Burgerplatform om geurhinder beter te begrijpen en aan te pakken, zowel technisch (in het C~air~Epig project) als maatschappelijk (Het Zo Kan Het Ook project). Omdat het Rijk nieuwe geurnormen aankondigt, zijn deze inzichten cruciaal voor een goed onderbouwd plan van aanpak.

Stimuleren van projecten/activiteiten ter vermindering van ammoniakemissies uit stallen (aantal: 4)

De projecten die zijn gesubsidieerd via de ‘praktijkaanpak’, tegenwoordig ook wel aangeduid als ‘leertuin’, bevinden zich momenteel in de uitvoeringsfase. Dit betekent dat er vier projecten actief zijn, waarbij de reductie van ammoniakemissies uit stallen een centraal en essentieel onderdeel vormt.
Het project ‘Continue meten’ nadert inmiddels de afronding (31-12-2026) en heeft waardevolle inzichten opgeleverd in de vorming en dynamiek van ammoniakemissies binnen stalsystemen. Deze inzichten worden meegenomen in het nieuwe project ‘Vamos’, dat zich momenteel in de opstartfase bevindt. Binnen dit project worden voer- en managementmaatregelen gevalideerd, waarbij als uitgangspunt geldt dat bij inschrijving een minimale ammoniakreductie van 20% uit stallen wordt gevraagd.

Daarnaast worden actief gesprekken gevoerd met ontwikkelaars van emissiearme stalsystemen. Het doel hiervan is om nieuwe projecten te initiëren, deze partijen te activeren en motiveren, en hen te informeren over de wijze waarop hun systemen kunnen worden opgenomen op de zogenoemde 'menukaart'.
Tot slot speelt de Taskforce Toekomstbestendige Stallen – een samenwerkingsverband tussen de provincie Noord-Brabant, ZLTO, BAJK en FME – een belangrijke rol in het stimuleren van stalinnovaties. Dit doen zij onder meer door het verstrekken van innovatievouchers, gericht op de ondersteuning van innovatieve stalconcepten die emissies integraal en zoveel mogelijk bij de bron aanpakken.

Uitvoeren maatregelen schone luchtakkoord ter vermindering van de fijnstof emissie

Het project "goed benutten biologische combiluchtwassers in de varkenshouderij" heeft al effecten gehad op Rijk's beleid en wordt actief gebruikt bij toezichthouders. In Q4 komt een mededeling richting de staten hierover.

Uitvoeren actieplan gewasbeschermingsmiddelen

Het Actieplan Gewasbeschermingsmiddelen is nog niet vastgesteld door GS. De verwachting is dit tweede helft van 2026 vastgesteld wordt. Na de vaststelling wordt een uitvoeringsplan/projectplan uitgewerkt. Lopende projecten en voorbereidende gesprekken gerelateerd aan uitvoeringslijnen vinden daarop vooruitlopend plaats.

Actualiseren regelgeving aangaande duurzame land- en tuinbouw en gezondheid

Er is een start gemaakt met de interne evaluatie van al het provinciaal beleid dat te maken heeft met landbouw. Streven is om dit in eind 2026/ begin 2027 afgerond te hebben.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van economisch toonaangevende landbouw- en voedselsector

Indicatoren:

Streefwaarden	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
% plantaardige eiwitten in consumptiepatroon	40%	60%
Areaal peulvruchten in ha	445 ha	4750 ha

De voortgang richting de 50:50-doelstelling voor 2030 lijkt vooralsnog te stagneren, waarbij traditionele eiwitbronnen dominant blijven. Voor dierlijke eiwitten betreft dit met name vlees en gevogelte.

Het areaal peulvruchten blijft beperkt. In 2025 is het areaal licht toegenomen, van 461 hectare in 2024 naar 488 hectare in 2025, waarvan een deel bestemd is voor diervoeder. Tegelijkertijd experimenteren agrariërs op projectbasis met nieuwe gewassen, zoals lupine en oude bonenrassen. De teelt van quinoa in Noord-Brabant is de afgelopen jaren zichtbaar in opkomst, maar bevindt zich nog op relatief kleine schaal.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bijdrage leveren aan innovatieve projecten per jaar via Landbouw Innovatie Brabant (LIB) (aantal: 30)

In 2026 is vooralsnog een bijdrage geleverd aan 26 projecten (peildatum 1 juli 2026).

Uitvoeren van een actiepakket binnen landelijk programma Bean Deal gericht op meer teelt en consumptie van plantaardige eiwitten

Vanuit het programma Plant Protein Forward, voortgekomen uit de Bean Deal, is in het eerste kwartaal van 2026 een succesvolle keten voor quinoa opgezet. Dit heeft geleid tot uitbreiding van de teelt en tot nieuwe producten, die via de retail aan consumenten worden aangeboden. In het tweede kwartaal van 2026 is bovendien gestart met de ontwikkeling van een keten voor boekweit. Dit gewas biedt volop mogelijkheden voor toepassingen zoals bierbrouwen, pannenkoeken en bakmeel.

Ondersteunen van netwerkorganisaties in de eiwittransitie

Voor 2026 worden netwerkorganisaties zoals The Protein Community, The Protein Alliance en BEANMEAL ondersteund. In het eerste kwartaal heeft dit geresulteerd in toegang tot diverse bijeenkomsten voor het Brabantse eiwittransitienetwerk, waar deelnemers konden netwerken en hun positionering verder hebben versterkt.

Bijdrage leveren aan de Agroproeftuin Noordoost Brabant

In 2026 is zowel bijgedragen aan de basisfinanciering van Agroproeftuin Noordoost Brabant, is de betreffende 30 ha. grond beschikbaar gesteld en wordt deelgenomen aan de stuurgroepbijeenkomsten. Verder wordt de proeftuin via (samenwerkings)projecten inhoudelijk verbonden aan de proeftuin Vredepeel en Boerderij van de Toekomst/vd Borne Campus in Reusel.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van Natuur- en landschapsinclusieve landbouw

Indicatoren:

Streefwaarden	Nulmeting (2023)	Streefwaarden 2030
Toename aantal natuurinclusieve boeren	150	500
Areaal biologische landbouw in % van totaal	3,2	15
Bijdrage Brabantse Landbouw aan doelen van bodem en waterkwaliteit		Bijdrage leveren

In 2024 waren volgens het CBS er ruim 1.700 melkveebedrijven in onze provincie. 499 daarvan doen mee aan de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM). Op basis van de meest actuele data (kalenderjaar 2024) voldoet 3,2 % aan alle criteria voor Natuurinclusieve Landbouw niveau 1a, 2,4 % voldoen aan niveau 2 en 0,2 % aan niveau 3. Door verschillen in definities is het nog niet mogelijk om aan te geven hoeveel bedrijven voldoen aan niveau 1b. We hebben nog geen informatie van akkerbouw- en andere agrarische bedrijven.
De laatste meting op provinciaal niveau laat een lichte stijging van de biologische landbouw zien, het doel van 15 % in 2030 lijkt niet meer
realistisch. De verwachte versnellingsaanpak van LVVN gaat mogelijk bijdragen aan het doelbereik.
Natuurinclusieve en biologische bedrijven dragen door een duurzame en veelal extensievere bedrijfsvoering bij aan doelen t.a.v. bodem en waterkwaliteit.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van agrariërs die Natuurinclusief willen (gaan) ondernemen met coaching en via de regeling “Grondfonds Natuurinclusieve Landbouw”

Streefwaarden	2024	2027
Ondersteunde agrariërs	85	350 totaal

In totaal 216 ondernemers zijn of worden door coaches begeleid bij hun omschakeling naar natuurinclusief. 132 ondernemers hebben een subsidie ontvangen voor het opstellen van een Natuurinclusief businessplan. Alle businessplannen zijn inmiddels gereed gemeld. En er zijn 17 grondtransacties bij 14 ondernemers afgerond i.h.k.v. de regeling grond voor natuurinclusieve landbouw. We hebben u in juni breder geïnformeerd met een Statenmededeling over de voortgang in onze aanpak ter bevordering van natuurinclusieve landbouw.

Ondersteunen van boeren bij omschakelen naar biologisch

De vraag naar ondersteuning bij omschakeling groeit gestaag, conform ambitie. We bieden als provincie de mogelijkheid aan om met een deskundige adviesgesprekken te voeren en bij voldoende vraag worden ook groepsbijeenkomsten georganiseerd om leerervaringen uit te wisselen.

Stimuleren van activiteiten in regionale netwerken om de biologische afzet te vergroten

Het ministerie van LVVN heeft in februari 2026 een landelijke subsidieregeling voor het vergroten van de afzet van biologische producten opengesteld. Er zijn meerdere Brabantse projecten ingediend. Door ophoging van het budget kunnen naar verwachting alle Brabantse aanvragen worden gehonoreerd.

Aanpassen verpachtingsvoorwaarden provinciale gronden t.a.v. het beëindigen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest

Op een deel van de provinciale pachtgronden (natuurpacht en duurzame pacht) is het niet toegestaan om kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen te gebruiken. Vanaf 2027 het gebruik hiervan verboden op alle pachtgronden van de provincie.

Uitvoeren beleidsregels grond voor extensivering en grond voor natuurinclusieve landbouw

Grondregeling natuurinclusieve landbouw
U bent in juni middels een Statenmededeling geïnformeerd over deze grondregeling. We willen het budget ophogen. En in het najaar van 2026 willen we de NIL-niveaus voor melkveehouderij opnemen in de regeling. Ook onderzoeken we uitbreiding van de regeling naar akkerbouw. Voor deze grondregeling zijn 17 aanmeldingen geheel afgerond. Bij 3 aanmeldingen loopt het aankoopproces nog en bij 6 aanmeldingen is een positief advies gegeven op de voortoets en is nog geen definitief verzoek ingediend. Als de lopende zaken doorgaan dan is van de beschikbare € 30 mln. nog maar € 5,2 mln. beschikbaar. We stellen daarom bij deze Burap voor om in 2026 het budget voor de regeling op te hogen met € 30 mln. (zie Statenvoorstel bij Burap).
Grondregeling extensivering
Voor de grondregeling extensivering (voorheen grondregeling voor graasdierhouderij) zijn er 9 aanmeldingen. Voor 6 aanmeldingen zijn de taxaties afgerond en de overeenkomsten afgesloten en voor 3 aanmeldingen loopt dit proces nog. Met de 6 afgeronde aanmeldingen is er op een areaal van in totaal 26 ha een overeenkomst afgesloten voor deze grondregeling.

Ontwikkelen en uitvoeren overgangsgebiedenbeleid

In het kader van de Aanpak Landelijk Gebied is –samen met de gebiedspartners- een aantal projecten voorbereid en in uitvoering. In deze projecten wordt gewerkt aan natuur- en watersysteemherstelmaatregelen en het sterk verminderen van drukfactoren zoals de emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen.

Wat willen we bereiken?

Versterken gemeenschapsinclusief

Indicatoren:

2-jaarlijkse kwalitatieve rapportage (1ste in 2025) over de ontwikkeling van het onderling begrip tussen boeren-burgers en overheden.

Met PON Telos is een methode ontwikkeld waarmee een tweejaarlijks te herhalen onderzoek wordt uitgevoerd onder boeren, burgers en gemeenteambtenaren. Het eerste onderzoek is beoogd eind 2026 of begin 2027 gereed zijn.

Wat gaan we daarvoor doen?

Gezamenlijk met Vereniging Brabants Agrarisch Jongeren Kontakt (BAJK) uitvoeren van het actieplan jonge boeren

Samen met het BAJK worden de acties uit het actieplan jonge boeren opgepakt en uitgevoerd. In 2026 is het gehele actieplan in samenwerking met het BAJK geactualiseerd. Eén van de acties is de subsidieaanvraag voor de professionalisering van het BAJK. Dit is afgerond.

Uitvoeren van activiteiten op het gebied van ontwikkeling van kennis, vaardigheden, voedsel educatie en onderwijsvernieuwing (aantal: 5)

Het schooljaar 2025-2026 hebben wij een bijdrage geleverd aan meer dan 10 onderwijstrajecten binnen zowel het groene onderwijs (HAS-green academy, Curio en Yuverta) als bij andere onderwijsinstellingen (zoals Avans). We zijn daarnaast nauw betrokken geweest bij het versterken van het landbouw- en voedselkennisnetwerk (o.a. via deelname aan een aantal onderzoekstrajecten van HAS-green academy) en het onderwijsvernieuwingsprogramma Beet! In het kader van de regiodeals West-Brabant en Noordoost Brabant zijn wij partner bij twee voedseleducatieprojecten (respectievelijk ‘Weet wat je Eet' en ‘Voedselwijs voortgezet onderwijs'). Daarnaast zijn wij vanuit de regiodeal Noordoost Brabant partner van het talent- en startupprogramma ‘JUMP'.

Door het eindigen van de Embassy of Food tijdens de Dutch Design Week en de terugtrekking van Rabobank en Ministerie van BiZa als partners hebben we alternatieve ontwerptrajecten opgestart op het snijvlak van boer en burger. Deze zullen najaar 2026 van start gaan. Dit najaar zijn we weer partner van de Week van ons Eten en wordt de derde agrifoodpluim uitgereikt door de gedeputeerde.

Opstellen plan van aanpak Vitaal Platteland

Gedeputeerde staten hebben een inventarisatie en analyse laten maken van de belangrijkste knelpunten en mogelijke oplossingen voor een vitaal platteland. De provincie zet al op veel thema's die in de inventarisatie en analyse naar boven komen in en ziet kansen om de samenhang tussen beleidsterreinen en de samenwerking met gemeenten verder te versterken. In september heeft u hierover een Statenmededeling ontvangen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Voor verschillende projecten met externen (subsidies en opdrachten) is het lastig om de uitgaven precies te ramen. De afhankelijkheid van derde partijen is hier groot. Bij een aantal projecten gaat het om relatief grote bedragen, waardoor het verlenen van een subsidie of opdracht in het huidige of het volgende jaar groot verschil kan maken voor de realisatie. Deze onzekerheden spelen bijvoorbeeld bij de cofinanciering van de regiodeals, de cofinanciering van de experimenteerlocaties Zuid Oostelijk Zand, projecten actieplan gewasbeschermingsmiddelen, kennisnetwerk veehouderij en humane gezondheid, Brabants Bodem en Innovatieve Stalsystemen".

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

7. Landbouw en voedsel	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	30.286	1.606	31.891
Baten	18.232	397	18.629
Saldo baten en lasten	12.054 N	1.209 N	13.263 N

8 Programma Basisinfrastructuur mobiliteit

Inleiding

De uitvoering van het programma 08 Basisinfrastructuur Mobiliteit loopt inhoudelijk op schema. Voor een tweetal financiële knelpunten is nadere besluitvorming nodig.

Via de nieuwe concessies West-Brabant (medio 2025) en Oost-Brabant (eind 2026) neemt het OV-aanbod in de provincie flink toe en wordt de hoofdstructuur versterkt. In aanvulling daarop zorgen we met de introductie van Bravoflex dat het OV toegankelijk blijft voor iedereen, niet alleen in de kleine kernen maar ook in de avonden en weekenden. In West-Brabant is Bravoflex vorig jaar samen met de nieuwe concessie van start gegaan, vanaf 1 maart van dit jaar is het ook in de andere twee concessiegebieden beschikbaar. Er zijn 283 Bravoflex-haltes bijgekomen in Brabant.

Ook in de aanbesteding voor de nieuwe concessie Zuidoost (vanaf medio 2029) streven we conform het Bestuursakkoord naar een OV-schaalsprong. De focus ligt op een goede basiskwaliteit van het OV in de hele regio en een eerste schaalsprong. Hiervoor zijn extra middelen beschikbaar, zoals opgenomen in de aanbestedingsstrategie van de concessie Zuidoost-Brabant.

Echter om de snelle groei van de hightechsector in de Brainportregio, waaronder de uitbreidingsplannen van ASML op BIC-Noord, te kunnen faciliteren is meer nodig. In maart 2024 sloten Rijk en regio, in aanvulling op de Brainportdeal, het Beethoven Convenant. Een belangrijk onderdeel hiervan zijn de Brainportlijnen. Voor de Brainportlijnen wordt momenteel een regionale verkenning uitgevoerd met twee typen toekomstige OV netwerken: regionale lijnen (Brabantliners) en stedelijke lijnen (Trambussen). Voor de investeringen in de OV-infrastructuur zijn middelen gereserveerd in het Beethoven Convenant. Voor de exploitatie van de Brainportlijnen in de concessie Zuidoost zijn nog geen middelen beschikbaar. Vóór het (ontwerp) Programma van Eisen (najaar 2026) moet hierover duidelijkheid zijn om van de potentiële vervoerders onder marktspanning én als integraal onderdeel van het netwerk een bieding te krijgen. Hiervoor is als uitwerking van de Perspectiefnota 2027 een Statenvoorstel uitgewerkt. Zonder budget voor de Brainportlijnen komt de leefbaarheid en bereikbaarheid van de Brainportregio zwaar onder druk te staan. Alleen al op de Brainport Innovatie Campus (BIC)-noord gaat het om een concentratie van 20.000 nieuwe arbeidsplaatsen die goed ontsloten moeten worden met OV. Naast de Brainportlijnen die in concessie Zuidoost vallen is er ook een aantal lijnen die horen bij de concessie Oost-Brabant. Hiervoor kan later een aanvullende opdracht op de concessie worden verstrekt. We blijven ook in het gesprek met het Rijk benadrukken om hun aandeel te nemen in de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de opgave Brainportregio en de exploitatie van de Brainportlijnen.

Voor het realiseren van ZE-ambities en het borgen van de continuïteit van de OV-concessie voor de toekomst neemt de provincie zelf een actieve rol in het regelen van busremises. Met de strategisch

aankoop van een perceel in Helmond en een bestaande remise in Reusel is een belangrijke stap gezet voor de nieuwe concessie Zuidoost.
Daarnaast is doorstroming steeds crucialer voor een effectieve en efficiënte concessie. We realiseren maatregelen voor het verbeteren van de doorstroming op bestaande infra en via aparte busbanen via de Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP's), de Brainportdeal en convenant Beethoven en via WoMo-maatregelen. Hierin trekken we samen op met gemeenten en vervoerders

De aanbesteding van het Waardegedreven Onderhoud (WGO) loopt, met beoogde gunning begin 2027. Deze onderhoudsaanpak waarbij beslissingen niet alleen worden genomen op basis van technische noodzaak en / of huidige kosten, maar op basis van de waarde die een wegvak aan gebruikers, organisatie en maatschappij. Het draait om de vraag: Welk onderhoud levert de meeste waarde op over de volledige levensduur?
Het areaal wordt geografisch opgesplitst in twee delen en aanbesteed op basis van een langdurige samenwerking. Hierdoor verwachten we optimaal gebruik te kunnen maken van kennis en innovatie uit de markt, de beheer- & onderhoudstaak efficiënter en effectiever uit te kunnen voeren en tegen lagere kosten.
Ook is er overeenstemming met gemeente Oss over de overdracht van 16 kilometer provinciale weg N625. Deze weg behoort niet tot het hoofdwegennet en hierdoor nemen voor de provincie ook de toekomstige onderhoudskosten af.
Ten slotte wordt de inspanningen op het gebied van datagedreven werken de uitvoering van het beheer en onderhoud efficiënter en effectiever.
Ondanks deze maatregelen is er nog steeds een financieel gat bij de beheer- & onderhoudstaak als we ervoor kiezen om het kwaliteitsniveau niet verder te verlagen. Dat komt doordat er sprake van toenemende financiële druk door o.a. prijsstijgingen, de opwaardering en uitbreiding van het areaal en de toegenomen ouderdom. Het verlagen van het kwaliteitsniveau is niet altijd goedkoper op langere termijn als gekeken wordt naar de kosten over de totale levensduur (life cycle cost). Bovendien willen we voorkomen dat er verkeersonveilige situaties ontstaan als gevolg van de staat van onderhoud. De structurele borging (kwaliteit én financieel) vindt plaats bij de herijking van de uitvoeringsagenda Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur (KOPI) in de nieuwe bestuursperiode.

Vanwege klimaatschade in de eerste maanden is de financiële druk op de onderhoudsbegroting 2026 verder toegenomen vanwege, extra acties gladheidsbestrijding en aanvullend incidenteel onderhoud als gevolg van de ontstane vorst- en hitteschade. Hiervoor zijn eerder investeringsmiddelen KOPI omgezet naar exploitatiemiddelen voor beheer en onderhoud. Daarnaast zien we de laatste jaren een sterk stijgende trend van het aantal calamiteiten en drugsdumpingen (o.a. lachgascylinders) langs provinciale wegen.

Verkeersveiligheid vinden we enorm belangrijk. Het persoonlijk leed en de maatschappelijke schade is immers enorm en het aantal verkeersslachtoffers in Brabant te hoog. Daarom zijn in het kader van de Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP) in 2026 met gemeenten afspraken gemaakt over mensgericht maatregelen via educatie en gedrag en de verbetering van de verkeersveilige inrichting van schoolfietsroutes, waarvoor in het kader van het Bestuursakkoord middelen beschikbaar zijn gesteld. Daarnaast intensiveren we de Grensverleggende Aanpak Verkeersveiligheid (GAVV), waarbij verkeersveiligheid o.a. verankerd wordt in de bredere maatschappelijke en ruimtelijke opgaven.
Blijvende aandacht is nodig voor handhaving. Bij politie en OM worden extra verzoeken hiervoor ingediend. Extra flitspalen zijn er o.a. gekomen op de N329 bij Oss en in Eindhoven (focusflitser voor gebruik mobiele telefoon).

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem

Door zorgvuldig (functioneel) beheer en onderhoud dragen de rijks- en provinciale wegen maximaal bij aan een betrouwbaar mobiliteitssysteem, nu en in de toekomst.

- De ontwikkeling in de Indicator Provinciale Wegen (provinciale wegen): IPW >= vorig jaar
- De ontwikkeling in de klantwaardering voor de Brabantse wegen via het WOW-onderzoek (provinciale wegen): WOW >= vorig jaar

Mate van tevredenheid onder Brabanders en Brabantse ondernemers over hun reistijd en de voorspelbaarheid van de reistijd

- Ontwikkeling in waardering van het OV door reizigers: OV-klantenbarometer >= vorig jaar

Het provinciale wegennet ligt er goed onderhouden bij. Wegvakken met potentieel achterstallig onderhoud zijn met prioriteit opgepakt. De huidige onderhoudsbegroting (exploitatie als investeringen) is echter niet langer toereikend bij een gelijkblijvend kwaliteitsniveau. Dit is reeds eerder aangekondigd bij de eerste vaststelling KOPI. Bij de komende herijking van KOPI vindt hierover besluitvorming plaats.

Wat gaan we daarvoor doen?

Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

- We voeren planmatig beheer en onderhoud uit op de provinciale infrastructuur zoals afgesproken in de meerjarige uitvoeringsagenda (KOPI): de score van de kwaliteitsindicator voor de onderdelen bereikbaarheid, fietspaden en verkeersveilige inrichting binnen de vastgestelde bandbreedte.
- Nieuwe vorm van onderhoudscontracten, waarbij we het onderhoud per gebied vermarkten, zijn gegund in 2026.

Op basis van de meerjarenplanning is er groot onderhoud uitgevoerd op de N321 Grave – Cuijk en wordt er gestart met groot onderhoud op de N389 Etten-Leur – Zevenbergen. Daarnaast vinden er op verschillende plekken kleinschalige onderhoudswerkzaamheden plaats, zoals op de N283 bij Eethen, de N277 Midden Peelweg, de N639 tussen Chaam en Ulvenhout, en op het viaduct N285 over de A16 en spoor. De aanbesteding voor het Waardegedreven Onderhoud (WGO) is opgestart met beoogde gunning begin 2027. Dit contract heeft een beoogde looptijd van 8 jaar en heeft een totale waarde van ongeveer € 180 mln. verdeeld over 2 regio's.

Uitvoering OV-concessies en transitie gedeelde mobiliteit

Lopende concessies:

- We zorgen voor een betrouwbaar OV-systeem: rituitval in de concessies is (weer terug op) maximaal 0,2%.
- Brabants tarievenhuis is geschikt voor betalen met OV-pay.
- Bravoflex in alle concessies operationeel.

Nieuwe concessies:

- Voorbereidingen implementatie concessie Oost (vanaf medio december 2026) is afgerond.

- Voorbereiding aanbesteding nieuwe concessie Zuidoost (vanaf zomer 2029) is opgestart.
- Duurzame beschikbaarheid van 4 remises en stroomaansluitingen voor nieuwe concessie Oost en Zuidoost. (2028).

Transitie gedeelde mobiliteit:

- Samen met de gemeenten zorgen we voor voldoende aanbod van vormen van gedeelde mobiliteit dat aansluit bij de vraag van reizigers. Dit doen we door experimenten binnen en buiten de bestaande concessies: minimaal 3 initiatieven per jaar opgestart
- Passend bij de verschuiving van OV naar gedeelde mobiliteit, streven we ernaar dat het aanbod van mobiliteitsdiensten voor de gebruiker inzichtelijk is door in te zetten op een goed functionerend MaaS-platform (mobiliteit als dienst). Onderzoek naar de mogelijkheid voor een Brabantbreed MAAS-platform.

Er worden goede stappen gezet in het verbeteren van het OV-aanbod, zowel in het aanbod als de betrouwbaarheid (trendmonitor). Via de nieuwe OV-concessies lukt het om OV-aanbod in Brabant flink te verhogen. Ondanks wat opstartproblemen zorgen we met de introductie van Bravoflex in de hele provincie voor een OV dat iedereen toegankelijk blijft, zowel op plaatsen als op momenten met minder OV (avonden en weekenden).
Met het vernieuwen en plaatsen van displays bij ongeveer 500 haltes wordt de digitale reisinformatie voor Brabantse busreizigers de komende maanden fors verbeterd.
Er wordt een roadmap voor autonoom OV opgesteld. Met een pilot van autonoom OV bij de Efteling deze zomer wordt een eerste bouwsteen uitgerold.

Toch is er ook een aantal uitdagingen. Voor de exploitatie van de Brainportlijnen zijn extra middelen nodig. Hiervoor is een Statenvoorstel uitgewerkt. Voor de realisatie van de ZE-ambities en de continuïteit van toekomstige concessies beter te borgen zijn busremises met voldoende stroomaansluiting cruciaal. Met de aankoop van een bedrijfsperceel in Helmond en een bestaande busremise in Reusel zijn belangrijke stappen gezet. Toch blijft de beschikbaarheid van voldoende geschikte busremises in Zuidoost een aandachtspunt. Onvoldoende stroom leidt tot onzekerheid en hoge meerkosten vanwege het langer doorrijden met oud materieel, zoals bij busremise Roosendaal. Ook zijn er nog altijd leveringsproblemen van ZE-materieel. En is het nog niet zeker dat alle noodzakelijke stappen om de tijdelijke remise bij de Efteling te realiseren voor start van de nieuwe concessie afgerond zijn.

De efficiency van de OV-concessies staat onder druk als gevolg van de vele wegwerkzaamheden in Brabant en files door de toenemende verkeersintensiteiten. Samen met gemeenten en Rijk zorgen we voor doorstromingsmaatregelen voor het OV (o.a. busbanen en Bus op de Vluchtstrook).

Data, digitalisering en Smart Mobility

De focus van data en digitalisering ligt op een adequaat beheer én optimaal gebruik van hetgeen de afgelopen jaren is ontwikkeld. Doel is enerzijds om zo efficiënt mogelijk te werken en anderzijds om zo effectief mogelijke bijdrage aan de organisatiedoelstellingen te leveren. Ook verkeersmanagement is hierin een belangrijk onderdeel.

- Doelstellingen uit de Samenwerkingsovereenkomst Slimme en Duurzame Mobiliteit Brabantstad 2024-2028 zijn gerealiseerd (2028).

Op basis van de Samenwerkingsovereenkomst met de partners (B7-steden en RWS) wordt gewerkt aan de gezamenlijke doelstellingen op het gebied van verkeersmanagement, data en digitalisering. In 2026 vinden de voorbereidingen plaats om te komen tot een actualisatie van het Brabantbrede Verkeersmodel (BBMA) in 2027, een belangrijk instrument voor een goede besluitvorming.
Via het Programma SmartwayZ.NL is het Mobiliteitsprogramma van Eisen (MPV) opgeleverd, een "mobiliteitsblauwdruk" voor een gebiedsontwikkeling, waarin staat hoe bewoners, bezoekers en bedrijven zich straks duurzaam, veilig en efficiënt moeten kunnen verplaatsen.
.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor veilige mobiliteit

In Brabant streven we naar NUL verkeersslachtoffers. Elk verkeersslachtoffer is er één te veel.

- De ontwikkeling van het aantal dodelijke verkeersslachtoffers (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal dodelijke verkeersslachtoffers (conform CBS) < vorig jaar

Indicator	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Aantal dodelijke verkeersslachtoffers	99	91	141	120	114	123
waarvan op provinciale wegen	16	12	15	9	16	ntb

In 2030 hebben we de helft minder verkeersongevallen dan in 2019.

- De ontwikkeling van het aantal slachtoffers met lichamelijk letsel (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal slachtoffers met lichamelijk letsel

Indicator	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Aantal slachtoffers	2.417	1.985	2.015	2.391	2.263	2.398	ntb
waarvan op provinciale wegen	138	164	120	139	157	187	ntb

De sociale veiligheid is in 2030 toegenomen ten opzichte van 2020.

- De ontwikkeling van de OV-klantbarometer onderdeel veiligheid: OV-klantbarometer onderdeel sociale veiligheid >= vorig jaar

Na twee jaar van gestage daling is het aantal verkeersdoden in 2025 weer toegenomen naar 123. De provincie heeft daarmee nog steeds het hoogste aantal dodelijke verkeersslachtoffers. Bovendien zien we landelijk en in Brabant een stijgende trend in het aantal slachtoffers met lichamelijk letsel en een steeds groter aandeel betreft fietsers.
De CBS-cijfers laten nog slechts het topje van de ijsberg zien, omdat dit alleen ongevallen betreft waarbij de politie aanwezig is geweest. Er is dus sprake van een grote onderregistratie. Op dit moment onderzoeken we de mogelijkheden om in de toekomst een indicator te hanteren die een vollediger beeld geeft.

Een hoge inzet op verkeersveiligheid blijft dus bittere noodzaak. Met de Grensverleggende Aanpak Verkeersveiligheid willen we o.a. bereiken dat verkeersveiligheid een integraal onderdeel is van de maatschappelijke en ruimtelijke opgaven.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verkeersveiligheid

- Het risico op een verkeersongeval met letsel verkleinen, door het aanbod (infrastructuur) en het gebruik (verkeersgedrag) te verbeteren ten opzichte van de nul-situatie in Brabant. (< voorgaand jaar).
- We hebben € 10 mln. geïnvesteerd in deze bestuursperiode (2027) ter verbetering van de verkeersveiligheid van schoolfietsroutes.
- Kleinschalige maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid N615 Deense Hoek en N267 Kromme zijn gerealiseerd (2027).

Met de Grensverleggende Aanpak Verkeersveiligheid (in samenwerking met het programma SmartwayZ.NL) willen we o.a. bereiken dat verkeersveiligheid een integraal onderdeel is van de maatschappelijke en ruimtelijke opgaven. Verschillende projecten (o.a. Groen Licht, Toekomst in beweging en Route Nul) zijn opgestart in 2026.
Met gemeenten zijn afspraken gemaakt over verkeerseducatie, gedragsprojecten en de verbetering van de verkeerveilige inrichting van schoolfietsroutes. Via de Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP) wordt provinciale cofinanciering hiervoor ter beschikking gesteld. Ook werken we nauw samen met gemeenten, politie en Openbaar Ministerie bij de uitrol van communicatiecampagnes en de inzet van verkeershandhaving.
De provinciale projecten op de N615 en N267 worden nu voorbereid en in 2027 gerealiseerd.
Via de intensivering van de risicogestuurde en datagedreven aanpak verkeersveiligheid is het Brabantse verkeersveiligheidsmodel opgeleverd. Dit model is een applicatie waarmee de grootste risico's in het Brabantse verkeer- en vervoersysteem te analyseren zijn. Zo kan een risico-inschatting gemaakt worden voor ieder wegvak, fietspad, kruispunt of oversteekplaats in Brabant, om zo prioriteit aan te kunnen brengen in locaties en doelgroepen, zodat hier gerichte maatregelen en interventies op ingezet kunnen worden.
De indicator over de ontwikkeling van het risico op een verkeersongeval met letsel wordt nu opgesteld en de metingen worden verricht. De indicator kan voor het eerst over 2026 worden gerapporteerd.

Sociale veiligheid

- We zorgen voor een veilig OV-systeem: aantal incidentmeldingen is gelijk aan of lager dan in het voorgaande jaar.

Het aantal incidentmeldingen in OV is in 2025 licht gestegen. Voor 2026 zijn nog geen recente cijfers beschikbaar. Een mogelijke verklaring is dat meer verwarde personen in de maatschappij zich ook door vertaalt in het OV. Ook betere registratie bij vervoerders waardoor meer incidenten ook daadwerkelijk geregistreerd worden. Veiligheidsgevoel bij reizigers (OV-klantbarometer) is in 2025 gelijk gebleven ten opzichte van het jaar ervoor (8,0).

De Staten zijn geïnformeerd over een plan van aanpak voor het aanbrengen van verlichting op en langs provinciale fietsinfrastructuur voor het verbeteren van de sociale veiligheid naar aanleiding van een motie. Voor een aantal pilotprojecten op korte termijn zijn middelen gereserveerd in de reserve in het kader van de Programmering Mobiliteit. Structurele borging inclusief onderhoud is onderdeel van de herijking KOPI.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit

We gaan in Noord-Brabant uit van ten minste 50% reductie van broeikasgassen (waaronder CO_2) en ten minste 50% gebruik van duurzame energie.

- Ontwikkeling emissie broeikasgassen vanuit mobiliteit uitgedrukt in CO_2-equivalenten (in absolute aantallen in tonnen uitstoot) (Noord-Brabant): emissie < vorig jaar.

De uitstoot van overige emissies (NOx, fijnstof) is significant afgenomen in 2030. Op grond van het Schone Lucht Akkoord is het streven om in 2030 tot een reductie te komen van 50% van de negatieve gezondheidseffecten van verkeersemissies ten opzichte van 2016.

- Ontwikkeling concentratie NOx en fijnstof emissies in de lucht: emissie < vorig jaar

Het meest recente cijfer op basis van het Brabantse Verkeersmodel (BBMA) dateert van 2021. Naar aanleiding van de actualisatie van het BBMA zal in de loop van 2027 een recenter cijfer beschikbaar komen. We verwachten een aanzienlijke daling.

Wat gaan we daarvoor doen?

Duurzaamheid Provinciale infrastructuur

Energie en CO_2–reductie:
We blijven aansluiten bij het landelijk routepad ‘schoon en emissieloos bouwen’ en nemen dit op in alle onderhouds- en realisatiecontracten:

- Ontwikkeling in de reductie van de CO_2-footprint van het areaal: < vorig jaar.
- Ontwikkeling in het energieverbruik van alle systemen binnen het areaal: < vorig jaar.

Materialen:
We blijven aansluiten aan bij de landelijke transitiepaden voor verduurzaming van asfalt en kunstwerken en implementeren hieruit voorkomende maatregelen en/of voorgestelde methoden voor zover deze passen binnen onze opgave:

- Ontwikkeling in het % van de onder- en tussenlagen waar minimaal 50% hergebruikt materiaal in zit.
- Ontwikkeling in het % van de deklagen waar minimaal 50% hergebruikt materiaal in zit.

Het aspect duurzaamheid (emissiereductie en circulariteit) is geïntegreerd in het proces van aanbesteden van infrastructurele projecten. Hierdoor zal ook in 2026 een verdere verbetering zichtbaar zijn op deze onderdelen. De indicatoren zijn bij de jaarrekening beschikbaar.

ZE-ambities OV-concessies

- We zorgen voor een schoon OV-systeem: in 2030 100% elektrische bussen in de concessies in Brabant:

Indicator	2025	2026	2027	2028	2029	2030
% elektrische bussen	54%	80%	80%	89%	89%	100%

Eind 2025 is het percentage op 44% uitgekomen. Iets lager dan de doelstelling, vanwege de late levering van ruim 100 elektrische bussen in concessie West-Brabant. Inmiddels zijn hiervan 48 bussen voor de zomer ingestroomd en stromen 42 bussen na de zomer in. Hiermee verwachten we op ongeveer 75% in 2026 uit te komen. Vanwege de hoge investeringskosten en tekort aan stroom is ervoor gekozen om te streven naar volledig elektrisch bij de start van een nieuwe concessie Zuidoost (2029). In de verlenging van Zuidoost zijn wel al aanvullende afspraken over stappen in de ZE-ambities gemaakt via het gebruik van Biodiesel.
Belangrijke stappen zijn gezet in de ontwikkeling van busremises in eigen beheer én met voldoende stroomaansluiting op termijn om bussen te kunnen laden. Zo zijn percelen aangekocht in Helmond en Reusel. We zijn nog bezig met busremises in en rond Eindhoven. Extra capaciteit is nodig om ook de groei te kunnen faciliteren. Met name in concessie Zuidoost blijft het nog steeds een uitdaging met grote tijdsdruk op voldoende stroomaansluiting bij de start van de nieuwe concessie.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- De spanning op de arbeidsmarkt voor de vervoerders is afgenomen, maar blijft een aandachtspunt.
- Netschaarste en leveringsproblemen kunnen ervoor zorgen dat de ZE-ambities in het OV niet in het gewenste tempo realiseerbaar zijn en/of tot meerkosten leiden.
- Ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving omtrent stikstof hebben invloed op infrastructurele projecten. Kleine aanpassingen aan infrastructuur als onderdeel van onderhoudsprojecten kunnen niet mogelijk zijn.
- Prijsstijgingen en problemen met levering van materialen vormen een risico voor infrastructurele onderhoudsprojecten. Dit wordt ook in grote mate beïnvloed door de huidige wereldwijde instabiliteit.
- Klimaatverandering leidt tot extra (dagelijks) onderhoud.
- De toename van incidenten en meldingen op onze provinciale wegen leidt tot extra druk op de onderhoudsbegroting.
- Krapte op de arbeidsmarkt voor technische personeel raakt de taak van beheer en onderhoud provinciale wegen.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

8. Basisinfrastructuur mobiliteit	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	257.384	-2.894	254.489
Baten	11.415	-722	10.693
Saldo baten en lasten	245.969 N	2.172 V	243.797 N

9 Programma Mobiliteitsontwikkeling

Inleiding

De uitvoering van het programma 09 Mobiliteitsontwikkeling staat onder druk.

We ontwikkelen het Brabantse mobiliteitssysteem verder langs de vier netwerken: wegennet, spoornetwerk, hoofdfietsnetwerk en de goederencorridor. Bij een aantal projecten staat de uitvoering en/of de bekostiging ter discussie.

Vanwege de reeds doorgevoerde herprioriteringen van het Mobiliteitsfonds is een aantal rijksinfraprojecten gepauzeerd. Ook in 2026 komt er nog een nieuwe herprioritering door het kabinet met mogelijk gevolgen voor rijksprojecten in Brabant. Omdat de financiële middelen zo onder druk staan bij het Rijk, zijn er daarnaast in meerdere projecten discussies over aanvullende kosten, risico's en indexatie.

Daarnaast is er door de aanhoudende stikstofproblematiek bij de rijksinfraprojecten die wel doorgaan (A58 Tilburg – Eindhoven en N65 Vught – Helvoirt – Haaren) voorlopig nog geen zicht op realisatie. In 2026 zal voor de N65 het voorlopig ontwerp van een korte termijn maatregelenpakket worden vastgesteld. Regie is in handen van de gemeente.
Voor een aantal gepauzeerde projecten zijn aanvullend maatregelpakketten afgesproken (o.a. voor A58 Tilburg - Breda, A2 Deil – 's-Hertogenbosch en A67 Eindhoven - Asten) om de impact van het pauzeren te verminderen en deze zijn vooral gericht op het onderliggende wegennet en de mobiliteitstransitie. In 2026 worden deze pakketten uitgewerkt en gaan vanaf 2027 gerealiseerd worden.

Met aanpassingen en/of aanvullende maatregelen kunnen de meeste projecten op het provinciale wegennet worden uitgevoerd. De N285 Noordelijke randweg Zevenbergen is volop in uitvoering ondanks één jaar vertraging vanwege verschuiving van werkzaamheden door de treinvrije-periode, voor de N605 bij Volkel wordt dit jaar een definitief ontwerp vastgesteld en wordt vanaf 2027 gestart met de daadwerkelijke realisatie van de N264 Haps – Odiliapeel. Wel zien we de kosten van realisatie in een aantal gevallen toenemen.
Voor de reconstructie van de N279 Veghel - Asten en de N284 Reusel – Bergeijk moet blijken op welke termijn deze kunnen worden uitgevoerd. Begin 2027 verwachten we besluitvorming over het voorkeursalternatief N279. Voor de N629 Dongen - Oosterhout is in ieder geval duidelijk dat deze vanwege stikstof op korte termijn niet realiseerbaar is. Een pakket van overbruggingsmaatregelen wordt samen met de gemeente in 2026 en 2027 uitgevoerd.

Door de verstedelijkings- en woningbouwopgave zal de mobiliteit in Brabant toenemen waardoor de druk op het Brabantse Mobiliteitssysteem verder wordt vergroot. Daarbovenop komt nog de ontwikkeling van de Brainportregio. Door de grote toename van arbeidsplaatsen zal de vraag naar mobiliteit alleen nog maar verder toenemen. Om Brabant bereikbaar én leefbaar te houden, is versnelling van de mobiliteitstransitie (naar actieve en gedeelde vormen van mobiliteit) nodig. De

ambities liggen vast in het Toekomstbeeld OV 2040 (TBOV 2040), het Brabants Toekomstbeeld Fiets (BTF) en de Meerjarige Multimodale Mobiliteits Pakketten (MMMPs) die per stedelijke regio zijn opgesteld.

Bij het uitgestelde BO-MIRT begin 2026 is het voorkeursalternatief voor zowel Spoorknoop Eindhoven (stap 1 SKE Westelijke emplacement) als de Multimodale Knoop (MMK inclusief busstation) vastgesteld. Voor MMK wordt dit jaar nog een Bestuursovereenkomst afgesloten die nodig is om te kunnen starten met de plan- en studiefase.
De regionale verkenning voor de Brainportlijnen, in combinatie met de MIRT-verkenning A2/N2 en de regionale verkenning Noord-Westelijke ontsluiting, loopt. De Brainportlijnen bestaan uit twee netwerken: een stedelijke OV-as (Trambus) en regionale lijnen (Brabantliners) en kennen sterke samenhang met de andere verkenningen. Begin 2027 wordt het voorkeursalternatief voor de Brainportlijnen vastgesteld. Het realisatiebesluit voor de Noord-Westelijke ontsluiting van de werklocatie BIC-Noord (onderdeel van convenant Beethoven) wordt genomen in 2026 (uitvoering 2027 en 2028) en is de eerste stap in de realisatie van de Brainportlijnen. Voor de exploitatie van de Brainportlijnen is een Statenvoorstel uitgewerkt (zie begrotingsprogramma 08).
De BO-MIRT afspraak over het voorkeursalternatief Bosch Centraal inclusief financiering wordt vertaald naar een Bestuursovereenkomst die nodig is om te kunnen starten met de plan- en studiefase.

De realisatie van de het Brabantse hoofdfietsnetwerk vordert gestaag. Met de realisatie van het laatste deel in Nuenen is de snelfietsroute Eindhoven - Helmond opgeleverd en start de realisatie van de laatste schakel van de route Bergen op Zoom – Roosendaal. Via het Korte Termijn Maatregelenpakket (KTM) zijn verschillende doorfietsroutes in de regio Eindhoven in uitvoering om omliggende gemeenten (o.a. Best, Oirschot, Bergeijk, Reusel en Veldhoven) via een uitgebreid netwerk te verbinden met Eindhoven en de werklocaties. Link naar een actueel overzicht netwerk.

Op de goederencorridor zijn bij BO-MIRT aanvullende afspraken gemaakt in het kader van de realisatiepacten Tilburg en Moerdijk. Ook is er een bestuursovereenkomst gesloten voor de herinrichting van het bedrijventerrein Loven in combinatie de aanpak van het Wilhelminakanaal. De werkzaamheden voor herbouw Sluis II worden in de tweede helft van 2026 gegund.
Op basis van het actieplan truckparkings zijn verspreid over Brabant verschillende locaties voor een mogelijke truckparkings in beeld om samen met gemeenten het tekort aan plaatsen aan te pakken. In de loop van 2027 zal dit leiden tot een concreet plan van aanpak

De Multimodale Mobiliteitsagenda (MMA) is vastgesteld. Hiermee is er een gezamenlijke en wederkerige mobiliteitsagenda tussen Rijk en regio voor de komende jaren. Het adaptieve ontwikkelpad als uitwerking hiervan inclusief prioritering wordt eind 2026 bij BO-MIRT vastgesteld.

Via de Programmering Mobiliteit worden de Staten jaarlijks geïnformeerd over projecten van de mobiliteitsportefeuille en de (financiële) vertaling van de gemaakte afspraken. De huidige afspraken zijn financieel gedekt. Besluitvorming over financiële middelen voor nieuwe ambities vindt plaats in het kader van een nieuw bestuursakkoord.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

De (multimodale) reistijd is in 2030 in 95% van de gevallen conform de voorspelling + of – 5 minuten.

- De ontwikkeling van de werkelijke gerealiseerde reistijd per auto ten opzichte van de freeflow reistijd (Noord-Brabant & provinciale wegen, naar typen wegen): < vorig jaar.

*Freeflow = reistijd buiten de spits zonder vertraging.

De onzekerheid over de (termijn van) realisatie van een aantal infrastructurele projecten, zowel op het rijkswegennet als op provinciale wegen, verhogen de druk op het Brabantse mobiliteitssysteem. Het belang van de realisatie van deze projecten én van extra maatregelen op de andere netwerken neemt hierdoor toe. De indicator is bij de jaarrekening beschikbaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

OV-netwerk

We werken aan de doorontwikkeling van het OV-netwerk:

- Oplevering regionale verkenning Brainportlijn (onderdeel MIRT-verkenning A2/N2, Brainportlijn en Noordwestelijke ontsluiting Brainport) inclusief afspraken over exploitatie Brainportlijn (2026).
- Planstudie Spoorknoop Eindhoven gereed n.a.v. voorkeursalternatief MIRT-verkenning (2027).
- Definitief ontwerp voor HOV4 Eindhoven is vastgesteld in 2026 (oplevering: 2030).
- Gunning spoorzone Gilze en Rijen in 2026 (oplevering: 2029).
- Deelprojecten Bus op de Vluchtstrook zijn gerealiseerd: A50 en A2 (2026).
- Bus Rapid Transit (BRT) Breda – Gorinchem - Utrecht: Bestuursovereenkomst over realisatie Hub Sleeuwijk De Tol (oplevering: ntb)

Uitvoering van rijksprojecten (derden):

- Realisatie Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Vught: start bouw verdiepte ligging, station en spoor in 2026 (oplevering: 2030).
- Realisatie Maaslijn door derden (provincie niet risicodragend): oplevering in 2027.

De regionale verkenning van de Brainportlijnen wordt begin 2027 opgeleverd. Dit kent namelijk grote afhankelijkheid met de MIRT-verkenning A2/N2 (oplevering eind 2026) vanwege Bus op de Vluchtstrook of doelgroepstroken. Voor de exploitatie van de Brainportlijnen is een Statenvoorstel uitgewerkt met beoogde besluitvorming in het najaar 2026 vóór de start van de aanbesteding concessie Zuidoost-Brabant met het (ontwerp) Programma van Eisen.
De planstudie Spoorknoop Eindhoven wordt in 2027 opgestart naar aanleiding van het besluit over het voorkeursalternatief begin 2026 en heeft een doorlooptijd tot en met 2029.
Aanpak Spoorzone Gilze en Rijen is gegund.
Het project Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Vught heeft een vertraging opgelopen van één jaar door verzakkingen bij damwandwerkzaamheden. De oplevering wordt nu 2031. Bij PHS Boxtel is vanwege stikstofbelemmeringen voorlopig nog geen zicht op realisatie.

Naar verwachting wordt het definitief ontwerp voor HOV4 nog in 2026 door de gemeenteraad vastgesteld. De realisatie wordt in fases uitgevoerd in de periode 2027-2033.
De oplevering van de Maaslijn staat officieel nog steeds gepland voor december 2027, maar met een reële kans op uitloop naar 2028.
Bus op Vluchtstrook rondom Eindhoven is gerealiseerd op achtereenvolgens A67 en A2 en wordt conform planning dit najaar op de A50 uitgerold.

Wegennet

Provinciaal wegennet:

- Er is een besluit genomen over het voorkeursalternatief voor de N279 Veghel – Asten n.a.v. de Notitie Detail en Reikwijdte (NDR) (2027).
- Er is een besluit genomen over vervolgmaatregelen voor de N629 Dongen – Oosterhout n.a.v. het pauzeren voor onbepaalde tijd.
- Project N285 Noordelijke randweg Zevenbergen is opgeleverd (2027).
- Er is een besluit genomen over de N605 Volkel.

Rijkswegennet:

- Oplevering MIRT-verkenning A2/N2, Brainportlijn en Noordwestelijke ontsluiting Brainport (2027)
- Start realisatie van korte termijn maatregelenpakket N65 op basis van besluit stuurgroep (saneren aansluitingen, bermbeveiliging, geluidsschermen, herinrichting kruispunt, snelheidscontrole en fietstunnels) in 2026 (oplevering: 2030).
- Oplevering van de versnelde aanpak van knooppunt Hooipolder (onderdeel van verbreding A27) in 2026.

De Staten zijn geïnformeerd over de voortgang van provinciale infraprojecten. De complexiteit en realisatiekosten van veel infrastructurele projecten nemen toe. Vertragingen kunnen ook ontstaan ook door de behandeltijd van procedures en bezwaren door de Raad van State. Op basis van een motie is in IPO-verband hier aandacht voor gevraagd. De motie is hiermee afgedaan.
Voor de N279 Veghel – Asten is de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) opgeleverd en dit dient als basis voor besluitvorming over het voorkeursalternatief begin 2027. Er bestaan nog wel zorgen over de termijn van realiseerbaarheid én de bekostiging.Voor de N629 Dongen – Oosterhout is stikstof een belemmering voor realisatie op korte termijn.
Vanwege het plannen van werkzaamheden rondom treinvrije perioden wordt het project N285 Noordelijke randweg Zevenbergen één jaar later opgeleverd.
In verband met het pauzeren van de reconstructie van de N65 Vught – Helvoirt – Haaren wordt nog in 2026 een pakket van korte termijn maatregelen N65 vastgesteld, zodat de uitvoering vanaf 2027 kan plaatsvinden. De regie ligt bij de gemeente Vught.
De versnelde aanpak van het knooppunt Hooipolder ligt nog steeds op schema. De rest van planning van de A27 is naar achteren geschoven.

(Snel-)fietsroutenetwerk

- Om het fietsgebruik te stimuleren realiseren we een netwerk van snelfietsroutes: snelfietsroutes van het programma Fiets in de Versnelling 2016-2020 zijn gerealiseerd (6 in 2025, 7 in 2026 en 9 in 2027).

- Alle afspraken over hoofdfietsnetwerk Meerjarige Multimodale Mobiliteitsprogramma;s (MMMP's) n.a.v. BO-MIRT 2024 zijn uiterlijk 2026 vertaald naar bestuursovereenkomsten (RMP 2026 en 2027).

De contouren van het Brabantse hoofdfietsnetwerk liggen vast in het Brabants Toekomstbeeld Fiets. De realisatie van de 9 snelfietsroutes in 2027 is nog steeds in beeld. De verdere uitbreiding met doorfietsroutes zijn onderdeel van regionale pakketten, zoals het Korte Termijn Maatregelenpakket van de Brainportdeal en het Maatregelenpakket A58 Tilburg – Breda.
Concreet worden Eindhoven – Helmond, Bergen op Zoom – Roosendaal en Tilburg – Oosterhout in 2026 opgeleverd en is de realisatie Waalwijk – 's-Hertogenbosch (onderdeel van de Gebiedsopgave Oostelijke Langstraat) opgestart en is in 2028 klaar.
Fietsstimulering is onderdeel geworden van de integrale werkgeversgsaanpak via Brrainport Bereikbaar en Brabant Bereikbaar. De voorbereidingen voor de brede uitrol van de landelijke aanpak 'Kort ritje. Da's zo gefietst' zijn opgestart en vindt plaats via de uitvoeringsorganisaties.
Er is een onderzoek uitgevoerd naar de verbetering van fietsparkeren bij (H)OV-haltes. Hiervoor zijn in het kader van het Bestuursakkoord middelen voor gereserveerd. De uitvoeringsafspraken hierover (vooral gemeenten) worden gemaakt in het kader van de Regionale Mobiliteitsprogramma's. Dit is een voorbeeld hoe we verschillende modaliteiten met elkaar verbinden tot een samenhangend mobiliteitssysteem.

Goederencorridor

Goederenvervoer richt zich met name op de verduurzaming en ketenoptimalisatie op de corridors Rotterdam – Venlo en Amsterdam – Antwerpen:

- Bestuursovereenkomst over verbetering en optimalisatie haven Loven Tilburg in 2026.
- Gunning uitvoering Herbouw Sluis II Wilhelminakanaal in 2026 (oplevering: 2029).
- Realisatiepacten Tilburg en Moerdijk (BO-MIRT afspraken uit 2023 respectievelijk 2024) zijn gerealiseerd (2027).

De werkzaamheden Herbouw Sluis II Wilhelminakanaal worden nog dit jaar gegund.
Begin 2026 zijn tijdens het uitgestelde BO-MIRT via een bestuursovereenkomst de afspraken bekrachtigd over de optimalisatie én herstructurering (via de oprichting van een fonds) van het havengebied Loven Tilburg.
Bij BO-MIRT is er € 1 mln. aan extra rijksmiddelen beschikbaar gesteld voor het realisatiepact Moerdijk. Het realisatiepact bevat o.a. het uitbreiden van de spoorcapaciteit tussen Lage Zwaluwe en Moerdijk, zero emissie rangeren, het efficiënte gebruik van het eindspoor op de Middenweg als opstelspoor, betere wegontsluiting en een digitaliseringsopgave. 2026 staat vooral in het teken van onderdelen voor de spooropgave Moerdijk. Hierbij vinden in 2026 vinden in 2026 geen grote fysieke bouwprojecten plaats, maar betreft het vooral operationele verbeteringen, digitalisering en de voorbereiding van de realisatie van het uitbreiden van de spoorcapaciteit (start uitvoering nog onbekend).
Er is gestart met de verbetering van de ontsluiting van het bedrijventerrein Moerdijk door aanpassing van aansluiting 26 op de A17 ("De Entree" van Port of Moerdijk). De oplevering is in 2027 en hiervoor zijn extra Rijksmiddelen ontvangen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem.

Het aantal multimodale ketenverplaatsingen* in personen- en goederenvervoer in Brabant is in 2030 verdubbeld ten opzichte van 2019.

- Ontwikkeling modal split in het personenvervoer van weg naar openbaar vervoer en fiets (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar
- Ontwikkeling modal split in het goederenvervoer van weg naar spoor en water (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

*Bij multimodale ketenverplaatsing is er sprake van een combinatie van meerdere (duurzame) vervoerwijzen voor één verplaatsing. Modal split houdt de verdeling in tussen modaliteiten.

Via het versnellen van de mobiliteitstransitie en het bevorderen van goederenvervoer via water en spoor middels de realisatiepacten Tilburg en Moerdijk bevorderen we de modal split. De indicatoren zijn beschikbaar bij de jaarrekening.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkeling knooppunten / mobiliteitshubs

- Er zijn minimaal 2 mobiliteitshubs gerealiseerd in de Brainportregio (2027).
- Planstudie Multimodale Knoop Eindhoven (MMK) gereed n.a.v. voorkeursalternatief MIRT-verkenning (2027).
- Planstudie OV-knoop Bosch Centraal gereed n.a.v. voorkeursalternatief MIRT-verkenning (2027).

Er wordt gewerkt aan het realiseren van 6 Brainporthubs op de corridors langs de autosnelwegen in alle windrichtingen rondom Eindhoven met ieder een eigen planning. Voor de Brainporthub langs de corridor A2 Noord te Best is een Bestuursovereenkomst ondertekend. De beoogde realisatie is vóór 2028 vanwege de opening van de nieuwe ASML-locatie op BIC-Noord en maakt onderdeel uit van de afspraken in het convenant Beethoven. De overige locaties voor een mogelijke Brainporthub bevinden zich nog in de studiefase.

Voor de Multimodale Knoop Eindhoven (MMK) is een Voorkeursalternatief passend binnen het financieringskader vastgesteld. In 2026 wordt een Bestuursovereenkomst gesloten die noodzakelijk is om te kunnen starten met de plan- en studiefase. Voor de projectbeslissing voor realisatie wordt gericht op 2029.

Voor de OV-knoop Bosch Centraal is bij het BO-MIRT begin 2026 door de partners gezorgd voor een sluitende begroting voor het voorkeursalternatief. Op basis van de in 2026 te sluiten bestuursovereenkomst kan gestart worden met de planstudiefase. Dat resulteert in een projectbeslissing voor de realisatie in 2029.

Mobiliteitspakketten

- Er is een besluit genomen over een mobiliteitspakket voor de A67.
- Afspraken mobiliteitspakketten voor stedelijke regio's Tilburg - Breda, 's-Hertogenbosch, Bergen-op-Zoom – Roosendaal en Metropool Regio Eindhoven (MRE) bij BO-MIRT 2024 zijn uiterlijk in 2026 vertaald in de Regionale Mobiliteitspakketten 2026 en 2027 (RMP's).

Met de inzet van restbudgetten door het Rijk en cofinanciering door de gemeenten is er een mobiliteitspakket met maatregelen afgesproken om de impact van het pauzeren van de A67 te verminderen. De provincie draagt financieel niet direct bij aan het pakket.
Na een intensief en interactief proces met de regio's zijn de Meerjarige Multimodale Mobiliteitspakketten (MMMP's) vastgesteld en deze zijn vertaald naar uitvoeringsmaatregelen via de Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP's). De provincie investeert hiermee deze bestuursperiode € 120 mln. in drie stedelijke regio's. Het criterium van uitvoeringsgereed wordt hierbij als randvoorwaarde gehanteerd.
De regio Zuidoost valt binnen de afspraken van het Korte Termijn Pakket van het convenant Beethoven.

Multimodaal goederenvervoer

- Er zijn minimaal 3 geschikte locaties voor Clean Energy Hub's (CEH's) voor weg of binnenvaart gerealiseerd (1 in 2025, 2 in 2026 en 3 in 2027).

Er worden op 3 locaties momenteel haalbaarheidsonderzoeken gedaan voor de realisatie van CEH's met tenminste één zero emissie brandstof (batterij-elektrisch en waterstof) en één hernieuwbare brandstof Daarnaast worden rijksmiddelen beschikbaar gesteld via een rijksregeling CEH. In 2026 wordt met deze rijksmiddelen en aangevuld met provinciale cofinanciering een provinciale subsidieregeling opengesteld voor realisatieprojecten en haalbaarheidsonderzoeken. Daarmee is het de verwachting dat in 2027 er minimaal 3 CEH's gerealiseerd kunnen zijn.

Smart Mobility

- Het werkprogramma SmartwayZ.NL 2024-2027 is uitgevoerd (2027).
- Er zijn vervolgafspraken gemaakt over de vastgestelde Multimodale Mobiliteitsagenda (MMA) bij BO-MIRT 2026.
- Regionale doorvertaling van Bereikbaarheid op Peil (2026).
- In het kader van de gedragsaanpak opzetten en financieren van de nieuwe uitvoeringsorganisatie Brabant Bereikbaar (2027).
- Implementeren van maatregelen in het kader van Spreiden & Mijden in samenspraak met Ministerie van IenW (2027).

Via de jaarrapportage SmartwayZ.NL 2025 zijn de Staten geïnformeerd over de inhoudelijke voortgang van het werkprogramma SmartwayZ.NL.
De Multimodale Mobiliteitsagenda (MMA) is vastgesteld en vormt de gezamenlijke basis voor toekomstige investeringen en maatregelen in het mobiliteitssysteem van Zuid-Nederland. In het najaar willen we ook het adaptief ontwikkelpad (roadmap inclusief prioritering) en de ontwikkellijnen (Gedrag, Innovatie, Ontwikkelend beheer) vaststellen. Daarnaast is de landelijke aanpak Bereikbaarheid op Peil regionaal vertaald, waarmee de focus verschuift van het oplossen van infrastructurele knelpunten naar het bereikbaar houden van mensen, voorzieningen en economische kansen. Dit zetten we door richting 2027 waarin we in de samenwerking tussen rijk en regio verder invullen.
Ook zijn belangrijke stappen gezet in de gedragsaanpak. Via Brabant Bereikbaar wordt in 2026 gewerkt aan Brabantbrede (samen met Brainport Bereikbaar) uitvoering die werkgevers, onderwijsinstellingen en reizigers ondersteunt bij slimme en duurzame mobiliteitskeuzes. Een belangrijke mijlpaal was de besluitvorming binnen het programma Spreiden & Mijden. Door de hechte samenwerking tussen het Rijk, de regio en SmartwayZ.NL zijn tijdens het BO-MIRT afspraken gemaakt over een gezamenlijke aanpak

voor heel Zuid-Nederland, inclusief een forse aanvullende rijksbijdrage voor de verdere uitvoering. Daarmee wordt de succesvolle gedragsaanpak de komende jaren aanzienlijk opgeschaald.
In het kader van autonoom openbaar vervoer wordt deze zomer een pilot met een autonoom rijdende shuttle bij de Efteling uitgevoerd. Op basis van de resultaten worden de vervolgacties bepaald.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor mobiliteit voor iedereen.

Onderwijs-, zorg-, werk-, recreatie-, natuur- en dagelijkse voorzieningen en sociale contacten zijn in 2030 goed bereikbaar voor iedereen.

- Ontwikkeling van de nabijheid van voorzieningen in verschillende type regio's en voor verschillende type modaliteiten.

We zien de afgelopen jaren een licht oplopende trend voor alle type voorzieningen van het aantal buurten dat niet meer binnen de marge van de afgesproken afstand valt. Dit kan betekenen dat het voor specifieke doelgroepen lastiger wordt om bepaalde voorzieningen te bereiken. Met de introductie van Bravoflex in heel Brabant zorgen we ervoor dat de voorzieningen wel voor iedereen toegankelijk blijven. Ook de verdere ontwikkeling van het hoofdfietsnetwerk moet hieraan bijdragen.
Binnen de landelijke aanpak van Bereikbaarheid op Peil (via SmartwayZ.NL) is er extra aandacht voor deze doelstelling. Deze aanpak is het nieuwe, brede mobiliteits- en ruimtelijke-ordeningsbeleid van het kabinet (vastgesteld in 2025) om ervoor te zorgen dat iedereen in Nederland binnen acceptabele tijd toegang houdt tot essentiële voorzieningen, banen en goederen. Het is een omslag van *knelpunten oplossen in het wegennet* naar *bereikbaarheid van mensen en voorzieningen centraal stellen*.

Wat gaan we daarvoor doen?

Toegang tot mobiliteit

We stimuleren dat elke Brabander in de gelegenheid is om te fietsen en dat ook zo lang mogelijk kan blijven doen. Daartoe faciliteren we voor de fietsende ouderen het programma Doortrappen van het ministerie van IenW: in 2027 minimaal 45 gemeenten (=80% van Brabantse gemeenten) die meedoen met Doortrappen.

Het aantal gemeenten met een programma Doortrappen is verder gestegen van 37 eind 2025 naar 39 medio 2026. De doelstelling van 45 in 2027 is daarmee nog steeds realistisch.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.

- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar.

Op basis van de herijking van de het Actieplan geluid Noord-Brabant eind 2024 is het aantal geluidgehinderden afgenomen van 5.950 woningen naar 5.854. Met de

invoering van de nieuwe omgevingswet is de ambitie om breder te kijken dan alleen de provinciale wegen, hierbij zijn we afhankelijk van de landelijke ontwikkelingen voor de invoering van het digitaal stelsel omgevingswet. Voor nu blijft het actieplan en de daarin vastgestelde ambitie leidend.

Wat gaan we daarvoor doen?

Omgevingskwaliteit en leefbaarheid

- Realiseren Schaalsprong Fiets: 20% meer fietsers (op de snelfietsroutes in 2027 t.o.v. 2017) in samenwerking met de Brabantse gemeenten. Hiermee dragen we bij aan de doelstelling van drie extra gezonde levensjaren voor de Brabantse burger.

Uit metingen snelfietsroutes blijkt dat bijna 20% van de gebruikers voorheen dezelfde route op een andere manier aflegde (bv. auto). Daarnaast gaf 37% aan meer te zijn gaan fietsen. De komende tijd wordt het aantal telpunten verder uitgebreid om zo de ontwikkeling van fietsintensiteiten op het Brabantse netwerk nog beter in beeld te krijgen. Fietsstimulering is integraal onderdeel van de doelgroepenbenadering en wordt uitgevoerd via de nieuwe uitvoeringsorganisatie Brabant Bereikbaar. Met het Rijk zijn afspraken gemaakt inclusief financiering over het intensiveren van de gedragsaanpak.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Het pauzeren van een aantal rijkswegenprojecten en nog een mogelijke herprioritering van het Mobiliteitsfonds heeft invloed op de bereikbaarheid van Brabant.
- Ontwikkelingen in wet- en regelgeving rondom stikstof en vergunningverlening kunnen de realisatie én de kosten van (infrastructurele) projecten beïnvloeden.
- Onzekerheid en vertraging in de doorlooptijden bij behandeling door de Raad van State heeft invloed op de haalbaarheid en zekerheid van de planningen van projecten.
- De huidige instabiliteit op het wereldtoneel zorgt voor onzekerheid over de beschikbaarheid van materialen en grondstoffen en over de prijsontwikkeling. Projecten kunnen hierdoor ineens vertragen en/of flink duurder worden.
- De mate van cofinanciering door Rijk en regio kan de haalbaarheid van opgaven en projecten beïnvloeden. Ook staan steeds vaker gemaakte afspraken met het Rijk ter discussie vanwege grote tekorten op de rijksbegroting.
- De wijze van financieren van de afspraken met de regio in het kader van de Regionale Mobiliteitsprogramma's en de regelgeving rondom de lastneming kan het ritme van de besteding van de provinciale begroting beïnvloeden. Hierdoor kan onder- of overbesteding ontstaan in een specifiek jaar. We zijn hierin in belangrijke mate afhankelijk van (de uitvoering door) gemeenten.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

9. Mobiliteitsontwikkeling	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	135.194	3.817	139.011
Baten	3.483	-983	2.500
Saldo baten en lasten	131.711 N	4.800 N	136.511 N

10 Programma Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd

Inleiding

Het programma loopt op koers. Cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd dragen bij aan een levendig Brabant voor iedereen. Vanuit het beleidskader Levendig Brabant 2030 en de uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2024-2027 werken we verder aan het vergroten van deelname, toegankelijkheid en maatschappelijke impact.

Samen met de uitvoeringsorganisaties is een roadmap publieksbereik ontwikkeld, die richting geeft aan de gezamenlijke inzet om de komende jaren meer en meer verschillende Brabanders te bereiken. Daarnaast is de eerste bijdrage vanuit cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd aan een maatschappelijke opgave gestart op het thema energierechtvaardigheid. Twee nieuwe trajecten op de thema's sport en landbouw & voedsel zijn in voorbereiding. Hierbij worden creatieve professionals ingezet om vanuit andere perspectieven nieuwe oplossingsrichtingen voor maatschappelijke opgaven te verkennen. Ook zetten BrabantSport, Kunstloc en partners een volgende stap in de ontwikkeling van de Brabantse street culture & sports scene door dertien projecten te ondersteunen en met het Brabant Street Platform een netwerk van circa veertig organisaties uit verschillende steden en disciplines te versterken (zie nieuwsbericht).

In de afgelopen periode zijn verdere stappen gezet om meer Brabanders in aanraking te brengen met cultuur. De subsidieregeling Cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd in de Mix is opnieuw opengesteld om samenwerkingsprojecten te ondersteunen die bijdragen aan een levendig, gezond en leefbaar Brabant. Daarnaast is een nieuwe subsidieronde gestart voor kunst en cultuur met als doel een breder en diverser publiek te bereiken. Met de pilot Cultuurbus wordt gewerkt aan het beter bereikbaar maken van kunst en cultuur voor basisscholen.

Ook is gewerkt aan de verdere versterking van de culturele infrastructuur. Naar aanleiding van het onafhankelijke onderzoek naar de subsidieregeling professionele kunsten zijn verbeteringen in het subsidieproces aangekondigd richting de regeling vanaf 2029 (zie Statenmededeling). Hiermee blijven we werken aan een transparant en toekomstbestendig stelsel voor professionele kunsten in Brabant.

Binnen erfgoed blijven we investeren in behoud én ontwikkeling. Samen met het Rijk ondersteunen we jaarlijks de restauratie van twaalf rijksmonumenten in Brabant, zodat waardevol erfgoed behouden blijft voor toekomstige generaties. Daarnaast blijkt de molenroederegeling succesvol: inmiddels zijn veertien molens ondersteund bij het behoud van dit karakteristieke Brabantse erfgoed. Ook zetten we stappen in het behoud en de versterking van cultuurhistorische landschappen, zoals bij Oud Herlaer, waar erfgoedontwikkeling wordt verbonden met maatschappelijke opgaven zoals klimaatadaptatie.

Ook op het gebied van sport zijn verdere stappen gezet. In de afgelopen periode is besloten een bijdrage te leveren aan het EK Wielrennen 2028 en zijn via het BrabantSport Fonds elf nieuwe sportprojecten ondersteund. Deze projecten richten zich op het toegankelijker maken van sport en

beweging in Brabantse wijken, juist op plekken waar meedoen niet vanzelfsprekend is. Hiermee versterken we de inzet om de kracht van sport breder in Brabant te benutten.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van een passend aanbod

Indicatoren:

- Bezoekersaantallen cultuur, erfgoed en sport.
- Aandeel van de inwoners in Brabant dat jaarlijks cultuur en sport bezoekt of actief beoefent. Streefwaarde: toename t.o.v. huidige score (er is groei)
- Tevredenheid inwoners met het culturele aanbod.
  Aandeel van de inwoners in Brabant dat een positief oordeel heeft over het aanbod in onze provincie van tentoonstellingen, podiumkunsten en bioscopen. Streefwaarde: we streven naar een groeiende tevredenheid (huidige score 7,4 (2025)).
- Tevredenheid inwoners met het sport- en bewegingsaanbod
- Aandeel van de inwoners dat een positief oordeel heeft over het sport- en bewegingsaanbod. Streefwaarde: we streven naar een groeiende tevredenheid (huidige score 84% (2022)).
- Internationale bezoekers aan Noord-Brabant
  Het aantal bezoekers van buiten de provincie die minimaal één nacht in Brabant doorbrengt. Streefwaarde: we streven naar minimaal de 5e plaats in 2027 (huidige score 4e plaats (2025))
- Staat van onderhoud rijksmonumenten
- Percentage rijksmonumenten waarvan de staat van onderhoud matig tot slecht is. Streefwaarde: 15,5% in 2027 (huidige score 15,2% (2025)).

Op koers, deels behaald. Het percentage rijksmonumenten waarvan de staat matig tot slecht is, is afgenomen tot 15,2%. Hiermee is de streefwaarde bereikt. De hoge tevredenheid met culturele voorzieningen houdt stand. We zien een groei in het aantal bezoeken aan podiumkunsten en het aandeel Brabanders dat lid is van een bibliotheek. Het aantal gasten van buiten de provincie blijft stijgen, maar omdat deze in Gelderland net iets harder groeit, zakt Brabant in de ranglijst terug van de 3e (2024) naar de 4e plek.

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterking professionele- en amateurkunst

Er is door Kwink een onafhankelijke evaluatie uitgevoerd naar het proces rondom de toekenningen Professionele Kunsten 2025-2028 (zie Statenmededeling). De uitkomsten van de evaluatie dienen als input voor het opstellen van de nieuwe regeling. De voorbereidingen hiervoor zijn inmiddels gestart. Bij de uitwerking van de regeling houden wij rekening met de voorgenomen herziening van het cultuurstelsel door het Rijk.

Ondersteunen bibliotheken

Medio 2027 verandert de Wet Stelsel Openbare Bibliotheken (WSOB), waarbij de Provincie naast de ondersteunende ook een toezichthoudende rol krijgt. We organiseren hiertoe regio bijeenkomsten met Cubiss Provincie, bibliotheken en gemeenten, afgelopen

maart in midden Brabant en in september in Noord-oost Brabant. Ook organiseren we eind 2026/begin 2027 een brede bijeenkomst met genoemde partners in het kader van de nieuwe wet, maar ook ter inhoudelijke kennisuitwisseling.

Vertellen van verhalen van Brabant

Behoud van Brabants erfgoed gaat gepaard met onze vier verhaallijnen (Bestuurlijk, Bevochten, Innovatief en Religieus Brabant). Deze verhalen vormen de basis voor onze inzet. Het uitdragen van deze verhalen doen we in samenwerking met onze uitvoeringsorganisatie Erfgoed Brabant via www.brabantserfgoed.nl en met samenwerkingsverbanden rondom het Brabants kloosterpad, Hollandse Waterlinies Zuiderwaterlinie en Brabant Herinnert. Daarnaast ondersteunen, versterken en verbinden we initiatieven vanuit de samenleving die aansluiten bij onze verhalen zoals behoud van traditie van weervisserij (zie memo gedeputeerde) en het zichtbaar maken van de Napoleonsroute in het landschap (zie Statenmededeling).

Bijdragen aan de instandhouding van cultureel erfgoed

Onze restauratieregeling is wederom overvraagd en daardoor moesten we ook dit jaar een aantal Rijksmonumenten teleurstellen. Om tegemoet te komen aan degenen die een volledige aanvraag hadden ingediend maar niet konden worden gehonoreerd, is de subsidieregeling Noodmaatregelen opengesteld, gericht op het treffen van noodmaatregelen aan de cultuurhistorisch waardevolle onderdelen van een rijksmonument.

Van het Brabants Erfgoedfonds bij het Nationaal Restauratiefonds wordt zeer goed gebruik gemaakt. Dit fonds biedt de mogelijkheid van leningen voor monumenteigenaren of eigenaren van een cultuurhistorisch waardevol gebied die onderhoud willen plegen, restaureren, verduurzamen, herbestemmen of klimaatadaptieve maatregelen willen nemen.

Stimuleren van topsportevenementen met maatschappelijke impact

In de afgelopen periode is besloten een bijdrage te leveren aan het EK Wielrennen 2028, EK waterpolo 2028 en de Swimming Trails 2026-2028.

Vergroten van de bekendheid van het aanbod

Via Brabant Partners brengen we het Brabantse vrijetijdsaanbod met campagnes, online kanalen en activiteiten gericht op pers, touroperators en bezoekersmarkten breder onder de aandacht van inwoners en bezoekers. Daarbij is specifiek aandacht voor de Belgische en Duitse markt en voor herkenbare Brabantse thematische lijnen, zoals Van Gogh, Ons Kloosterpad en Brabant Herinnert. Ook ondersteunen we de Van Gogh Sites Foundation en versterken we de samenwerking tussen aanbieders en

marketingorganisaties. Hiermee vergroten we de zichtbaarheid van Brabant als levendige en aantrekkelijke provincie.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van breed en divers aanbod met focus op jongeren (inclusief aanbod)

Indicatoren:

- De mate van cultuur-, erfgoed- en bibliotheekbezoek door verschillende groepen die nu minder goed bereikt worden namelijk jongeren, niet-stedelingen en praktisch opgeleiden. Streefwaarde: toename van het percentage inwoners uit verschillende groepen dat cultuur/ erfgoed/ sport beoefent of bezoekt (huidige score: nulmeting)
- Participatiegraad sport onder jongeren 16-29 jaar. Streefwaarden in 2027: jeugd 80% (huidige score 78,8%) en jongvolwassenen 75% (huidige score 59,8%)
- Rapportage publieksbereik: een tweejaarlijkse kwalitatieve rapportage over de mate waarin organisaties in de vier sectoren actief werken aan vergroting en verbreding van het bereikte publiek, volgende rapportage in 2027

Uit de meest recente cultuurpeiling (2025) blijkt dat jongeren (16-29 jr) nog steeds het actiefst zijn in het bezoek aan cultuur en erfgoed in vergelijking met oudere doelgroepen. Bibliotheekbezoek is iets afgenomen onder jongeren. We zien geen significant verschil in deelname tussen stedelijken en niet-stedelijken. Praktisch opgeleiden nemen minder deel aan cultuur, erfgoed en bibliotheekbezoek dan andere opleidingstypen. T.o.v. de vorige meting is dit aandeel verder afgenomen. Sportparticipatie door jeugd en jongeren ligt op koers. De kwalitatieve rapportage (meting 2025) laat zien dat vrijwel alle organisaties zich (mede) op jongeren richten, al vereist dit veel inspanning.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren van inclusief cultuuraanbod

De projecten van de regelingen inclusief aanbod en versterken cultureel ondernemerschap zijn in uitvoering. In september wordt de regeling opnieuw opengesteld.

Verankeren van cultuureducatie in het onderwijs

In 2026 geven we uitvoering aan het programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2025-2028. Samen met gemeenten, scholen, St. Kunstloc Brabant en Erfgoed Brabant werken we aan de duurzame verankering en kwaliteit van cultuureducatie in het primair en voortgezet onderwijs. Daarnaast starten we een pilot voor het vervoer van leerlingen naar culturele en erfgoedinstellingen, gericht op het verminderen van vervoersdrempels. De ervaringen en resultaten van deze pilot worden benut om te beoordelen of en op welke wijze een vervolg wenselijk en haalbaar is.

Versterken van erfgoedparticipatie

De uitvoering van deze prestatie ligt op koers. Via Erfgoed Brabant zetten we het programma Museumschatjes voort en stimuleren we dat jongeren, waaronder vmbo-leerlingen, kennismaken met het Brabantse erfgoed. Daarnaast ondersteunen we projecten waarin inwoners en gemeenschappen actief betrokken zijn bij het behouden, beleven en doorgeven van erfgoed, in lijn met het gedachtegoed van het Verdrag van Faro. Met de ondersteuning van het meerjarenprogramma Verbonden in Vrijheid 2026-2030 versterken we bovendien jongerenparticipatie, eigentijdse vormen van herdenken en de samenwerking tussen gemeenten, musea, onderwijsinstellingen en maatschappelijke partners. Hiermee werken we aan een breder en meer divers publieksbereik.

Vergroten mogelijkheden voor uniek sporten/- sporters

In 2026 ontwikkelen we een op maat gemaakt project om mensen met een visuele beperking te stimuleren en te begeleiden naar passend sport- en beweegaanbod. Dit project wordt gekoppeld aan het para-topsportevenement EK Goalbal 2027, zodat de maatschappelijke impact van het evenement duurzaam wordt benut. Daarnaast ondersteunen we een project waarin via zorgnetwerken mensen met een beperking of chronische aandoening actief worden bereikt en begeleid naar aangepast sportaanbod. Hiermee versterken we de verbinding tussen zorg, de regionale sportloketten en sportaanbieders en vergroten we de toegankelijkheid en bekendheid van Uniek Sporten in Brabant.

Vergroten en verbeteren van het aanbod

Ook in 2026 versterken we samen met Routebureau Brabant het recreatieve routenetwerk en verbinden we wandel-, fiets-, vaar- en ruiterroutes aan cultuurhistorisch en toeristisch aanbod. Via Brabant Partners ondersteunen we ondernemers bij productinnovatie, ondernemerschap en de ontwikkeling van nieuwe arrangementen. Daarnaast bereiden we besluitvorming voor over het vervolg van het Leisure Ontwikkelfonds, waarmee innovatieve vrijetijdsprojecten van het Brabantse MKB kunnen worden ondersteund.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van innovatie en vernieuwing, inclusief talentontwikkeling

Indicatoren:

- Tweejaarlijkse kwalitatieve rapportage over de mate waarin organisaties in de vier sectoren beschikken over innovatievermogen waarbij onder meer gekeken wordt naar nieuwe markten, managementinnovatie, digitale transformatie, sociale innovatie en verduurzaming. Volgende rapportage 2027.
- Aantal talenten sport en cultuur dat jaarlijks wordt ondersteund via talentontwikkelings-programma's van de provincie in cultuur en sport. Streefwaarde: gelijk of meer (huidige score 120 talenten Cultuur en 450 talenten Sport (2023).

Op koers. De kwalitatieve rapportage (meting 2025) laat zien dat binnen de sectoren technologische, organisatorische en inhoudelijke innovaties plaatsvinden, maar dat deze

vooralsnog vooral een projectmatig karakter hebben. De volgende rapportage wordt verwacht in 2027.

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterking van design, ontwerp en AV/film

Momenteel loopt er een verkenning naar de stand van zaken en kansen in Brabant op het gebied van AV/film en gaming. Besloten is om design hierin niet mee te nemen, omdat de sectoren te verschillend bleken en het deelnemersveld daardoor te breed zou worden. De kleur oranje van deze prestatie is met name ingegeven door de late start van de verkenning. We verwachten de uitkomsten eind 2026. Deze kunnen worden meegenomen als input volgende bestuursperiode. NB. Bij de uitvoering van het inzetten van verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht bij maatschappelijke opgaven is de designsector wel nadrukkelijk in beeld.

Bijdragen aan toptalentontwikkeling Cultuur

In 2025 is de meerjarige ondersteuning (2025-2028) voor de Talenthubs vastgesteld die daarmee ook in 2026 in uitvoering is. Via een 7-tal Talenthubs krijgen circa 90 talenten, die door de vertegenwoordiging van de Talenthubs zelf zijn geselecteerd, ondersteuning op maat via een netwerk in de discipline waarin ze zich bewegen. Binnen de sector wordt dit als een waardevolle samenwerkingsverband gezien voor het versterken van kennis, netwerk en faciliteiten en het ontsluiten voor talenten.

Vergroten van private betrokkenheid in de cultuursector

De samenwerking tussen ASML en Brabant C laat zien hoe deze publiek-private aanpak in de praktijk vorm krijgt. Binnen deze samenwerking worden professionele cultuurprojecten ondersteund die bijdragen aan een gevarieerd en toegankelijk cultureel aanbod, inclusie, ontmoeting en sociale samenhang. De resultaten worden gevolgd met publieks- en impactonderzoek. Verder is Brabant C met gemeentes in gesprek om Publiek Private Samenwerking (PPS) verder aan te wakkeren door het vormen van regiocoalities. De huidige inzet loopt door tot uiterlijk 2027/2028; over eventuele voortzetting en de omvang daarvan wordt besloten in het kader van het nieuwe bestuursakkoord.

Beheren, vernieuwend presenteren en ontsluiten van collecties

Op basis van de in 2025 vastgestelde collectie-aanpak (zie Statenmededeling), wordt momenteel gewerkt aan het herijken van de afspraken met alle provinciale collectie beherende instellingen.

Bijdragen aan de ondersteuning van toptalenten Sport

Ook in 2026 ondersteunen we via TeamNL Centrum Zuid Brabantse topsporttalenten in het nastreven van hun ambities als topsporter. Daarbij zijn vorig jaar het para- en synchroonzwemmen als ook Olympische zwemmers naar Brabant gehaald.

Versterken innovatie in de sport

Via BrabantSport voeren we in 2026 de jaarlijkse innovatieagenda uit en ondersteunen we vier à vijf innovatieprojecten op het gebied van topsport, talentontwikkeling en topsportevenementen. Twee concrete voorbeelden zijn de verdere ontwikkeling van active e-sports binnen de E-sports Talenthub, waarbij digitale technologie wordt gecombineerd met fysieke en mentale begeleiding van talenten, en de toepassing van geavanceerde 3D-bewegingsanalyse en start- en keerpuntanalyses binnen het Sportinnovatie Centrum Zwemsport. Hiermee kunnen trainingen gerichter worden afgestemd en sportprestaties verder worden verbeterd. De opgedane kennis en succesvolle toepassingen worden waar mogelijk gedeeld en breder ingezet binnen de Brabantse sportpraktijk.

Wat willen we bereiken?

Bijdrage aan maatschappelijke opgaven

Indicatoren:

- Het aandeel van de Brabantse jongeren en volwassenen dat voldoet aan de beweegrichtlijnen. Streefwaarde 75% in 2030 (huidige score (2024) 57% jongeren en 47 % volwassenen).
- Een kwalitatieve rapportage over de projecten waarin vanuit Levendig Brabant een bijdrage wordt geleverd aan de maatschappelijke opgaven. 1e rapportage in 2025.

Hoewel het aandeel jongeren en volwassen dat voldoet aan de beweegrichtlijnen is gestegen, liggen de streefwaarden nog ver weg. Er is t.o.v. vorige rapportage geen nieuwe data hierover beschikbaar, deze wordt in 2027 weer verwacht (jeugd). Uit de kwalitatieve rapportage blijkt dat de vier sectoren over het algemeen een positieve bijdrage zien van hun sector aan brede welvaart, maar vooral indirect is en de mate verschilt per thema. Een volgende rapportage volgt in 2027.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inzetten van verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht

Streven is om de creatieve sectoren te betrekken bij onze maatschappelijke opgaven, waardoor er een win-win ontstaat: voor de creatieve sector ontstaan nieuwe markten om actief te zijn en in de zoektocht naar oplossingen voor onze hardnekkige problemen worden nieuwe wegen verkend. Beoogd was om in deze bestuursperiode 6 à 8 projecten uit te voeren. Het is onzeker of dit aantal in 2027 gehaald wordt. Hoewel het aantal projecten achterloopt, zijn er goede stappen gezet en is al de nodige praktijkervaring opgedaan. In 2026 is een opdracht over energierechtvaardigheid gestart. Daarnaast lopen er voorbereidingen o.a. in relatie tot beweegarmoede, klimaat en landbouw en voedsel.

Erfgoed verbinden met ruimtelijke opgaven

We versterken onze relatie met de Brabantse gemeenten door met hen de Cultuurhistorische waardenkaart te bespreken in relatie met eventuele gebiedsontwikkelingen in de gemeenten. Met kortere lijnen met gemeenten kunnen we eerder op de hoogte zijn van op handen zijnde gebiedsontwikkelingen en kunnen we eerder meedenken over kansen om erfgoed te benutten in ruimtelijke plannen.
Tevens dragen we samen met het Rijk bij aan het erfgoeddealproject Oud-Herlaer (St. Michielsgestel), waarbij verschillende maatschappelijk opgaven samenkomen (erfgoed, waterberging, klimaatadaptatie, etc.). Daarnaast dragen we bij aan de herinrichting van het gebied rond Nationaal Monument Kamp Vught, om zo diverse historische plekken beter met elkaar te verbinden.

Stimuleren dat Brabanders meer gaan bewegen

Via de campagne 'Van Goed naar Goud' wordt ieder jaar via een thema-aanpak een challenge uitgezet om beweging te stimuleren, voor 2026 met het thema kwetsbare wijken. Op basis van het selectieproces eind 2025 zijn in 2026 elf veelbelovende sportprojecten in uitvoering die zorgen dat beweging in elke wijk binnen handbereik komt, juist voor inwoners voor wie meedoen nu niet vanzelfsprekend is (zie website). Ook is op basis van het Bestuursakkoord 2023-2027 het project Streets Culture & Sports opgestart, waarbij minimaal 15 initiatieven een financiële impuls krijgen voor het professionaliseren, het versterken van de samenwerking en het vergroten van de bekendheid en zichtbaarheid van de scene (zie Statenmededeling).

Ontwikkelingen en onzekerheden

Onzekerheden betreffen met name de uitnutting van subsidieregelingen/projectsubsidies, aangezien de realisatie wordt bepaald door de (timing van) van de subsidieaanvragen. Een specifiek voorbeeld hiervan is de voorgenomen ondersteuning van EK Wielrennen 2028, waarvan nu nog niet zeker is of de subsidie beschikt wordt in 2026.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	57.497	2.744	60.241
Baten	1.504	40	1.544
Saldo baten en lasten	55.993 N	2.704 N	58.697 N

Algemeen financieel beleid

Inleiding

Elk programma heeft in de begroting naast de lasten van dat programma, ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi op de programma's staan de algemene dekkingsmiddelen die binnen het onderdeel algemeen financieel beleid zijn geraamd en bijdragen aan een sluitende begroting.
De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting en de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille. Daarnaast staan diverse overige algemene inkomsten zoals de dividendopbrengsten.
De begroting kent naast de 10 programma's en de algemene dekkingsmiddelen nog een aantal centrale posten zoals de overhead, de post onvoorzien en een aantal nog niet aan de programma's toegedeelde stelposten.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Algemeen financieel beleid	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Algemene dekkingsmiddelen	871.666 V	38.940 V	910.606 V
Lasten	6.733	2.649	9.382
Baten	878.399	41.589	919.988
Overhead, Vpb en stelposten	156.432 N	49.093 V	107.338 N
Lasten	157.076	-49.738	107.338
Baten	644	-644	-
Mutaties in reserves	83.208 V	100.000 N	16.792 N
Stortingen	556.133	119.568	675.700
Onttrekkingen	639.341	19.568	658.909
Saldo	798.443 V	11.967 N	786.476 V

Paragraaf Bedrijfsvoering

Inleiding

Bedrijfsvoering gaat over alles wat nodig is om de organisatie goed te laten werken. Het gaat om personeel, informatisering, automatisering, communicatie, organisatie, financieel beheer en beleid en facilitaire dienstverlening. Een goede bedrijfsvoering helpt ons om de doelen uit de perspectiefnota te bereiken. In deze paragraaf leest u wat we in 2026 tot Burap-II hebben gedaan. We richten ons hierbij op de belangrijkste onderwerpen.

Onze organisatie is volop in ontwikkeling. We werken aan de realisatie van onze organisatievisie en onze ambities. Onze medewerkers zijn daarbij belangrijk, daarom zetten we vol in op de ontwikkeling en de duurzame inzetbaarheid van onze ambtenaren. Als werkgever willen we ook een veilige werkomgeving bieden, met het oog op de toenemende meldingen werd het Agressieprotocol Veilige Publieke Taak vastgesteld.

Om de opgaven te realiseren is het belangrijk om tijdig nieuw talent en expertise aan te kunnen trekken. Het onlangs ontwikkelde Werving en Selectiebeleid stelt ons in staat slagvaardig en wendbaar te werven. Procedures kunnen sneller doorlopen worden, en zijn zo ingericht dat we goed inspelen op de behoefte van de sollicitanten op de arbeidsmarkt.

Op steeds meer plekken plukken we de vruchten van de toegevoegde waarde van data en digitalisering. Dit doen we uiteraard zoveel mogelijk op een verantwoorde manier. Dat komt terug in het Addendum op het Beleidskader dat onlangs in de Staten is vastgesteld met aandacht voor actuele thema's als AI en digitale autonomie en soevereiniteit. We werken aan kaders voor een gerichte en verantwoorde toepassing van AI en zetten stapjes om onze autonomie te vergroten. Ook herzien we onze cloud strategie. Uiteraard hebben we continu oog voor de vele nieuwe wetgeving die qua digitalisering op ons afkomt. Zoals bijvoorbeeld de nieuwe archiefwet.

Op het gebied van duurzaamheid sluiten we aan bij de doelen uit het klimaatakkoord. Dit jaar voeren een audit uit om onze eigen organisatie te certificeren op de CO2-prestatieladder en zo onze eigen CO2-uitstoot te monitoren en gericht te kunnen verminderen. We hebben bedrijfscontinuiteit- en crisisplannen gemaakt om voorbereid te zijn op risico’s zoals stroomstoringen, (hybride) oorlogsvoering of digitale aanvallen.

Wat willen we bereiken?

Organisatieontwikkeling

We nemen concrete stappen in de ontwikkeling van onze organisatie. Met als doel om de organisatievisie in de praktijk te brengen en onze ambities waar te maken. Daarbij werken we aan heldere sturingslijnen en duidelijke rollen. Inmiddels worden zowel de Programmamanagers als de H-managers aangestuurd door de directeuren. Daarnaast is de rol van de teamleiders verduidelijkt.

Ook zetten we in op het versterken van het leiderschap in onze organisatie. Er is een visie uitgewerkt die aansluit op de organisatievisie. De komende maanden wordt deze visie omgezet in een instrument (het leiderschapskompas) en in een leiderschapsprogramma voor de managers.

In het eerste half jaar van 2026 zijn er diverse trainingen aangeboden om het Ambtelijk Vakmanschap van onze medewerkers te versterken, daar is veelvuldig gebruik van gemaakt. Alle cursussen zijn vol en de evaluatie van het aanbod is positief.

In september starten we met een werkgroep Organisatieontwikkeling. Doel daarvan is om samen te leren van verander- en ontwikkeltrajecten die succesvol verlopen zijn. Zo borgen we kennis en worden we steeds slagvaardiger.

Aantrekkelijk werkgeverschap, goed werknemerschap en realisatiekracht

Het proces rondom de inhuur van externen is opnieuw bekeken en aangescherpt. In het najaar van 2026 zetten we een vervolgstap en gaan we onderzoeken hoe we de inhuur van externen in de toekomst willen inrichten. We werken toe naar een vereenvoudigd en toekomstbestendig inhuurlandschap, waarbij we zakendoen met minder verschillende partijen. Met als doel efficiënter te werken en de kosten nog beter te bewaken.

Er is een nieuw Werving en Selectiebeleid ontwikkeld: een slagvaardig en wendbaar beleid dat goed aansluit op de huidige arbeidsmarkt en op de wensen van toekomstige sollicitanten. Onnodige processtappen zijn uit onze werkwijze verdwenen, waardoor we sneller kunnen werken. Daarnaast blijven we oog houden voor de doorontwikkeling van onze interne medewerkers en voor de kwaliteit van de werving.

Persoonlijke en professionele ontwikkeling van de medewerkers blijft belangrijk. Naast het aanbod uit de leerlijn Ambtelijk Vakmanschap is er ook een aanbod rondom vitaliteit en duurzame inzetbaarheid. En zetten we teamontwikkeling in om de samenwerking binnen en tussen teams te bevorderen.
Op het gebied van Inclusie en Diversiteit is er een plan van aanpak opgesteld dat vanaf de zomer van 2026 zal worden uitgevoerd.

Datagedreven werken, Digitalisering , en Data-governance

De verlenging van het beleidskader data 2030 en vaststellen addendum beleidskader 2030 is op 5 juni 2026 besloten in Provinciale Staten. We stellen de bijbehorende uitvoeringsagenda Data 2026-2030 op, daarbij komen ook de op te nemen indicatoren en streefwaarden aan de orde.
De uitvoering gaat in deze periode volop door. We versterken de randvoorwaarden die nodig zijn om succesvol datagedreven te kunnen werken. Ondertussen onderzoeken en proberen we nieuwe technologieën zoals AI.

Klimaat en verduurzaming

In het voorjaar van 2026 hebben we het zero-waste certificaat ontvangen voor het N-gebouw. Het hoofdgebouw had deze certificering al. Dit jaar voeren we een audit uit om onze eigen organisatie te certificeren op de CO2-prestatieladder en zo onze eigen CO2-uitstoot te monitoren en gericht te kunnen verminderen.

Informatiehuishouding

We werken aan het verbeteren van onze informatiehuishouding. Daarom zijn we gestart met een impactanalyse voor ons toekomstige zaaksysteem. We kijken welke werkprocessen we willen ondersteunen en op welke manier. Daarna bepalen we welk systeem, of welke systemen, daar het beste bij passen.

Veiligheid en weerbaarheid

Het Agressieprotocol Veilige Publieke Taak voor medewerkers is vastgesteld. In het Agressieprotocol geven we duidelijk aan welk gedrag normoverschrijdend is. Hiermee zetten we een belangrijke stap in het waarborgen van een veilige werkomgeving voor de medewerkers. Als er sprake is van normoverschrijdend gedrag, dan zetten we daar actie op in. Daarnaast heeft er een inventarisatie plaatsgevonden van de opleidingsbehoefte voor de weerbaarheidstrainingen.

Op het gebied van veiligheid en beveiliging werken we met de plan-do-check-act-methode en met risicokaarten. Hierdoor kunnen we eerder reageren op mogelijke risico's.

Tot slot hebben we plannen voor bedrijfscontinuïteit opgesteld. Daarmee zorgen we ervoor dat belangrijke processen in een crisissituatie zo snel mogelijk weer op gang komen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ziekteverzuim

Indicator:

- Verzuimpercentage, uitgedrukt in het aantal verzuimdagen als % van het aantal beschikbare dagen per jaar. Streefwaarde: lager of gelijk aan 5,50%
- Verzuimfrequentie, uitgedrukt in het aantal verzuimgevallen per werknemer per jaar. Streefwaarde: gemiddeld: 1 keer per medewerker per jaar (gerapporteerd als gemiddelde verzuimfrequentie organisatie breed).

Het verzuimpercentage bedraagt 5,19%, dit is het voortschrijdend gemiddelde (het gemiddelde over de afgelopen 12 maanden). De streefwaarde wordt hiermee behaald. De verzuimfrequentie is 0,86. De streefwaarde wordt hiermee behaald.

We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie

Indicator	2025	2026	2027	2028
Norm Quotumwet* (aantal fte)	49,4	2.58%	n.t.b.	n.t.b.

** De norm Quotumwet wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van het door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gepubliceerde quotumpercentage.*

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft de indicatoren bijgesteld, van ‘aantal Fte’ naar ‘% van het totaalaantal verloonde uren’. Het te realiseren aantal verloonde uren voor 2026 is vastgesteld op 2,58%. De prognose voor 2026 is, dat we dit quotum zullen behalen.

In de eerste helft van 2026 heeft de functionaris Inclusie & Diversiteit, samen met alle relevante partners, een plan opgesteld om onze inzet binnen de Wet banenafspraak en quotum arbeidsbeperkten een positieve impuls te geven. Dit plan wordt in de tweede helft van 2026 op kleine schaal geïmplementeerd. In 2027 verwachten we dan verder te kunnen opschalen, waarbij we de lessen meenemen die we geleerd hebben van onze ervaringen in 2026.
We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie.

Telefonische bereikbaarheid

Indicator:

- Het aantal geslaagde telefonische contactpogingen is 85% en de gemiddelde wachttijd bedraagt minder dan 30 seconden.

Het aantal geslaagde telefonische contactpogingen bij Brabantloket is vanaf 1 januari tot en met 12 juni 91% en de gemiddelde wachttijd bedraagt 21 seconden.

Tijdige afhandeling van facturen
Indicator:

- 90% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald.

95% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald

Tijdige afhandeling van subsidies
Indicator:

- 95% van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld.

Het percentage subsidies over het eerste halfjaar van 2026 dat binnen de termijn is afgehandeld is boven de 95%. We verwachten dan ook dat aan het eind van het jaar de prestatie zal worden gerealiseerd

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen
Indicator:

- 90% van de bezwaarschriften en administratieve beroepen tijdig voorzien van advies

Ten gevolge van personeel verloop zijn tot juni 67% van de bezwaarschriften binnen de termijn behandeld. Inmiddels is de werving van nieuwe medewerkers succesvol afgerond en zijn procesmatige verbeteringen doorgevoerd wat een positief effect zal hebben op de doorlooptijden. bezwaarschriften zorgen. Om de doorlooptijden blijvend te garanderen wordt de inrichting van een 4e kamer uitgewerkt.

In verband met de emissie reducerende maatregelen zoals opgenomen in de omgevingsverordening verwachten we een toename van het aantal bezwaren. Wij gebruiken de komende periode om in kaart te brengen wat dat betekent voor de benodigde capaciteit van de HAC.

Digitale Transformatie: Jaarlijks realiseren van concrete voorbeelden waarin data publieke waarde genereert.

Indicator	2026	2027	2028
Realiseren voorbeelden waarin we publieke waarde genereren met data	*)		

Digitale Transformatie: We halen ethische vragen/dilemma's ten aanzien van aspecten van de digitale transformatie op uit de organisatie waarover we in gesprek gaan om te leren hoe hiermee om te gaan.

Indicator	2026	2027	2028
Aantal ethische vragen/dilemma's	*)		

Digitale Transformatie: Vaststellen van sets van data principes om de sturing op onze data te verbeteren (en inzet van tooling op dit vlak)

Indicator	2026	2027	2028
Sets dataprincipes	*)		

Digitale Transformatie: Aantoonbaar in control zijn op het vlak van informatieveiligheid (d.m.v. jaarlijkse audit) en voldoen aan de eisen vanuit de NEN-ISO 27001, BIO en NIS2

Indicator	2026	2027	2028	2029
Certificering BIO	ja			
Certificering NEN-ISO 27001	ja			

**)Voor Digitale Transformatie zijn voor 2026 e.v. nog geen streefwaarden opgenomen, omdat de Uitvoeringsagenda digitale transformatie 2024-2025 eindigt in 2025. Na vaststelling van de nieuwe uitvoeringsagenda Digitale Transformatie zullen de indicatoren (bij daartoe geëigende S&V-moment) in de begroting verwerkt worden.*

Ontwikkelingen en onzekerheden

- **Arbeidsmarkt:** Het blijft een uitdaging om op tijd de juiste mensen en expertise te vinden, waarbij we ons moeten houden aan de financiële en juridische regels. Dit geldt ook voor het tijdelijk inhuren van specialisten.
- **Energiekosten en klimaatwetgeving:** De energiemarkt en de duurzaamheidswetgeving is blijvend in verandering. Daardoor kunnen de kosten in de toekomst verder stijgen. Deze hogere kosten kunnen ook aan ons worden doorberekend.
- **Prijsstijgingen bij leveranciers:** Leveranciers verhogen hun prijzen voor diensten en materialen. Deze stijgingen zijn soms hoger dan de indexatie waar wij in de begroting rekening mee houden. Daardoor sluiten de begrote bedragen niet altijd goed aan op de werkelijke kosten.
- **(Geo)politieke ontwikkelingen:** Ontwikkelingen in de wereld hebben invloed op grote technologiebedrijven ('Big Tech') en op onze relatie met deze bedrijven. Bijvoorbeeld bij de keuze waar onze data in de cloud mag staan. Dit kan leiden tot besluiten die invloed hebben op onze digitale plannen. Op langere termijn kan dit zorgen voor hogere kosten voor digitalisering.
- **Klantportaal:** Dit project kent een veelheid aan factoren en veel verschillende interne en externe partijen, waardoor het onzeker is of alle geplande activiteiten in 2026 gerealiseerd worden. Als activiteiten doorschuiven naar 2027 dient het beschikbare budget beschikbaar te blijven voor de uitvoering in 2027 en zal bij slotwijziging een voorstel tot overheveling worden gedaan.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Bedrijfsvoering	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	220.493	3.219	223.713
Baten	220.493	3.219	223.713
Saldo baten en lasten	-	-	-